

Protokoll fört vid pleniföredragning

Social- och miljöavdelningen
Hälsa- och sjukvårdsbyrån, S3

Närvarande

VT - HJ - AHJ - AH - FK - AR - CW

Frånvarande

TE

Justerat

Omedelbart

Ordförande

Lantråd

Veronica Thörnroos

Föredragande

Minister

Annette Holmberg-Jansson

Protokollförare

Avdelningschef

Bengt Michelsson

Ärende/Dnr/Exp.

Beslut

Nr 26

Utlåtande till Ålandsdelegationen
angående social- och hälsovårds-
ministeriets begäran om utlåtande
gällande utkastet till regeringspro-
position gällande temporär ändring
av lagen om smittsamma sjukdomar.

ÅLR 2020/7168

107 S3

Landskapsregeringen beslöt att skicka utlåtande enligt **bilaga S320P23**, jämte professor Scheinins juridiska analys av den 30 september 2020 ”Åland under undantagsförhållanden” till Ålandsdelegationen. Detta med anledning av social- och hälsovårdsministeriets begäran om utlåtande av Ålandsdelegationen gällande utkastet till regeringsproposition gällande ändring och temporär ändring av lagen om smittsamma sjukdomar.

Dokumentnamn	Nr	Sidnr
UTLÅTANDE	107 S3	1 (3)

Datum	Dnr
9.10.2020	ÅLR 2020/7168

Ålandsdelegationen
Statens ämbetsverk på Åland
Pb 58
AX-22101 MARIEHAMN

registratur@ambetsverket.fi

Hänvisning
Social- och hälsovårdsministeriets ärende
VN/15739/2020 och STM83:00/2020

Kontaktperson
Bengt Michelsson, telefon +358 018 25260
bengt.michelsson@regeringen.ax

Ärende

**INITIATIV MED ANLEDNING AV SOCIAL- OCH
HÄLSOVÅRDSMINISTERIETS BEGÄRAN OM UTLÅTANDE
AV ÅLANDSDELEGATIONEN GÄLLANDE UTKASTET
TILL REGERINGSPROPOSITION GÄLLANDE ÄNDRING
OCH TEMPORÄR ÄNDRING AV LAGEN OM SMITTSAMMA
SJUKDOMAR**

Social- och hälsovårdsministeriet har begärt Ålandsdelegationens utlåtande om utkastet till regeringsproposition gällande ändring och temporär ändring av lagen om smittsamma sjukdomar. Begäran gäller särskilt förslaget relation till den i självstyrelselagen (1991:71) för Åland hörande lagstiftningsbehörigheten och behörighetsfördelningen mellan riket och landskapet.

Landskapsregeringen önskar komplettera sina synpunkter inför Ålandsdelegationens utlåtande.

Landskapsregeringen vidhåller det som framförts till ministeriet i landskapsregeringens utlåtande nr 104 S3 av 1.10.2020. Landskapsregeringen önskar dock komplettera ställningstagandena med professor Martin Scheinins juridiska analys gällande Åland under undantagsförhållanden daterad 30.9.2020 (Bilaga 1). Analysen berör delvis förhållandet mellan självstyrelsen och smittskyddslagen.

Därtill poängterar landskapsregeringen att utlåtandet till social- och hälsovårdsministeriet gjordes på basen av det utkast till proposition som var daterad 16.9.2020 medan Ålandsdelegationen tillsänts en senare

version av utkastet daterad 7.10.2020. Landskapsregeringen har inte av tidsskäl haft möjlighet att analysera skillnaderna i versionerna.

Landskapsregeringen vill i sammanhanget påpeka att riket även avser ta in bestämmelser som gäller smittskyddet bland annat i lagen om fartygstrafikservice (FFS 623/2005). I det utkastet till proposition som landskapsregeringen, till översatta delar, tagit del av föreslås ändringar som ger Transport- och kommunikationsverket behörighet att för upprätthållandet av hälsosäkerheten begränsa sjötrafiken (antingen helt eller riktat exempelvis till person- eller godstrafik) eller att förbjuda ett enskilt fartygs ankomst eller avgång från hamn i olika undantagssituationer (Bilaga 2). Med hänvisning till covid-19 epidemin motiveras i förslaget begränsningarna i persontrafiken.

Landskapsregeringen vill med detta exempel åskådliggöra att beroende på om riket väljer att ta in en viss bestämmelse om hälsoskydd i smittskyddslagen (FFS 1227/2016) eller i den normala lagstiftningen inom det rättsområde som berörs kan det få olika konsekvenser för behörighetsfördelningen mellan landskapet och riket. Frågan om lagtinget har lagstiftningsbehörigheten att reglera en viss fråga kan inte bero på i vilken lag riket väljer att föra in en bestämmelse som reglerar frågan. Därför anser landskapsregeringen att man i smittskyddslagen inte kan ta in materiella bestämmelser som kringskar landskapets lagstiftningsbehörighet. Följdriktigt borde t.ex. begränsningar i näringsverksamhet tas in i den normala lagstiftningen som reglerar näringsverksamheten, inte i smittskyddslagen.

Slutligen konstaterar landskapsregeringen att ett stort antal lagstiftningsprojekt är aktuella som berör smittskyddslagen (FFS 1227/2016) och andra rättsområden där olika begränsningar föreslås i syfte att bekämpa covid-19 epidemin. För att Ålandsdelegationen ska få en bild av de pågående förändringarna och kunna göra en helhetsbedömning bifogas även andra aktuella utlåtanden som landskapsregeringen gett.

Lantråd

Veronica Thörnroos

Minister

Annette Holmberg-Jansson

BILAGOR

Åland under undantagsförhållanden. Juridisk analys av professor Martin Scheinin, 30 september 2020 (bilaga 1).

Utkastet till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring och temporär ändring av lagen om smittsamma sjukdomar samt om temporär ändring av 2 kap. 9 § i polislagen per den 16.9.2020 (bilaga 2).

Utkast till proposition om ändring av lag om fartygstrafikservice (bilaga 3).

Utlåtande om regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om temporär ändring av lagen om smittsamma sjukdomar och lagen om transportservice, 8.10.2020 (bilaga 4).

Utlåtande om regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om temporär ändring av lagen om smittsamma sjukdomar, 8.10.2020 (bilaga 5).

FÖR KÄNNEDOM

Social- och hälsovårdsministeriet, kirjaamo@stm.fi
Självstyrelsepolitiska nämnden, info@lagtinget.ax
Riksdagsledamot Mats Löfström, mats.lofstrom@riksdagen.fi
Ålandsminister Anna-Maja Henriksson,
anna-maja.henriksson@riksdagen.fi

Åland under undantagsförhållanden

Juridisk analys av professor Martin Scheinin, 30 september 2020

Den 30 juni beställde Ålands landskapsregering en kort juridisk analys av mig angående Ålands juridiska ställning under den tid då undantagsförhållanden råder och beredskapslagen tillämpas i Finland, inklusive konkreta förslag till ändringar i självstyrelselagen för Åland (1144/1991). Uppdragsbeskrivningen innehöll sju frågor eller grupper av frågor som önskades bli behandlade.

Efter att ha slutfört uppdraget presenterar jag idag min analys nedan, i form av svar på de sju frågor eller grupper av frågor som ställdes. Av utrymmesskäl har jag inte skrivit en allmän bakgrundsanalys, utan jag har valt att i tur och ordning behandla de frågor som ställdes.

1) En rättslig bedömning av självstyrelselagen för Ålands juridiska ställning i förhållande till beredskapslagen och faktumet att självstyrelselagens behörighetsfördelning påverkas av en lag på lägre normhierarkisk nivå.

Denna fråga är baserad på en i sig möjlig juridisk tolkning, som dock inte är den enda möjliga och enligt min bedömning inte är den rätta. I sig skulle Finlands statsförfattningsrätt tillåta att en riksdagslag (här: beredskapslagen 1552/2011) som inte blivit godkänd av riksdagen som ett undantag från grundlagens (731/1999) krav på Ålands självstyrelse i viss mån kunde "påverka" självstyrelselagens behörighetsfördelning eller närmare sagt dess utövning, men enbart såvitt den inte kommer *i konflikt* med Ålands självstyre. En dylik lag

kunde således enbart "påverka" behörighetsfördelningens *tolkning och utövning* på ett sätt som är förenligt med grundlagen som – såsom förklaras nedan – på denna punkt får sitt innehåll från självstyrelselagen.

Grundlagens 120 § om Ålands ställning innehåller ingen egen definition på omfattningen av Ålands självstyrelse, eller den specifika behörighetsfördelningen mellan riket och landskapet, utan hänvisar i stället direkt till självstyrelselagen:

Landskapet Åland har självstyrelse enligt vad som särskilt bestäms i självstyrelselagen för Åland.

Grundlagens 75 § hänvisar till självstyrelselagen och stadgar att den stiftas i den ordning som definieras i självstyrelselagen, vilket för rikets del betyder riksdagens beslut i grundlagsordning. Det är därför berättigat och logiskt att självstyrelselagen inom Finlands statsförfattningsrätt anses definiera vad som i grundlagens 120 § hänvisas till med den "självstyrelse" som har grundlagsskydd. Självstyrelselagen (1991) var gällande då grundlagen stiftades (1999) och därför bör behörighetsfördelningen i självstyrelselagen anses ha blivit bekräftad i grundlagens 120 § som en legaldefinition av själva grundlagstextens självstyrelsebegrepp. Om behörighetsfördelningen ändras genom en ändring av självstyrelselagen, som för rikets del sker i grundlagsordning, skulle ändringen även påverka innehållet i normen i grundlagens 120 §. Ett möjligt alternativ skulle ha varit att erkänna självstyrelselagen formell grundlagsstatus i Finland. Eftersom detta inte blev resultatet, bör man inom Finlands statsförfattningsrätt förstå självstyrelselagen, inklusive dess eventuella ändringar vad gäller behörighetsfördelningen, som en autentisk tolkning av grundlagens § 120, dvs en legaldefinition för begreppet självstyrelse där.

Beredskapslagen behandlades i grundlagsordning. Detta innebär däremot inte att den normhierarkiskt skulle vara på samma nivå som grundlagen och självstyrelselagens regler om behörighetsfördelningen vars innehåll via grundlagens 120 § normhierarkiskt har

grundlagsstatus. Beredskapslagen är i stället *en undantagslag* som enligt Finlands statsförfattning kan stå i strid med och åsidosätta en grundlagsnorm. Det är tillåtet, om en sådan effekt var klar och avsedd i förhållande till de grundlagsnormer som togs i beaktande, främst av riksdagens grundlagsutskott, då undantagslagen stiftades. En undantagslag åsidosätter däremot inte de grundlagsnormer som inte alls nämndes eller granskades i detta sammanhang.

Vad gäller beredskapslagen är det viktigt att notera att regeringen ansåg att förslaget till beredskapslag inte alls avvek från grundlagen och att lagen därför kunde behandlas i vanlig lagstiftningsordning (se RP 3/2008 rd, s. 106). Lagförslagets förhållande till Ålands självstyrelse diskuterades inte alls i regeringens bedömning av förslagets grundlagsenlighet, i det sedvanliga avsnittet om förslagets förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning. Förutom en enskild hänvisning i detaljmotiveringarna till 119 § behandlades Ålands ställning i förhållande till den föreslagna beredskapslagen enbart i ett kort stycke i detaljmotiveringarna till 2 § (s. 32) som löd:

Enligt 27 § 34 punkten i Ålands självstyrelselag (1144/1991) har riket lagstiftningsbehörighet i fråga om ordningsmaktens verksamhet för tryggnad av statens säkerhet, försvarstillstånd och beredskap inför undantagsförhållanden. Beredskapslagen ska därmed också tillämpas på Åland. I den överenskommelseförordning (900/2000) som utfärdats med stöd av 32 § i självstyrelselagen föreskrivs om skötseln i landskapet Åland av förberedande uppgifter för undantagsförhållanden. Förordningen gäller enbart förberedelser inför undantagsförhållanden och inte direkt sådana uppgifter som ska skötas under undantagsförhållanden.

Detta är strikt taget juridiskt korrekt, men kan bli vilseledande. Självstyrelselagen anger faktiskt att riket har lagstiftningsbehörighet vad gäller "beredskap inför undantagsförhållanden" (på finska: *valmiutta poikkeusolojen varalta*). I den nuvarande

beredskapslagen skulle denna bestämmelse främst hänvisa till 12 §, enligt vilken utövare av offentlig makt allmänt, fast oklart formulerat – utan att Åland egentligen ens nämns – har en skyldighet att ”genom beredskapsplaner och förberedelser för verksamhet under undantagsförhållanden samt genom andra åtgärder säkerställa att deras uppgifter kan skötas så väl som möjligt också under undantagsförhållanden”. Rubriken till 12 § är ”Skyldighet att vidta förberedelser”, vilket tillsammans med själva stadgandet indikerar ett nära samband mellan bestämmelsen och självstyrelselagens 27 § punkt 34. I detta specifika hänseende är det korrekt att säga, såsom i citatet ovan, att beredskapslagen ska ”tillämpas på Åland”, dvs. i förhållande till *förberedelser* för eventuella undantagsförhållanden. Det är därför logiskt att den överenskommelseförordning som nämns i citatet enbart reglerar förberedelser och inte alls vem som gör vad under tiden då undantagsförhållanden råder. Den senare frågan har inte alls aktualiserats före koronaepidemin under våren 2020. Grundlagsutskottet noterade dock att frågan *borde* regleras genom en ny överenskommelseförordning, vilket inte har skett.

Under riksdagsbehandlingen var det grundlagsutskottet som kom till slutsatsen att beredskapslagen inte kunde behandlas som en vanlig lag utan krävde grundlagsordning. Utskottets utlåtande (GrUU 6/2009 rd) förblev dock rätt oklart angående vilka specifika grundlagsbestämmelser som beredskapslagsförslaget inte var förenligt med, men klart är att det främst och kanske t.o.m. endast var frågan om *delegering* av till riksdagen enligt grundlagens 80 § och kapitel II om grundläggande rättigheter tillhörande lagstiftningsmakt till regeringen. I behandlingen av förslaget till beredskapslag fokuserade grundlagsutskottet på att skydda grundlagsnormerna om *riksdagens lagstiftningsmakt i förhållande till regeringen*, inklusive vad gäller inskränkningar i grundläggande friheter och rättigheter under kriser, och konkluderade att beredskapslagens antagande krävde grundlagsordning.

Behörighetsfördelningen mellan riket och landskapet Åland spelade ingen roll i grundlagsutskottets bedömning eller identifiering av grundlagsstridiga bestämmelser i

beredskapslagen. Således bör man dra den slutsatsen att beredskapslagen *inte* stiftades som en undantagslag i förhållande till grundlagens 120 §. Lagen antogs i grundlagsordning men inte som en undantagslag i förhållande till Ålands självstyrelse som har grundlagsstatus.

Frågan om huruvida behörighetsfördelningen i princip, nu ställd inom ramen för Finlands egen statsförfattningsrätt, ensidigt kunde ändras av riket genom en undantagslag antagen enligt grundlagens 73 §, blir inte aktuell här, eftersom *detta inte har skett* då beredskapslagen antogs. Jag nöjer mig med att konstatera, fortfarande inom ramen för Finlands egen statsförfattningsrätt, att en tolkning av grundlagens 73 § (begreppet "avgränsade undantag") tillsammans med grundlagens 75 och 120 § samt självstyrelselagens 69 § (som anger att en avvikelse från självstyrelselagen inte kan göras på något annat sätt än i den ordning som där fastställs för ändringar i självstyrelselagens text, vilket innefattar lagtingets samtycke), också skulle leda till *ett negativt svar*. Eftersom svaret igen blir negativt redan enligt Finlands egen statsförfattningsrätt, behöver frågan om huruvida en ensidig ändring på behörighetsfördelningen skulle bryta mot Finlands *folkrättsliga* förpliktelser inte ens ställas här.

Mitt svar på fråga nr 1 blir att beredskapslagen inte har infört någon ändring i självstyrelselagens behörighetsfördelning mellan riket och landskapet Åland och att beredskapslagen inte skapar något undantag från grundlagens 120 §.

* * *

2) *En tolkning av behörighetsfördelningen gällande stadgandet "beredskap inför undantagsförhållanden" i 27 § 34 punkten självstyrelselagen. Ska begreppet även anses omfatta själva undantagsförhållandet fast det inte uttryckligen nämns?*

Som klargjordes under fråga nr 1 ovan, leder den rätta juridiska tolkningen till att en statsförfattningsrättslig analys av beredskapslagens egentliga tillämpning (i motsats till

förberedelser som sker under normala förhållanden) på Åland bör fokusera på en *tolkning* av behörighetsfördelningen i självstyrelselagen, som i grundlagens 120 § har fått grundlagsstatus genom att självstyrelselagen på denna punkt utgör en legaldefinition om vad som i grundlagen menas med självstyrelse.

Enligt ordalaget i självstyrelselagens 27 § punkt 34 har riket lagstiftningsbehörighet vad gäller

34) försvarsväsendet och gränsbevakningen med beaktande av vad som stadgas i 12 §, ordningsmaktens verksamhet för tryggande av statens säkerhet, försvarstillstånd, beredskap inför undantagsförhållanden; ...

Beredskapslagen införde ingen ändring i punkt 34 eller någon juridisk grund för att ändra dess tolkning. Ordalydelsen är klar: riket har behörighet att lagstifta om *beredskap* inför undantagsförhållanden. Detta har gjorts i beredskapslagens 12 och 13 § och kompletteras av överenskommelseförordning 900/2000. Punkt 34 ger inget stöd för den uppfattningen att riket genom att åberopa undantagsförhållanden ensidigt kunde införa ändringar i behörighetsfördelningen så att vissa maktbefogenheter under undantagsförhållanden skulle utövas av statsrådet och rikets myndigheter. I behandlingen av fråga nr 1 ovan citerades regeringspropositionens enda hänvisning till självstyrelselagens 27 § 34 punkt och det konstaterades att det som sades där inte var avsett att bedöma grundlagsenligheten av förslaget till beredskapslagen i förhållande till grundlagens 120 §, och att det som står i detaljmotiveringarna till beredskapslagens 2 § i sig är juridiskt korrekt men kan vara vilseledande.

Tyvärr verkar det så att riksdagens grundlagsutskott här kan ha medverkat till att rikets myndigheter senare blivit vilseledda. I sitt utlåtande GrUU 6/2009 rd agerade grundlagsutskottet delvis utanför sin roll i ett utlåtandeärende, vilken är att juridiskt granska lagförslaget förenlighet med grundlagen. I stället tog utskottet rollen som det

substansansvariga utskott som behandlar ett betänkandeärende och tar ställning till ändamålsenlighetsfrågor. Detta var i sig förstaeligt, eftersom det vanligtvis är just GrU som behandlar ärenden som har att göra med Ålands självstyrelse. Men nu var det försvarsutskottet som behandlade sakens substans och utfärdade ett betänkande. Utan anslutning till att juridiskt granska någon som helst grundlagsfråga skrev grundlagsutskottet i sitt utlåtande till försvarsutskottet bl.a. följande:

Enligt 27 § 34 punkten i självstyrelselagen för Åland har riket lagstiftningsbehörighet i bland annat frågor som gäller beredskap inför undantagsförhållanden. Beredskapslagen ska således också tillämpas på Åland. *Det kan leda till att förvaltningsuppgifter som normalt hör till myndigheterna i landskapet kan övertas av myndigheterna i riket när beredskapslagen tillämpas.*

Hur uppgifterna vid beredskapen inför undantagsförhållanden ska ordnas finns inskrivet i en överenskommelseförordning som avses i 32 § i självstyrelselagen. *Med avseende på Ålands särställning anser grundlagsutskottet det viktigt att det också avgörs genom en överenskommelseförordning hur de förvaltningsuppgifter som beror på att beredskapslagen tillämpas ska ordnas.*

De icke-kursiverade meningarna grundar sig klart på det som står i regeringspropositionen och citerades ovan under fråga nr 1. Däremot utgör de kursiverade delarna grundlagsutskottets egna konstateranden som blev tolkningsbara. Meningen i slutet av det första stycket kan (och borde) läsas som att GrU presenterar en risk: *om saken inte regleras kan beredskapslagen i praktiken leda till att rikets myndigheter kommer att överta sådana maktbefogenheter från landskapet som juridiskt inte tillhör riket. Samma mening kan tyvärr även läsas på ett alternativt sätt, som om grundlagsutskottet skulle konstatera en dylik överföring av maktbefogenheter, kanske t.o.m. legitimera den i sin roll som auktoritativ grundlagstolkare. Den första tolkningen är både grammatikaliskt (jfr. användningen av indikativ verbet "kunna" i stället för det deontiska verbet "få") och juridiskt korrekt, medan*

den andra inte är det. GrU uttalade sig inte som en grundlagstolkare. Utsagan i fråga är av faktisk och inte normativ karaktär.

En noggrann bedömning av citatets andra stycke bekräftar denna slutsats: för att *motverka* risken i fråga borde en ny överenskommelseförordning, antagen enligt självstyrelselagens 32 §, i förebyggande syfte reglera hur de förvaltningsuppgifter som behöver skötas om ska ordnas när beredskapslagen tillämpas under undantagsförhållanden, dvs i vilken omfattning, om alls, rikets regering och myndigheter ska ha en roll i beslut om hur undantagsförhållanden sköts på Åland vad gäller sådana områden som hör till landskapets lagstiftnings- eller förvaltningsbehörighet. I sitt betänkande gav försvarsutskottet sitt stöd till grundlagsutskottets ställningstaganden, utan att göra dem något klarare (FsUB 3/2010 rd). En dylik överenskommelseförordning har dock inte antagits under de nästan tio år som beredskapslagen varit i kraft.

Således blir mitt svar på fråga nr 2 klart negativt: beredskapslagen har inte infört någon ändring i behörighetsfördelningen mellan riket och landskapet då beredskapslagen tillämpas, utan i enlighet med självstyrelselagen upprepat vad som gäller beredskap för framtida situationer. Till denna del reglerar överenskommelseförordning 900/2000 genomförandet av 12 och 13 § i 2011 års beredskapslag utgående från en ömsesidig samarbets- och koordinationsplikt.

* * *

3) Det är inte juridiskt möjligt att ålägga åländska myndigheter skyldigheter genom rikslag, varför åländska myndigheter inte heller kan åläggas uppgifter genom beredskapslagen. Vad har det för juridisk betydelse att de åländska självstyrelsemyndigheterna inte direkt utpekas som skyldiga att agera i enlighet med beredskapslagen? Skulle det vara möjligt att ta in hänvisningar till åländsk lagstiftning i beredskapslagen?

I analysen hittills har jag kommit till den slutsatsen att beredskapslagen inte innebär någon ändring i behörighetsfördelningen mellan riket och landskapet, utan uttrycker den ömsesidiga samarbets- och koordinationsplikt som regleras i beredskapslagens 12 och 13 § och gäller beredning under normala förhållanden. I den utsträckning landskapet så önskar, anser jag det juridiskt korrekt att införa hänvisningar till beredskapslagen i åländsk lagstiftning. Däremot skulle det vara juridiskt problematiskt och potentiellt i strid med självstyrelselagen ifall bestämmelser om åländska myndigheters uppgifter skulle tas in i beredskapslagen. Beredskapslagens ändringar förbereds av statsrådet och besluts, inklusive genom en rätt att införa ändringar under riksdagsbehandlingen, av riksdagen. Landskapet Åland har ingen lagstadgad roll i lagstiftningsprocessen, vilket rätt drastiskt bevisades då beredskapslagen stiftades. Försök att reglera Ålands roll genom nya bestämmelser i beredskapslagen kunde leda till problematiska situationer i förhållande till självstyrelselagen och dess 69 § om förfarandet vid ändring av självstyrelselagen.

Därför blir mitt svar att jag anser de juridiskt korrekta alternativen vara att:

- a) förhandla och anta en ny överenskommelseförordning i enlighet med 32 § självstyrelselagen;**
- b) införa ifrågavarande bestämmelser i självstyrelselagen; eller**
- c) införa hänvisningar till beredskapslagen i åländsk lagstiftning.**

* * *

4) De rättsliga relationerna Finland-Åland under undantagsförhållanden. I vilken utsträckning kan statliga myndigheter och andra funktioner ersätta självstyrelsemyndigheternas normala befogenheter? Finns det en gräns hur långtgående inskränkningar i självstyrelsen som kan göras med beaktande av Ålands folkrättsligt garanterade autonomi?

Ovan under fråga nr 1 beskrevs detaljmotiveringen angående självstyrelselagens 27 § 34 punkt i förslaget till beredskapslag (RP 3/2008 rp) som juridiskt korrekt men potentiellt vilseledande, och under fråga nr 2 beskrevs motsvarande passus i grundlagsutskottets utlåtande (GrUU 9/2009 rd) som en presentation av en risk, på ett sätt som även den kunde bli vilseledande. Under koronaepidemin har rikets regering utfärdat brev eller andra utlåtanden som, troligen delvis som en konsekvens av dessa tidigare oklara eller problematiska ställningstaganden, har varit *klart lagstridiga*.

Med hänvisning till 27 § 34 punkten i självstyrelselagen har statsrådets kansli under koronaepidemin den 20.3.2020 (VN/6480/2020) presenterat en ny tolkning:

Beredskapslagen och *författningar som utfärdats med stöd av den* gäller därmed också på Åland, även om samma uppgifter inte med stöd av självstyrelselagen eller landskapslagstiftning till alla delar handhas av motsvarande myndigheter som i riket och lagstiftningen i landskapet inte i samtliga avseenden motsvarar innehållet i den rikslagstiftning som omnämns i beredskapslagen och ibruktagandeförordningen.

Utlåtandet har ingen grund i det som var juridiskt korrekt i regeringspropositionen, nämligen att beredskapslagen (för *förberedelsernas* del) gäller på Åland, eller i grundlagsutskottets uppmaning att utfärda en ny överenskommelseförordning i syfte att förebygga den risk att rikets myndigheter skulle ta över landskapets behörighet under undantagsförhållanden. Kursiveringen i citatet ovan visar var statsrådets kansli är på en kurs som är lagstridig, och till och med grundlagsstridig, eftersom den avviker från grundlagens 120 §.

Dokumentet i fråga bär rubriken "Begäran om åtgärder" och har skickats till rikets elva ministerier som mottagare och till en rad rikets myndigheter för kännedom. Till sin juridiska status är dokumentet ett brev mellan rikets myndigheter.

Om statsrådets kansli eller en annan myndighet i riket skulle på Åland försöka genomföra statsrådets författningar som baserar sig på beredskapslagens tillämpning i saker som faller innanför landskapets behörighet, kan landskapet *vägra att tillämpa* dessa förordningar med hänvisning till 120 och 107 § i grundlagen samt till självstyrelselagen. Ifall behörighetskonflikten ledde till ett förfarande enligt 60 § 2 mom. självstyrelselagen, och riket skulle påstå att dess uppfattning om ny behörighetsfördelning under undantagsförhållanden baserar sig på beredskapslagen som stiftats i grundlagsordning som en avvikelse från grundlagen, kunde landskapet argumentera:

- a) att beredskapslagen inte antogs som ett undantag från 120 § i grundlagen som får sitt innehåll från självstyrelselagen;
- b) att en ändring av självstyrelselagens behörighetsfördelning genom beredskapslagens antagande i grundlagsordning skulle vara oförenligt och således förbjudet enligt Finlands egen statsförfattning på grundval av 73, 75 och 120 § grundlagen;
- c) att även en undantagslag bör åsidosättas av en domstol enligt 106 § grundlagen om dess tillämpning skulle leda till en uppenbar konflikt med grundlagen (se Helsingfors hovrätt, dom 2018:4 eller 23.2.2018 nr 108226 som vunnit laga kraft); samt
- d) att det rätta sättet att se till att undantagsförhållanden på ett effektivt sätt bekämpas även på Åland har identifierats redan under beredskapslagens riksdagsbehandling för över tio år sedan, nämligen förhandlingar om och antagandet av en ny överenskommelseförordning.

Beredskapslagens 12 och 13 § är inte grundlagsstridiga, inklusive eftersom deras tillämpning från början kunnat anpassas i den överenskommelseförordning 900/2000 som utfärdats med landskapets samtycke. För att effektivt involvera landskapet i eventuella krissituationer skulle det vara nyttigt att anta, såsom grundlagsutskottet föreslog, en ny överenskommelseförordning för att reglera samarbetet mellan rikets och landskapets myndigheter under undantagsförhållanden.

Svaret på fråga nr 4 blir att Finlands åberopande av undantagsförhållanden, dvs. först konstaterandet gemensamt av statsrådet och republikens president att undantagsförhållanden råder, och sedan ibruktagande och tillämpning av beredskapslagens maktbefogenheter i riket genom statsrådets förordningar, inte på något sätt kan innebära att statliga myndigheter kunde ersätta självstyrelsemyndigheternas normala befogenheter eller för övrigt inskränka Ålands självstyrelse enligt självstyrelselagen och 120 § grundlagen. Om dylika ändringar i Ålands självstyrelse genomfördes i en form som är förenlig med Finlands statsförfattningsrätt inklusive kravet på lagtingets medverkan – vilket inte har skett – skulle frågan aktualiseras huruvida dylika ändringar antagna med Ålands samtycke även är förenliga med de folkrättsliga garantierna för Ålands autonomi. Jag ser ingen orsak att i detta sammanhang gå in på denna helt hypotetiska fråga.

Det brev som skickats från statsrådets kansli till rikets ministerier 20.3.2020 och som citerades ovan uttrycker den felaktiga uppfattningen att författningar som utfärdats med stöd av beredskapslagen allmänt taget skulle gälla också på Åland, dvs även inom områden som hör till landskapets lagstiftningsbehörighet. Om landskapet Åland anser att tolkningen är felaktig uppstår det en meningsskiljaktighet i självstyrelselagens 60 §:s bemärkelse, som avgörs på framställning av landskapsregeringen eller riksmyndigheten av högsta domstolen, sedan utlåtande har inhämtats av myndigheten i fråga och Ålandsdelegationen.

* * *

5) Hur stort handlingsutrymme har Åland i praktiken då smittskyddslagen används som grund för att vidta åtgärder, exempelvis för att stänga skolor? Ålands landskapsregering är i dessa fall förvaltande myndighet enligt självstyrelselagen, vilka befogenheter medför det? Hur bindande är regeringens rekommendationer, ministeriernas riktlinjer, uppmaningar och anvisningar? Vad skulle krävas för att Åland i praktiken skulle kunna

avvika från regeringens eller ministeriernas rekommendationer? Är det någon skillnad om Åland skulle avvika i form av strängare regler eller mildare regler?

Det bör först betonas att smittskyddslagen (1227/2016) utgör så kallad normal lagstiftning och att dess bestämmelser om en exceptionell epidemi (3 § 6 punkten) eller allmänfarlig sjukdom (4 § 2 mom.) inte kräver att undantagsförhållanden enligt beredskapslagen råder. För det andra är det klart att riket enligt självstyrelselagens 27 § punkt 29 har lagstiftningsbehörighet i fråga om smittsamma sjukdomar hos människor. För det tredje baserar smittskyddslagen sig på en decentraliserad modell där regionala myndigheter, kommuner och enskilda läkare utövar maktbefogenheter självständigt, och riksomfattande styrning eller koordination tar mjukare former än under beredskapslagens modell. Under koronaepidemin har skillnaden mellan dessa två modeller däremot förblivit oklar, och social- och hälsovårdsministeriet har särskilt tenderat att återropa smittskyddslagen på ett sätt som reflekterar beredskapslagens anda och en koncentrerad av beslutsfattandet till ministeriet. Det faktum att koronaepidemin har lett till tillfälliga ändringar i smittskyddslagen har ytterligare suddat ut skillnaderna mellan de två olika modellerna. Det är klart att självstyrelselagens 27 § punkt 29 inte kan betyda att vilken som helst åtgärd som *motiveras* med en hänvisning till en smittsam sjukdom kunde genomföras av riket på ett för Åland bindande sätt trots att det gäller en fråga där landskapet har behörighet. Vissa bestämmelser i smittskyddslagen utgör legitimt *lex specialis* där tillämpningen av punkt 29 är berättigad, emedan konstgjord utvidgning av tillämpningsområdet för en viss bestämmelse i smittskyddslagen – såsom den rätt öppet formulerade 58 § – inte är det.

Brevet från statsrådets kansli 20.3.2020 som citerades ovan anger även en ståndpunkt om smittskyddslagens tillämpning på Åland:

Lagen om smittsamma sjukdomar och de bestämmelser som utfärdats med stöd av den är direkt tillämplig rätt också på Åland. Bekämpningen av smittsamma sjukdomar hör till rikets lagstiftningsbehörighet även på Åland, men med stöd av

30 § 9 punkten i självstyrelselagen sköter landskapet de uppgifter som hänför sig till bekämpningen av smittsamma sjukdomar på Åland.

På grund av det som anförts ovan träder ... lagen om smittsamma sjukdomar och de bestämmelser som utfärdats med stöd av den, inklusive rekommendationerna, i kraft också på Åland. Landskapsmyndigheterna har dock i förhållande till tillämpningen av de nämnda författningarna till de delar som hör till deras förvaltningsbehörighet samma prövningsrätt som statliga eller kommunala verksamhetsenheter i riket, *om de detaljerade bestämmelserna i de ovannämnda författningarna möjliggör sådan prövningsrätt* i fråga om regionala eller lokala lösningar.

Den kursiverade delen i sista meningen är juridiskt fel. Huruvida landskapsmyndigheter har utrymme för självständiga beslut följer från behörighetsfördelningen mellan riket och Åland, inte från någon allmän och automatisk prioritet för "detaljerade bestämmelser" i föreskrifter antagna av rikets myndigheter. Rikets lagstiftningsbehörighet i en sak leder inte till en allmän delegering att genom förordningar, administrativa beslut eller rekommendationer ensidigt avgöra tolkningsfrågor om behörighetsfördelningen.

Under fråga nr 5, som innehåller en hel grupp frågor som inte har att göra med undantagsförhållanden eller beredskapslagen, får jag nöja mig med direkta svar utan någon omfattande argumentation:

- a) Vad gäller de åländska myndigheternas handlingsutrymme utgör smittskyddslagens decentraliserade modell en grund för att basera alla beslut och åtgärder på vetenskaplig och annan expertis. Det som presenteras av social- och hälsovårdsministeriet eller Institutet för hälsa och välfärd bör tas i beaktande, men inte som juridiskt bindande instruktioner för beslut. Besluten bör fattas självständigt på basen av expertis och under tjänsteansvar. Frågan om huruvida

rikets författningar innehåller sådana flexibla klausuler som hänvisas till i den sista meningen i citatet ovan är inte relevant i detta hänseende.

- b) Smittskyddslagens tillämpning kan innebära att det uppkommer spänningar mellan självstyrelselagens 27 § punkt 29 och landskapets lagstiftnings- eller förvaltningsbehörighet. Då blir det fråga om vilken tolkning av punkt 29 som är den juridiskt rätta. En tolkningsfråga kan bli föremål för en meningsskiljaktighet i självstyrelselagen 60 §:s bemärkelse, som i sista hand skulle avgöras av högsta domstolen.
- c) Regeringens rekommendationer, ministeriernas riktlinjer, uppmaningar och anvisningar är inte juridiskt bindande för Åland och landskapets myndigheter även om de skulle relatera till saker som hör till rikets lagstiftningsbehörighet. Om rikets myndigheter uttrycker att rekommendationer "gäller" eller "träder i kraft" på Åland betyder detta inte mera än att de gäller precis som rekommendationer, inte som bindande rättsnormer. Landskapets myndigheter har rätt att avvika från regeringens eller ministeriernas rekommendationer på basen av vetenskaplig och annan expertis och efter en saklig bedömning. I sig har det inte någon betydelse om Åland skulle avvika i form av strängare eller mildare regler.

* * *

6) Ett konkret förslag eller ett tydligt utlåtande kring hur behörighetsfördelningen mellan riket och Åland ska hanteras och regleras i självstyrelselagen i samband med undantagsförhållanden eller då bestämmelser utfärdas med stöd av beredskapslag och/eller smittskyddslag.

Frågan skall besvaras nedan efter svaret på fråga nr 7.

* * *

7) Enligt 23 § grundlagen kan tillfälliga undantag införas som begränsar de grundläggande fri- och rättigheterna om undantagsförhållanden råder. Bestämmelsen avser inte enbart beredskapslagen utan sådana begränsningar kan även införas genom annan lagstiftning. Konsekvensen blir i sådana fall att självstyrelselagens bestämmelser kan åsidosättas genom antingen beredskapslagen eller genom någon annan vanlig rikslag, såsom lagstiftningen om förplägnadsrörelser. Konsekvensen kan bli att en bestämmelse som sätts in i exempelvis rikets skollagstiftning ska tillämpas även på Åland fast Åland har behörighet beträffande utbildning och har en egen grundskolelag. Således medför 23 § grundlagen ganska långtgående ingrepp i den åländska självstyrelsen. I praktiken kan det också uppstå problem eftersom riket och Åland inte alltid har samma lagstiftning och därför fungerar inte alltid rikets modell på Åland. Vad finns det för möjligheter att begränsa 23 § grundlagens effekter på Ålands självstyrelse genom en ändring av självstyrelselagen och vad skulle en sådan bestämmelse behöva innehålla?

Denna fråga tycks basera sig på en missuppfattning av innehållet i grundlagens 23 §. Grundlagens 23 § modifierar enbart den lagstiftningsordning som bör följas i riksdagsbehandlingen. Vissa lagförslag som under normala förhållanden skulle kräva grundlagsordning enligt grundlagens 73 §, eftersom de innebär tillfälliga undantag från de grundläggande fri- och rättigheterna, får under undantagsförhållanden för riksdagens del godkännas i vanlig lagstiftningsordning enligt grundlagens 72 §. Bestämmelsen utvidgar inte rikets eller riksdagens lagstiftningsbehörighet och tillåter inte avvikelser från grundlagsstadganden utanför kapitel II om grundläggande fri- och rättigheter, såsom 75 § och 120 § som båda bör läsas tillsammans med självstyrelselagen, inklusive dess stadganden om behörighetsfördelningen samt 69 §. Således kan 23 § grundlagen inte användas för att införa ingrepp i den åländska självstyrelsen.

Svaret på fråga nr 7 blir således att det inte finns något behov av att införa ändringar i självstyrelselagen på denna punkt, eftersom 23 § grundlagen inte kan användas på ett

sätt som skulle utgöra ingrepp i den åländska självstyrelsen. Även på en mera allmän nivå vill jag betona att grundlagens bestämmelser om grundläggande fri- och rättigheter inte borde ses som ett hot mot Ålands självstyrelse. De representerar och betonar rättsstatliga principer som hänvisas till i självstyrelselagen 21 § 1 moment, andra meningen.

* * *

6) Ett konkret förslag eller ett tydligt utlåtande kring hur behörighetsfördelningen mellan riket och Åland ska hanteras och regleras i självstyrelselagen i samband med undantagsförhållanden eller då bestämmelser utfärdas med stöd av beredskapslag och/eller smittskyddslag.

I enlighet med analysen och svaren ovan anser jag att det inte finns något strikt juridiskt behov för ändringar i *självstyrelselagen* vad gäller undantagsförhållanden. Däremot är jag av samma åsikt som riksdagens grundlagsutskott i att det finns en risk för att undantagsförhållanden *de facto* kan, fast i så fall högt sannolikt grundlagsstridigt, komma att användas för att utfärda föreskrifter eller införa åtgärder som inte är förenliga med landskapets självstyrelse. Koronaepidemin och dess behandling från statsrådets sida har bevisat att denna risk är reell.

Mitt primära svar på fråga nr 6 är att en dylik risk kunde motarbetas genom att förhandla om och sedan anta en ny *överenskommelseförordning* om hur landskapet Åland och riket koordinerar sina åtgärder efter att statsrådet i samverkan med republikens president har, genom att tillämpa den första delmeningen i den första meningen i första momentet av 6 § beredskapslagen, konstaterat att undantagsförhållanden råder för Finlands del. En dylik överenskommelseförordning skulle på förhand göra det klart för rikets myndigheter att beredskapslagens ibruktagande inte betyder ändringar i behörighetsfördelningen mellan riket och landskapet Åland.

Överenskommelseförordningen skulle utfärdas som *republikens presidents förordning* och den skulle aktualiseras automatiskt om statsrådet i samverkan med republikens president konstaterat att undantagsförhållanden råder i Finland. Den skulle alltså inte nödvändigtvis alls bero på utfärdandet av eller innehållet i de förordningar som statsrådet utfärdar på grundval av beredskapslagen. Alternativt kunde man i överenskommelseförordningen inkludera en bestämmelse om att statsrådets *ibruktagandeförordningar* enligt beredskapslagen preciserar vilka av beredskapslagens bestämmelser som har aktiverats även för överenskommelseförordningens del, medan statsrådets *tillämpningsförordningar* enbart skulle utgöra information som skulle tas i beaktande inom ramen för det samarbete och den koordinering som skulle ske enligt överenskommelseförordningen. En rätt naturlig utgångspunkt för innehållet i den nya överenskommelseförordningen skulle vara att ge nya koordineringsuppgifter till den samrådsdelegation för beredskapsärenden som redan existerar under överenskommelseförordning 900/2000 vad gäller förberedelser som sker under normala förhållanden.

I tillägg anser jag det önskvärt att det i en reform av *självstyrelselagen* introduceras en kort och koncis bestämmelse om koordinering och samarbete mellan landskapet och riket under undantagsförhållanden, enligt vad som mera allmänt framförts som ett förslag till 50 § i Ålandskommitténs slutbetänkande från 2017. Jag ser inte någon anledning till att genom en ändring i självstyrelselagen försöka lösa den spänning som råder mellan § 27 punkt 29 och landskapets behörighet, utan ser saken som en tolkningsfråga där 60 § 2 moment erbjuder ett förfarande för att lösa eventuella meningsskiljaktigheter.

Både *beredskapslagen* och *smittskyddslagen* kommer antagligen att bli föremål för grundliga reformer mot bakgrund av koronaepidemin och erfarenheterna av undantagsförhållanden. Jag avslutar med en rekommendation om att landskapet Ålands

självstyrelse från början borde vara en viktig dimension i reformprocesserna och att landskapet borde involveras i dem.

Högaktningsfullt, i Florens (Italien) den 30 september 2020

Martin Scheinin, juris doktor, professor

16.9.2020

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring och temporär ändring av lagen om smittsamma sjukdomar samt om temporär ändring av 2 kap. 9 § i polislagen**PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL**

I denna proposition föreslås det att lagen om smittsamma sjukdomar ändras. En del av ändringarna är avsedda att vara i kraft temporärt till följd av covid-19-epidemin.

I propositionen föreslås det för det första, för att trygga social- och hälsovårdssystemets funktionsförmåga, att det föreskrivs om möjligheten att i sista hand på regional eller nationell nivå bindande ändra social- och hälsovårdens verksamhet. Genom beslut av regionförvaltningsverket kan det avvika från det sätt på vilket de social- och hälsovårdstjänster som hör till det kommunala organiseringsansvaret annars ordnas. I vissa situationer kan social- och hälsovårdsministeriet fatta beslutet.

För det andra föreslås det i propositionen att det föreskrivs om de förutsättningar under vilka olika tjänster under coronavirusepidemin kan tillhandahållas för klienter och dem som deltar i verksamheten på ett sådant säkert sätt att ny smittspridning kan förhindras så effektivt som möjligt. Sådana åtgärder är upprätthållandet av tillräckliga avstånd samt åtgärder för att kräva hygienrutiner för att förhindra spridning av coronavirussjukdomen och rengöra utrymmen och ytor.

När det regionala sjukdomsläget kräver det, kan kommunen eller regionförvaltningsverket som en sekundär åtgärd utöver iakttagandet av allmänna hygienkrav fatta ett beslut i vilket det förutsätts att en näringsidkare eller någon annan aktör vidtar åtgärder för att förhindra närkontakt i kundutrymmen och utrymmen som är öppna för dem som deltar i verksamheten. En verksamhetsutövare kan själv ordna sin verksamhet på det sätt som bäst lämpar sig i verksamheten så att närkontakt mellan kunder faktiskt kan undvikas.

Som en sistahandsåtgärd föreslås det i propositionen att kommunen eller regionförvaltningsverket för viss tid delvis eller helt ska kunna stänga ett utrymme för näringsverksamhet eller annan verksamhet som är avsett för kunder eller deltagare. Möjligheten att förbjuda att kunder eller deltagare släpps in i ett visst utrymme kan endast gälla sådana funktioner där det finns en särskild möjlighet för betydande smittkedjor att uppkomma. Till de branscher som kan beröras av ett sådant beslut hör bland annat konstnärliga uppvisningar samt läktare som är avsedda för att följa idrott, sevärdheter och te-maparker samt utrymmen för motion och idrott.

I propositionen föreslås det att det för persontrafikens del föreskrivs om motsvarande hygienkrav, samt om begränsning av passagerarantalet som kan genomföras vid behov. Det föreslås att beslutsfattandet om hälsoskyddet i trafiken som riktar sig till leverantörer av trafik tjänster koncentreras till Transport- och kommunikationsverket.

Vidare föreslås det i propositionen att det föreskrivs om tillsynen över fullgörandet av de ålägganden som nämns ovan. Det föreslås också att bestämmelserna om rätt till information, inklusive polisens rätt till information för tillsynen över beslut om karantän och isolering, bestämmelserna om frånvaro från arbete, småbarnspedagogik och läroanstalter samt bestämmelserna om karantän och isolering preciseras. Dessutom föreslås det i propositionen att bestämmelserna om handräckning kompletteras, i synnerhet för Gränsbevakningsväsendets del.

Den föreslagna lagen är avsedd att träda i kraft den x.x.2020. Bestämmelserna i [tillägg] föreslås vara i kraft temporärt till och med den 30.6.2021.

MOTIVERING

3 Målsättning

Propositionens syfte är att förhindra att coronavirussjukdomen sprids bland befolkningen genom den hybridstrategi och handlingsplan som beskrivs i avsnitt 2.8.2. För att uppnå syftet bör det i lagen om smittsamma sjukdomar föreskrivas om olika instansers skyldigheter och om befogenheter för myndigheterna, genom vilka spridningen av coronavirussjukdomen kan förhindras och bekämpas. Samtidigt är syftet att trygga social- och hälsovårdssystemets bärkraft. Syftet med propositionen är i synnerhet att skydda den grundlagsfästa rätten till liv och att genomföra skyldigheten för det allmänna att tillförsäkra var och en tillräckliga social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster samt främja befolkningens hälsa och verka för att alla tillförsäkras en sund miljö.

Genom propositionen genomförs delvis statsrådets hybridstrategi och handlingsplan samt genomförs regeringens riktlinjer från den 9 juni 2020 för behövliga ändringar i lagen om smittsamma sjukdomar. I handlingsplanen betonas åtgärdernas relation till det rådande epidemiologiska läget samt att åtgärdernas stegras stegvis enligt smittläget. Vidare betonas i planen att åtgärderna i regel ska vara lokala och regionala, och att syftet är att på regional och nationell nivå förhindra att epidemin tar fart på nytt. Propositionens syfte är att föreskriva om ålägganden och restriktioner för näringsverksamhet och annan samhällelig verksamhet på ett sådant sätt att kraftigare befogenheter kan tas i bruk endast om de tidigare åtgärderna inte är tillräckliga. I handlingsplanen betonas också behovet av åtgärder som i viss mening är förebyggande, till följd av virusets egenskaper. I fråga om kraftigare åtgärder med avseende på näringsverksamhet och annan samhällelig verksamhet föreslås inga direkta bestämmelser i lagen om framtida restriktioner, utan om befogenheter för kommunen och regionförvaltningsverket att beslut om vissa åtgärder om områdets smittläge förutsätter det och nödvändighetskriteriet också annars uppfylls.

Syftet med de temporära bestämmelser som gäller vänt- och kundutrymmen som används för näringsverksamhet samt utrymmen avsedda för dem som deltar i annan verksamhet än näringsverksamhet,

till exempel hobbyverksamhet, är att förhindra att i synnerhet covid-19-epidemin sprids och att omfattande smittkedjor uppkommer. Det föreslås att de allmänna hygienåtgärderna ska vara påbjudna i alla kundutrymmen, med vissa undantag. Syftet är att förebygga att coronavirusepidemin sprids och att sjukdomsläget förvärras i hela landet. Syftet är också att fästa uppmärksamheten hos näringsidkare och andra som vistas i sådana utrymmen på att allmänna hygienskyldigheter ska iakttas trots att sjukdomsläget ännu i nuläget är relativt bra.

När det regionala sjukdomsläget kräver det, kan kommunen eller regionförvaltningsverket fatta ett beslut i vilket det förutsätts att en näringsidkare eller någon annan verksamhetsidkare vidtar åtgärder för att förhindra närkontakt i utrymmena. Som en yttersta åtgärd föreslås myndigheterna också få befogenhet att delvis eller helt förbjuda användningen av kundutrymmen som används för vissa i lagen definierade verksamheter. Syftet är att ge myndigheterna effektiva befogenheter för att förhindra spridningen av en smittsam sjukdom när läget kräver det.

I de föreslagna bestämmelserna beaktas i synnerhet de forskningsrön som i nuläget är tillgängliga om spridningen av covid-19-epidemin och THL:s rekommendationer. Åläggandena och restriktionerna syftar till att upprätthålla hygien och undvika fysisk kontakt. Samtidigt är syftet att minimera de negativa effekterna för näringsidkarna, som också direkt påverkar sysselsättningens utveckling. Å andra sidan gör bestämmelserna det också möjligt att fortsätta näringsverksamheten, eftersom sådan näringsverksamhet som förutsätter kundkontakter möjliggörs genom bestämmelser om lindrigare restriktioner än stängning och om successivt kraftigare åtgärder samt genom att spridningen av den smittsamma sjukdomen i samhället dämpas. Syftet är att säkerställa att kunderna också under covid-19-epidemin kan uträtta sina ärenden på ett tryggt sätt.

Skyldigheten att upprätthålla hygien gäller också persontrafiken, och dessutom kan myndigheterna besluta om begränsning av antalet passagerare i ett fordon. Syftet med bestämmelserna om persontrafik och begränsning av antalet passagerare är att öka människornas förtroende för persontrafiken samt trygga en så omfattande och fungerande persontrafik som möjligt, vilket är nödvändigt för att garantera jämlika och miljömässigt hållbara kommunikationer. I fråga om persontrafiken är propositionens syfte också att på hela landets nivå trygga ett säkert resande och att enhetliga metoder tillämpas för att upprätthålla hälsan och förhindra smitta. Syftet är också att verka för att bevara en fungerande persontrafik i ett exceptionellt epidemiläge genom att förutsätta särskilda hygienåtgärder i trafiken. Förslagets syfte är också att i situationer när det är nödvändigt se till att det finns tillräckligt med utrymme i allmänna trafikmedel genom att säkerställa att passagerare och personal håller tillräckliga avstånd till varandra. För den händelse att dessa åtgärder inte räcker till för att förhindra att den smittsamma sjukdomen sprids föreskrivs det om begränsning av antalet passagerare. Genom begränsning av antalet passagerare kan syftet vara att förbättra passagerarsäkerheten i persontrafiken när trafikvolymerna ökar i och med att sådana restriktioner som minskar behovet att resa, såsom distansarbete och ett begränsat utbud av kulturtjänster, upphävs i samhället. Propositionens syfte är alltså att skydda befolkningen och hindra att en exceptionell epidemi sprids i Finland genom persontrafiken genom att säkerställa att den behöriga myndigheten, Transport- och kommunikationsverket, har tillgång till en mångsidig uppsättning åtgärder.

Syftet med den föreslagna bestämmelse i lagen om smittsamma sjukdomar enligt vilken regionförvaltningsverket får besluta om ålägganden för anordnare och producenter av social- och hälsovårdstjänster är att trygga servicesystemets funktion samt klienternas och patienternas rätt till social- och hälsovårdstjänster i ett läge när servicesystemets funktionsförmåga till följd av covid-19-epidemin har försvagats väsentligt.

För att det ska vara möjligt att ingripa vid åsidosättande av de ålägganden och restriktioner som nämns ovan föreslås det också bestämmelser om tillsyn och myndigheternas befogenheter i lagen. Syftet är att trygga en effektiv verkställighet av bestämmelserna.

Vidare föreslås i lagen om smittsamma sjukdomar vissa bestående ändringar i fråga om verkställighet av karantän och isolering samt myndigheternas rätt till information. Syftet med de föreslagna ändringarna i fråga om verkställighet av karantän och isolering är att göra det möjligt att verkställa isolering på ett mer ändamålsenligt sätt med beaktande av covid-19-sjukdomens art och det potentiellt stora antalet personer som ska isoleras, det vill säga till exempel i personens hem. Syftet med de föreslagna preciseringarna i fråga om myndigheternas rätt till information är att göra det möjligt att spåra kontakter samt ge polisen möjlighet att övervaka åsidosättandet av karantän och isolering.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

För att trygga social- och hälsovårdssystemets funktionsförmåga föreslås i denna proposition bestämmelser om möjligheten att i sista hand på regional eller nationell nivå bindande ändra social- och hälsovårdens verksamhet. Genom beslut av regionförvaltningsverket kan det avvika från det sätt på vilket de social- och hälsovårdstjänster som hör till det kommunala organiseringsansvaret annars ordnas. Regionförvaltningsverkets beslut gör det dock inte möjligt att avvika från annan lagstiftning om social- och hälsovården, såsom bestämmelserna om yrkesutbildade personer inom social- och hälsovården eller patienternas rättigheter. Tröskeln för att tillgripa regionalt beslutsfattande föreslås vara hög, och det ska vara möjligt för att trygga tillgången till de viktigaste tjänsterna. I vissa situationer kan social- och hälsovårdsministeriet fatta beslutet. Det föreslås också att en bestämmelse om ersättning av den merkostnad som direkt föranleds av beslutet tas in i lagen.

Det föreslås i propositionen att det föreskrivs om de förutsättningar under vilka olika tjänster under coronavirusepidemin kan tillhandahållas för klienter och dem som deltar i verksamheten på ett sådant säkert sätt att ny smittspridning kan förhindras så effektivt som möjligt. Det föreslås också att det föreskrivs om rätten för kommunen och regionförvaltningsverket att besluta om åtgärder för att förhindra spridning av coronavirussjukdomen inom utbildning och småbarnspedagogik. Sådana åtgärder är upprätthållandet av tillräckliga avstånd mellan barn och elever samt åtgärder för att kräva hygienrutiner för att förhindra spridning av coronavirussjukdomen och rengöra utrymmen och ytor. Riksdagen har godkänt en temporär ändring av lagen om grundläggande utbildning (521/2020) om except-

ionella undervisningsarrangemang. Den nya bestämmelse som föreslås fogas till lagen om smittsamma sjukdomar inverkar inte på arrangemangen på när- och distansundervisning, som fortfarande ska genomföras med stöd av 58 § i lagen om smittsamma sjukdomar och lagen om grundläggande utbildning.

Hittills har det inte i lagen om smittsamma sjukdomar eller i någon annan lagstiftning ingått restriktioner för kundutrymmen hos andra än förplägnadsrörelser. Enligt 58 § i den gällande lagen om smittsamma sjukdomar får det kommunala organ som ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar inom sitt verksamhetsområde fatta beslut om att stänga verksamhetsenheter inom socialvården och hälso- och sjukvården, läroanstalter, daghem, bostäder och motsvarande lokaler och förbjuda allmänna sammankomster eller offentliga tillställningar. Näringsidkare har på eget initiativ och enligt myndigheternas rekommendationer genomfört flera åtgärder för att skapa trygga kundbetjäningssituationer. Att i stor omfattning erbjuda kunderna handdesinficeringsmedel, installera skyddsplexiglas vid kundbetjäningsskivor och kassor i detaljhandeln samt markeringar för och påminnelser om säkerhetsavstånd är exempel på sådana åtgärder som näringsidkare på eget initiativ vidtagit i stor skala.

På det sätt som beskrivs ovan i propositionen förutsätter det rådande läget och utvecklingen i fråga om epidemin utöver åtgärder på eget initiativ också att riktade myndighetsåtgärder möjliggörs i lagen om smittsamma sjukdomar. Det föreslås att de allmänna hygienåtgärderna blir obligatoriska i alla kundlokaler. Om den regionala sjukdomssituationen kräver det, ska kommunen eller regionförvaltningsverket, som sekundär åtgärd utöver iakttagandet av allmänna hygienkrav, besluta att kräva att en näringsutövare eller en annan aktör vidtar åtgärder för att hindra närkontakter i kundlokaler. Näringsidkaren kan själv genomföra det på det sätt som bäst lämpar sig för verksamheten så att närkontakt mellan klienterna faktiskt kan undvikas. Åtgärderna kan handla om olika utrymmesarrangemang, successiva tidtabeller eller alternativt också begränsning av kundmängden. Det föreslås att ett regionalt beslut om att utfärda ett åläggande ska kunna fattas om epidemiläget i regionen har försämrats så att det är nödvändigt att ordna verksamheten på det aktuella sättet för att hindra att coronavirussjukdomen sprids.

I propositionen föreslås motsvarande bestämmelser om hygienkrav för att förhindra spridningen av en exceptionell epidemi också i persontrafiken. Det föreslås bestämmelser om begränsning av passagerarmängder genom myndighetsbeslut ifall spridningen av epidemin inte kan förhindras genom de hygienåtgärder som nämns ovan. Det riksomfattande beslutsfattandet om hälsoskyddet i trafiken som riktar sig till leverantörer av transporttjänster koncentreras till Transport- och kommunikationsverket. Verket är tillstånds-, register- och tillsynsmyndighet för transport- och kommunikationssektorn och utfärdar föreskrifter och anvisningar inom den sektorn. I egenskap av behörig transportmyndighet känner verket till de aktörer till vilka åläggandena riktas och har tillräcklig sakkunskap för att utifrån trafikvolymerna bedöma hälsosäkerhetsåtgärdernas effekter med hjälp av de viktigaste transportlederna och rutterna samt de regionala myndigheterna för kollektivtrafik. För sina beslut ska dock Transport- och kommunikationsverket utnyttja Institutet för hälsa och välfärds bedömning av smittstammarnas incidens, förekomst och smittsamhet. liksom de regionala hälsovårdsmyndigheterna såsom kommunen och regionförvaltningsverket för tillsynsåtgärder.

I propositionen föreslås det att de ålägganden som nämns ovan utvidgas också till sådan verksamhet i vilken människor deltar som inte bedrivs som näringsverksamhet. De föreslagna bestämmelserna gäller alltså bland annat verksamhet som ordnas inom föreningar såsom idrottsföreningar, eller i offentliga lokaler såsom kommunala bibliotek eller simhallar. Med tanke på bekämpningen av smittsamma sjukdomar saknar det betydelse under vilka former människor samlas på ett sådant sätt att smitta kan spridas. Bestämmelserna kan dock inte tillämpas på verksamhet i privat- eller familjelivet eller på religionssamfundets religionsutövning, liksom inte heller på sådan verksamhet som ska anses utgöra utövning av offentlig makt.

Som sistahandsåtgärd föreslås det i propositionen att kommunen eller regionförvaltningsverket för viss tid delvis eller helt ska kunna stänga ett utrymme för näringsverksamhet eller annan verksamhet som är avsett för kunder eller deltagare. Möjligheten att förbjuda att klienter eller deltagare tas in i en viss lokal kan endast gälla sådana funktioner där det finns en särskild risk att betydande smittkedjor uppkommer med beaktande av fysisk närkontakt mellan människor och antalet samtidigt närvarande personer eller risken för att sjukdomen sprids via ytor i lokalerna. Det föreslås att de sektorer som kan beröras av ett sådant beslut ska förtecknas i en bilaga till lagen. Till dem hör bland annat läktare som är avsedda för att följa med konstnärliga uppträdanden och idrott, sevärdheter och temaparker samt motions- och idrottslokaler.

I det beslut som nämns ovan ska kommunen eller regionförvaltningsverket kräva att näringsidkaren eller någon annan aktör utarbetar en skriftlig plan för hur åläggandena enligt lagen ska uppfyllas. Planen ska på begäran företes för myndigheterna. Det föreslås att kommunen och regionförvaltningsverket ska övervaka efterlevnaden av åläggandena och begränsningarna. Om åläggandena och begränsningarna inte efterlevs, kan myndigheterna utfärda ett föreläggande om att näringsidkaren ska korrigera situationen. Om bristerna inte har avhjälpats inom utsatt tid eller om skyldigheterna väsentligen har åsidosatts, kan tillsynsmyndigheten bestämma att en näringsverksamhet eller någon annan verksamhet omedelbart ska avbrytas och att utrymmet i fråga ska hållas stängt för kunder eller andra som deltar i den övervakade verksamheten högst en månad.

Vidare föreslås det att till lagen fogas bestämmelser om tillsynen över de skyldigheter och beslut som beskrivs ovan. Iakttagandet av dem övervakas av kommunen och regionförvaltningsverket, samt för i persontrafiken också av Transport- och kommunikationsverket. Det föreslås bestämmelser om genomförandet av inspektioner samt om förelägganden och tvångsmedel när missförhållanden eller brister uppdragas i verksamheten. Polisen föreslås få befogenhet att hindra, avbryta eller avsluta en offentlig tillställning eller allmän sammankomst.

De bestämmelser som beskrivs ovan föreslås vara temporära åtgärder, uttryckligen i syfte att behärska covid-19-epidemin. Dessutom föreslås det bestående ändringar i lagen om smittsamma sjukdomar i form av preciseringar i bestämmelser om rätt till information, inklusive polisens rätt till information för tillsyn över beslut om karantän och isolering, bestämmelser om frånvaro från arbete, småbarns- pedagogik och läroanstalter samt bestämmelser om karantän och isolering. Det föreslås att isolering också ska vara möjlig på någon annan plats än en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården. Dessutom föreslås det i propositionen att bestämmelserna om handräckning kompletteras, i synnerhet för Gränsbevakningsväsendets del.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

5 Alternativa handlingsvägar

6 Remissvar

7 Specialmotivering

3 §. Definitioner. Det föreslås att definitionen av isolering i 5 punkten ändras så att omnämmandet av en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården som isoleringsplats stryks. Detaljerade bestämmelser om isoleringsplatser finns i det föreslagna 63 § 3 mom. Inte heller i artikel 1 (Definitioner) i Världshälsoorganisationens (WHO) internationella hälsoreglemente, i definitionen av isolering i punkt 1, nämns isoleringsplatsen. Det föreslås också att definitionen ändras så att ett alternativ utöver att en person vårdas är att personens hälsotillstånd följs, eftersom alla personer som försätts i isolering inte nödvändigtvis behöver vård för en smittsam sjukdom. En stor del av dem som insjuknat i coronavirussjukdom behöver till exempel inte sjukhusvård, utan yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården kan följa den insjuknades hälsotillstånd medan personen vistas hemma eller någon annanstans.

9 a §. Ändring av social- och hälsovårdsverksamheten. I den nya 9 a § föreslås bestämmelser om befogenheter för regionförvaltningsverken inom deras verksamhetsområden och social- och hälsovårdsministeriets i hela landet att fatta beslut i syfte att styra social- och hälsovårdens servicesystem när en epidemi har spritt sig eller hotar sprida sig på ett sätt som väsentligt inverkar på social- och hälsovårdens servicesystems funktion. Med exceptionell epidemi avses enligt 3 § 7 punkten en pandemi som utlysts av Världshälsoorganisationen samt andra smittsamma sjukdomsepidemier som utgör ett betydande hot mot folkhälsan och hälso- och sjukvårdstjänsternas tillräcklighet. Den 11 mars 2020 deklarerade WHO att covid-19-epidemin var en pandemi.

Det är fråga om en bestämmelse som i sista hand möjliggör tvingande styrning, och som blir tillämplig när det inte annars genom social- och hälsovårdens servicesystems egna åtgärder eller de behöriga myndigheternas normala styrning är möjligt att vid rätt tidpunkt och i rätt omfattning säkerställa nödvändiga tjänster.

Vid tillämpningen av bestämmelsen bör det vara uppenbart att en exceptionell epidemi försvagar servicesystemets funktionsförmåga eller finnas en grundad misstanke om att en sådan situation håller på att uppstå. Exempelvis en mindre rusning till tjänster på grund av en pandemi eller någon annan rusning eller köbildning som bör anses normal uppfyller som sådana inte tillämpningskriteriet.

Enligt 1 mom. kan regionförvaltningsverkets beslut riktas till kommunen, samkommunen eller någon annan aktör som med stöd av en lagstadgad skyldighet ordnar eller producerar social- och hälsovårdstjänster eller som med stöd av avtal producerar sådana för den som har organiseringsansvaret. Någon annan aktör som ordnar tjänster avses staten och dess enheter som ordnar och producerar social- och hälsovårdstjänster, till exempel Enheten för hälso- och sjukvård för fångar, de statliga sinnessjukhusen och statens skolhem. Det föreskrivs också om de enheternas deltagande i bekämpningen av smittsamma sjukdomar i 10 §.

Med aktörer som producerar social- och hälsovårdstjänster för den som har det offentliga organiseringsansvaret avses serviceproducenter enligt lagen om privat hälso- och sjukvård (152/1990) och serviceproducenter enligt lagen om privat socialservice (922/2011), av vilka en kommun, samkommun eller annan aktör med organiseringsansvar beställer tjänster med stöd av avtal eller lagstiftning. Enligt lagen om studerandehälsovård för högskolestuderande (695/2019) har Studenternas hälsovårdsstiftelse produktionsansvar med stöd av lagstiftningen. I synnerhet i produktionen av socialservice deltar ett betydande antal privata serviceproducenter. I en del kommuner produceras alla mentalvårds- och rusvårdstjänster inom socialservicen av privata sektorn. Privata serviceproducenter producerar också t.ex. ca 80 % av barnskyddsanstaltstjänsterna. Det finns också kommuner som i mycket stor omfattning har beställt social- och hälsovårdstjänster som hör till deras organiseringsansvar av privata producenter. Tjänster som hör till det offentliga organiseringsansvaret produceras då inom ramen för det offentliga servicesystemet. Därför är det motiverat att skyldigheterna kan riktas såväl till offentliga anordnare och producenter som till de privata producenter som nämns ovan, så att befolkningens social- och hälsovårdstjänster kan tryggas i situationer när funktionsdugligheten är försvagad på ett sätt som väsentligt äventyrar tillgången till tjänster.

Regionförvaltningsverkens befogenhet att ålägga de aktörerna att erbjuda tjänster eller annars styra tjänsteutbudet föreslås inte enbart gälla hälso- och sjukvård för vård av smittsamma sjukdomar eller behov av social- och hälsovårdstjänster som direkt beror på spridningen av en smittsam sjukdom. Befogenheterna gör det också möjligt att fatta beslut som mer allmänt beror på ett behov att styra social- och hälsovården till följd av spridningen av en smittsam sjukdom eller vården och förebyggandet av den, eller till exempel lindra de negativa konsekvenserna av personalbrist till följd av insjuknanden för social- och hälsovårdsservicen i vidare bemärkelse.

I 1 mom. 1 punkten föreslås en bestämmelse om möjligheten att ålägga de aktörer som nämns ovan att tillhandahålla social- och hälsovårdstjänster för de klient- eller patientgrupper som anges i beslutet oberoende av vad som i övrigt föreskrivs i lag om aktörens organiseringsansvar, av hur den som har organiseringsansvaret har ordnat produktionen av tjänsterna eller av vad som har avtalats om ordnandet eller produktionen av tjänsterna. Med stöd av punkten kan till exempel en viss kommun eller samkommun åläggas att ge service till klienter eller patienter som omfattas av en annan kommuns eller samkommuns organiseringsansvar. Ett beslut kan till exempel fattas när en viss samkommuns intensivvårdsplatser är fulla eller håller på att fyllas och patienter bör flyttas till specialistsjukvårdsenheter hos andra samkommuner. Ett beslut kan fattas om kommunerna eller samkommunerna inte tillräckligt snabbt kan avtala sinsemellan om vården för patienter som hör till en annan kommuns eller samkommuns organiseringsansvar.

Med stöd av punkten kan beslut också fattas till exempel när platserna för effektiviserat serviceboende är fulla på ett visst område, men kommunen till exempel på grund av sjukfrånvaro hos kommunens egen personal inte förmår utöka sin kapacitet för serviceboende genom egen serviceproduktion eller genom att köpa tilläggskapacitet av privata serviceproducenter. Ett beslut kan också fattas om ett avtal mellan en offentlig anordnare och en privat serviceproducent inte omfattar tilläggsplatser, men kommunen och den privata tjänsteproducenten inte når ett avtal om villkoren för att utöka kapaciteten. I praktiken kan det antas att det går att avtala med den privata tjänsteproducenten om köp av tilläggs-tjänster, och på grund av paragrafens karaktär är det primära alternativet att avtala om saken utan några förpliktande beslut. Besluten bör fattas med avseende på bestämda patient- eller klientgrupper eller delar av dem, och de bör alltså inte till exempel gälla vissa namngivna personer.

I 1 mom. 2 punkten föreskrivs det om befogenheten att ålägga en verksamhetsenhet att ställa sina social- eller hälsovårdstjänster i viktighets- och angelägenhetsordning enligt beslutet med beaktande av vad som någon annanstans i lagstiftningen föreskrivs om tillhandahållande av tjänsterna. I synnerhet i hälso- och sjukvården är det nödvändigt att i allmänhet i den normala verksamheten planera och prioritera tjänsterna enligt hur brådskande behovet är och hur effektiv vården är inom ramen för de resurser som är tillgängliga just då. I hälso- och sjukvården påverkas planeringen av bestämmelserna om den längsta tillåtna tiden för tillgång till vård enligt hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010). Med stöd av befogenheten får regionförvaltningsverket utfärda en anvisning om prioriteringen, om det till exempel på grund av personalbrist temporärt inte är möjligt att sköta alla patienter i vårdkön. Enligt paragrafen kan ett beslut fattas med beaktande av vad som någon annanstans i lagstiftningen föreskrivs om tillhandahållande av tjänsterna. Det innebär att det inte med stöd av punkten är möjligt att avvika från andra skyldigheter enligt lagstiftningen. Det är alltså inte möjligt att genom beslutet till exempel bevilja rätten att avvika från bestämmelserna om vårdgaranti i hälso- och sjukvården. I fråga om socialservice kan ett beslut om viktighet och skyndsamhet till exempel gälla situationer när det till följd av ökat antal klienter, vård- och hjälpbehov till följd av en epidemi eller större personalbrist än vanligt inte är möjligt att sköta all verksamhet som sköts under normala förhållanden. Enligt lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000) har en klient rätt till socialvård av god kvalitet och gott bemötande utan diskriminering. Enligt 3 § i lagen om patientens ställning och rättigheter (785/1992) har var och en som varaktigt bor i Finland utan diskriminering och inom gränserna för de resurser som står till hälso- och sjukvårdens förfogande vid respektive tidpunkt rätt till sådan hälso- och sjukvård som hans hälsotillstånd förutsätter. Sådana prioritetsbeslut får alltså inte äventyra klientens eller patientens rättigheter, och därför är de avsedda att utgöra kortvariga åtgärder i sista hand. Inte heller för socialvårdens del ger bestämmelsen rätt att avvika från tidsfristerna för att inleda bedömning av servicebehovet.

I hälso- och sjukvårdslagen föreskrivs det om brådskande vård och i socialvårdslagen om socialservice i brådskande fall. Enligt hälso- och sjukvårdslagen avses med brådskande vård omedelbar bedömning och vård som inte kan skjutas upp utan att sjukdomen förvärras eller kroppsskadan försvåras och som gäller akut sjukdom, kroppsskada, försämring av en långvarig sjukdom eller funktionsnedsättning. I socialvårdslagen föreskrivs det om vars och ens rätt att i brådskande fall få socialservice som baserar sig på hans eller hennes individuella behov, så att hans eller hennes rätt till nödvändig omsorg och försörjning inte äventyras. På grund av den servicens art kan ett beslut enligt 2 punkten i

praktiken endast gälla icke-brådskande vård och andra socialvårdstjänster än socialservice i brådskande fall.

Med stöd av 1 mom. 3 punkten kan regionförvaltningsverket ålägga den som ordnar eller producerar hälso- och sjukvårdstjänster att ändra verksamheten vid en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården genom ett åläggande att öka antalet vårdplatser eller att vårda andra patienter än de som normalt vårdas vid enheten. Med stöd av den befogenheten kan en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården åläggas att ändra sin verksamhet till exempel så att till där vårdas patienter med en smittsam sjukdom från ett visst område, eller att en enhet där patienter med en smittsam sjukdom inte tidigare vårdats åläggs att ta emot sådana patienter eftersom andra verksamhetsenheter inte längre har tillräcklig kapacitet för vård av dem. Tillämpningen av punkten begränsas inte enbart till arrangemang för vård av patienter med smittsamma sjukdomar, utan med stöd av den kan det till exempel fattas beslut när vården av patienter med smittsamma sjukdomar påverkar tillgången till vårdplatser och kapacitet i övrigt i hälso- och sjukvården i vidare bemärkelse och tillgången till eller placeringen av vårdplatser för andra patienter behöver ordnas.

Med stöd av 1 mom. 4 punkten kan regionförvaltningsverket ålägga en boendeserviceenhet eller verksamhetsenhet för institutionsvård att tillhandahålla social- eller hälsovårdstjänster för sådana klientgrupper vars hemvård, hemsjukvård eller hemsjukhusvård eller övriga socialvårdstjänster annars tillhandahålls någon annanstans än vid en verksamhetsenhet inom socialvården. Enligt 25 § i hälso- och sjukvårdslagen avses med hemsjukvård hälso- och sjukvårdstjänster som genomförs enligt vård- och serviceplanen eller tillfälligt som multidisciplinär hälso- och sjukvårdsservice där patienten är bosatt, i dennes hem eller på en jämförbar plats. Hemsjukhusvård är tidsbunden, effektiviserad hemsjukvård. Enligt 20 § i socialvårdslagen är hemvård den helhet som bildas av hemservice och hemsjukvård. Hemservice är en socialservice. Med hemservice avses att fullgöra eller bistå vid fullgörandet av uppgifter och funktioner som hör till boende, vård och omsorg, upprätthållande av funktionsförmågan, vård och fostran av barn, uträttande av ärenden samt till det övriga dagliga livet. Befogenhetens syfte är att göra det möjligt, om till exempel större personalbrist än vanligt till följd av en epidemi medför att tjänsterna bör koncentreras till boendeservice- eller institutionsenheter inom socialvården, att ålägga en enhet att temporärt också ge service till sådana klienter vilkas service annars tillhandahålls i hemmet eller någon annanstans än vid en verksamhetsenhet inom socialvården. Klienten eller patienten kan då till exempel temporärt flyttas till en boendeserviceenhet. Vid sådana förflyttningar är det viktigt att till exempel se till att sådana klienter som har symptom på eller har utsatts för en smittsam sjukdom inte flyttas till enheten eller dess smittfria avdelning, så att sjukdomen inte börjar sprida sig inom enheten. Med avvikelse från det som nämns ovan kan det också bildas enheter för vård av patienter som försatts i karantän eller isolering.

En person får inte med stöd av denna bestämmelse mot sin vilja flyttas från sitt hem till en boendeenhet i socialvården. I fråga om socialvårdens klienter bör förvaltningsförfarandena bland annat för hörande, beslutsfattande och andra förfaranden iakttas före förflyttningen genomförs. En möjlig förflyttning får inte innebära att klientens avgift enligt lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården (734/1992) höjs, om det inte senare framgår att det ligger i klientens intresse att vården och omsorgen ges vid enheten i fråga också framöver. En sådan situation föreligger om situationen för en person som har kommit till en boendeenhet har försvagats i sådan mån att det till exempel inte längre

är möjligt att skicka hem personen för hemvård utan personen blir kvar i effektiverat serviceboende. Sedan en bedömning av ändringen i servicebehov har gjorts kan ett nytt beslut om klientavgift för serviceboende fattas. Ett nytt beslut om klientavgift kan dock inte fattas retroaktivt.

Enligt 1 mom. 5 punkten kan i beslutet en boendeserviceenhet eller verksamhetsenhet för institutionsvård åläggas att i enlighet med beslutet delta i tillhandahållandet av hälso- och sjukvård för patienterna. Befogenhetens syfte är i synnerhet att förhindra att verksamhetsenheterna i hälso- och sjukvården överbelastas, vilket sker om patienter i stor omfattning flyttas från socialvårdens verksamhetsenheter till hälso- och sjukvårdens verksamhetsenheter och kapaciteten vid hälso- och sjukvårdens verksamhetsenheter på grund av smittsituationen i regionen behövs mer för vård av patienter som insjuknat i en smittsam sjukdom och andra patienter. Patienter kan vårdas i socialvårdens enheter, om det är möjligt med tanke på patienternas symptom och behövliga vårdåtgärder samt säkerställandet av behörig personal. En läkare ansvarar dock för vården av patienterna, och i arrangemangen ska det ses till att tillräcklig jour och konsultering av läkare är tillgänglig. Sjukhusvård ska dock alltid ordnas om medicinska skäl och situationen förutsätter det. Vård kan också genomföras vid socialvårdens enheter med stöd av hemsjukvård, hemsjukhusvård och mobil sjukvårdspersonal samt första delvård.

Enligt 1 mom. 6 punkten kan i beslutet likaså en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården åläggas att delta i tillhandahållandet av socialvård för patienterna. Befogenhetens syfte är i synnerhet att svara mot eventuell personalbrist som kan uppstå till exempel till följd av karantän- och isoleringsåtgärder för personalen vid en viss verksamhetsenhet i socialvården. Socialvården tillhandahålls med stöd av yrkesutbildad personal inom socialvården. Deltagande i tillhandahållandet av socialvård innebär i praktiken till exempel arbete i boendeservicen för äldre och personer med funktionsnedsättning, där det också normalt finns yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården. Med stöd av befogenheten kan också hälso- och sjukvården åläggas att ge socialvården behövlig styrning samt lågröskelstöd och konsultation i fråga om smittsamma sjukdomar. Det kan till exempel behövas i form av att hälso- och sjukvården erbjuder personalen vid socialvårdens enheter information om särdrag hos coronavirussjukdomen och vården av den.

Enligt 2 mom. får befogenheterna enligt 1 mom. endast utövas om nödvändighetskravet uppfylls så att åtgärderna behövs för att trygga människors rätt till liv, för att skydda hälsan och för att trygga oundgänglig omsorg eller tillräckliga social- och hälsovårdstjänster.

Bestämmelsen avser en situation när spridningen eller den hotande spridningen av en smittsam sjukdom avsevärt påverkar social- och hälsovårdssystemet och åtgärder av kommuner, samkommuner och andra aktörer med organiseringsansvar inte är tillräckliga för att behärska situationen. En sådan situation föreligger när coronavirussjukdomen har spritts i stor omfattning på ett visst område eller nationellt, och det offentliga social- och hälsovårdssystemet inte längre förmår svara mot klienternas och patienternas behov på ett tillräckligt sätt eller risken att en sådan situation ska uppkomma är betydande, om inga beslut fattas regionalt och nationellt.

Det är alltid primärt att servicesystemet med sina tillgängliga metoder och befogenheter förmår ändra sin verksamhet enligt behovet och avtala om samarbete internt och med privata producenter. Det är

också primärt att de styrande myndigheterna såsom Institutet för hälsa och välfärd, regionförvaltningsverken samt social- och hälsovårdsministeriet stöder serviceproducenterna i det arbetet med normala styrmedel. De föreslagna bindande befogenheterna får endast utövas om sådana medel inte är tillräckliga eller tidsmässigt lämpliga för att uppnå syftet. Nödvändighetskravet bör bedömas i relation till befogenhetens art.

Enligt 3 mom. får beslutet inte äventyra klienternas och patienternas rätt till tillräckliga social- och hälsovårdstjänster eller klient- och patientsäkerheten eller oskäligt försämra verksamheten i den verksamhetsenhet som beslutet gäller. Genom beslutet får det inte avvika från vad som föreskrivs någon annanstans i lagstiftningen om serviceproduktion eller skyldigheten för yrkesutbildade personer inom social- och hälsovården, och bestämmelserna inverkar inte på bestämmelserna om tillsyn över social- och hälsovårdstjänster. Beslutet kan dock ge rätt att tillfälligt tillhandahålla sådana tjänster som annars förutsätter att en privat serviceproducent ansöker om ändring av sitt tillstånd eller ansöker om ett helt nytt tillstånd hos regionförvaltningsverket eller Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården. Inte heller det gör det möjligt att till exempel bryta mot skyldigheten enligt lagen om privat hälso- och sjukvård, enligt vilken en serviceproducent ska ha sådan ändamålsenligt utbildad personal som verksamheten förutsätter.

Ett beslut som gäller en enhets verksamhet, vissa tjänster som produceras vid en verksamhetsenhet eller en del av en enhet kan ha en betydande inverkan på hela enhetens verksamhet. Därför bör när beslut fattas särskilt beaktas enhetens faktiska möjlighet att ändra sin verksamhet, hur social- och hälsovårdstjänsterna och vården för befintliga klienter och patienter i verksamhetsenheten ska genomföras samt vilka social- och hälsovårdstjänster som normalt tillhandahålls vid enheten. I praktiken innebär det en skyldighet att utreda enhetens situation, i den mån det är möjligt om situationen är brådskande. Med skyldigheten att beakta enhetens möjlighet att ändra sin verksamhet avses i synnerhet kartläggning av enhetens tillgängliga vård- och klientplatser, vårdutrustning och andra materiella resurser samt personalens kunnande och tillräcklighet. Brister i sådana avseenden innebär dock inte att ett beslut inte kan fattas utan beslutet kan uttryckligen förplikta att genomföra ett visst slags verksamhet i framtiden, och före det bör förutsättningarna föreligga.

Enligt 4 mom. är det möjligt att ett beslut enligt paragrafen fattas av social- och hälsovårdsministeriet i stället för regionförvaltningsverket. Ministeriet får fatta beslutet om det behövs med tanke på hela Finland eller om det annars finns ett särskilt behov av en centraliserad styrning av servicesystemet. Om en smittsam sjukdom till exempel har fått stor spridning överallt i Finland och det behövs en gemensam riktlinje för ordnandet av en bestämd tjänst, kan social- och hälsovårdsministeriet fatta beslutet. Ministeriet kan också fatta beslutet till exempel om det har en särskilt stor strategisk betydelse för att behärska läget i fråga om en smittsam sjukdom. En sådan situation kan till exempel föreligga om det är nödvändigt att centralstyra den riksomfattande situationen avseende intensivvårdsplatser. När ministeriet överväger ett beslut är det i praktiken motiverat att ministeriet kontakter regionförvaltningsverken för att koordinera situationen och undvika överlappande beslut.

Enligt 5 mom. får beslutet fattas för högst tre månader åt gången. Den absoluta maximitiden på tre månader grundar sig på att beslut som till exempel endast fattas för en månad åt gången kanske inte

gör det möjligt att fullgöra ett åliggande när någon anordnare eller producent ska genomföra betydande ändringar i sin verksamhet. Beslut som fattas för en något längre tid tryggar stabiliteten i styrningen av servicesystemet och skapar förutsägbarhet för aktörerna i fråga om innehållet i ålägganden som gäller dem. Ett beslut kan upprepas efter tre månader eller en kortare giltighetstid som anges i beslutet. Det föreslås att möjligheten att upprepa beslut inte ska begränsas genom en bestämmelse om högsta tillåtna antal, eftersom befogenheternas yttersta syfte är att skydda människoliv och tjänster som är nödvändiga för hälsan. Avsikten är dock att besluten ska fattas så att de är i kraft en så kort tid som möjligt, och det primära målet är att situationen ska kunna behärskas utan att förpliktande beslut behövs. Nödvändigheten i att hålla redan fattade beslut i kraft ska dessutom kontinuerligt utvärderas, i synnerhet om beslutet fattats för tre månader, och beslutet ska upphävas om nödvändighetskriteriet inte längre uppfylls.

Beslut som fattas med stöd av paragrafen är förvaltningsbeslut. Ändring får sökas i dem med stöd av 90 § i lagen om smittsamma sjukdomar. Förvaltningslagen tillämpas på besluten. Besluten berör ett stort antal personer, och de kan i regel delges genom offentlig delgivning på det sätt som föreskrivs i 55 § 2 mom. och 62 § i förvaltningslagen. Ett eventuellt beslut som gäller en begränsad personkrets ska delges genom vanlig delgivning. I 34 § i förvaltningslagen föreskrivs det om hörande av part. Enligt 4 punkten i den paragrafen får ett ärende avgöras utan att en part hörs, om hörandet kan äventyra syftet med beslutet eller om det dröjsmål som hörandet medför i behandlingen av ärendet orsakar betydande skada för människors hälsa, den allmänna säkerheten eller miljön. En sådan situation kan föreligga om beslutet måste fattas i brådskande ordning till följd av läget med en smittsam sjukdom.

24 §. Rätt att få information för upptäckt och utredning av epidemier och för smittspårning. I 2 och 3 mom. föreslås det att den läkare som i kommunen ansvarar för smittsamma sjukdomar läggs till bland de instanser som har rätt att få de uppgifter som anges i momenten. Enligt den gällande bestämmelsen har endast Institutet för hälsa och välfärd och den läkare som i samkommunen för sjukvårdsdistriktet ansvarar för smittsamma sjukdomar rätt att få de uppgifter som anges i 2 och 3 mom. Den läkare som i kommunen ansvarar för smittsamma sjukdomar ska alltså kunna få de uppgifter som är nödvändiga för att upptäcka epidemier som avses i 23 §, utreda orsaken till dem och spåra smittan och att i detta syfte behandla uppgifter som de som insjuknat i en smittsam sjukdom och andra har lämnat till dem. Under coronavirusepidemin har det framkommit situationer när den läkare som i kommunen ansvarar för smittsamma sjukdomar hade behövt uppgifter från dem som nämns i 2 och 3 mom. Den läkare som i kommunen ansvarar för smittsamma sjukdomar har varit tvungen att begära att sjukvårdsdistriktet skaffar de uppgifter som behövs för att spåra smittan, vilket har fördröjt smittspårningen.

I 2 mom. föreslås en ändring enligt etablerad praxis för bestämmelser om överlåtande av uppgifter, så att det i momentet föreskrivs om rätten att få de uppgifter som är nödvändiga för de syften som specificeras i momentet. I den gällande bestämmelsen föreskrivs det om rätten att få de uppgifter som behövs.

Det föreslås att terminologin i 3 mom. preciseras. I den gällande bestämmelsen föreskrivs det om rätten att av researrangörer, inkvarteringsrörelser och dem som äger, innehar eller använder ett luftfartyg eller annat fartyg få de uppgifter som specificeras i momentet om för den som varit passagerare. Det föreslås att till momentet fogas en hänvisning till leverantörer av transport- eller trafiktjänster som avses i 2 § 1 mom. 1 och 3 punkten i lagen om transportservice (320/2017). Preciseringsen motsvarar terminologin i 58 e och 58 f § i lagförslaget. Bestämmelsen innebär ingen skyldighet att samla in de uppgifterna, men uppgifterna ska överlåtas till den del de är tillgängliga för de berörda instanserna.

Vidare föreslås det att det i 4 mom. föreskrivs om rätten för den läkare som i kommunen ansvarar för smittsamma sjukdomar att oberoende av sekretessbestämmelserna till de myndigheter som ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar, till de kommunala hälsoskyddsmyndigheterna och myndigheterna för livsmedelstillsyn och till Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet lämna ut sådana upplysningar som erhållits i samband med utredningar av en epidemi och som är nödvändiga för utförandet av de uppgifter som föreskrivits för dessa myndigheter. Det gör att de myndigheter som nämns i momentet får information snabbare när epidemiutredningen har gjorts i kommunen.

57 §. Beslut om frånvaro från arbete, småbarnspedagogik och läroanstalt. Det föreslås att ordet dagvård i paragrafens rubrik och i 1 mom. ändras till småbarnspedagogik. Det föreslås att en motsvarande ändring görs i 92 §. I och med den nya lagen om småbarnspedagogik (540/2018) slopades termen dagvård.

I 2 och 3 mom. föreslås det att den läkare i tjänsteförhållande som i samkommunen för sjukvårdsdistriktet ansvarar för smittsamma sjukdomar läggs till bland de instanser som får fatta beslut om frånvaro från arbete, småbarnspedagogik och läroanstalt. Också i de fall som avses i 3 mom. ska ett beslut i fråga om någon annan än en allmänfarlig sjukdom ska beslut kunna fattas av den läkare i tjänsteförhållande som i kommunen eller i samkommunen för sjukvårdsdistriktet ansvarar för smittsamma sjukdomar. I praktiken har det framkommit situationen när en patient har varit vid en läkares mottagning eller vårdats i specialistsjukvården till exempel för coronavirussjukdom eller tuberkulos, och det har funnits behov att fatta beslut om frånvaro från arbetet samtidigt eller för tiden efter sjukhusvården. Enligt den gällande bestämmelsen har endast den läkare som i kommunen ansvarar för smittsamma sjukdomar fått fattat ett sådant beslut, vilket till och med har lett till att inget beslut har fattats.

Det föreslås också ett tillägg i 1 mom., enligt vilket den läkare som meddelat beslutet ska ge personen, arbetstagare som vårdar personen samt andra personer som direkt ansvarar för omsorgen om personen nödvändiga anvisningar om hur smittspridning kan förebyggas. De nödvändiga anvisningarna kan till exempel gälla umgängesrestriktioner, användning av läkemedel, hygien och användning av skyddsutrustning för hindrande av smittspridning. Syftet är att säkerställa att såväl den insjuknade som de som vårdar personen samt andra som direkt ansvarar för omsorgen om personen agerar så att smittspridning till andra förhindras i synnerhet när den vård den insjuknade behöver genomförs någon annanstans än vid en verksamhetsenhet för hälso- och sjukvården, såsom i hemmet, i ett familjehem

eller vid en verksamhet i socialvården som tillhandahåller boendetjänster dygnet runt. Motsvarande enheter är också de förläggningar för asylsökande som lyder under inrikesministeriet och de grupper för minderåriga som fått uppehållstillstånd som lyder under arbets- och näringsministeriet. Syftet med anvisningarna är också att säkerställa att patienten vid behov uppsöker vård på nytt om symptomen förvärras. Bestämmelsen gäller situationer när en person är beroende av utomstående vård eller omsorg. Med dem som direkt ansvarar för omsorgen avses till exempel en familjevårdare i uppdragsförhållande och andra personer som faktiskt direkt ansvarar för omsorgen, till exempel i institutionsvården inom barnskyddet. Uppgifter om klienter i socialvården ska lämnas i enlighet med 17 och 20 § i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000) och 26 § 3 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999).

57 a §. *Åtgärder för att förhindra spridning av coronavirussjukdomen inom småbarnspedagogik och vid läroanstalter.* I lagen om smittsamma sjukdomar ingår ingen bestämmelse enligt vilken regionförvaltningsverken eller kommunerna får besluta om hur skolgången och småbarnspedagogiken kan ordnas vid skolor och inom småbarnspedagogiken på ett så tryggt sätt som möjligt för barn, studeranden och personal under en allmänfarlig smittsam sjukdomsepidemi. Under våren 2020 utfärdade regionförvaltningsverken hygienanvisningar för verksamheten inom ramen för beslutet om stängning enligt 58 § i lagen om smittsamma sjukdomar. I praktiken utgjordes hygienanvisningarna av undervisnings- och kulturministeriets och Institutet för hälsa och välfärds gemensamma anvisningar och rekommendationer. Den anvisning som undervisnings- och kulturministeriet och Institutet för hälsa och välfärd utfärdade den 4 augusti 2020 är en rekommendation. Anvisningar och rekommendationer skapar dock inte ett bindande rättsläge, och underlåtenhet att iaktta anvisningar och rekommendationer medför till exempel inget sanktionsförfarande.

I den nya 57 a § föreskrivs det om att kommunen på sitt område kan fatta beslut om åtgärder för att förhindra spridning av coronavirusepidemin i småbarnspedagogik och läroanstalter. Det förpliktar småbarnspedagogiken och utbildningsanordnarna att iaktta beslutet vid ordnandet av småbarnspedagogik, undervisning och utbildning. I paragrafen föreslås det att åtgärderna ska bli förpliktande endast till följd av beslutet, inte direkt med stöd av lag. I beslutet kan småbarnspedagogikens, undervisningens och utbildningens särskilda karaktär bättre beaktas. Dessutom omfattar tjänsterna personer i olika ålder och med olika utvecklingsförmåga. Därför är det motiverat att kommunerna i sina beslut kan beakta varje utbildningsforms särdrag och de lokala förhållandena. Med läroanstalt avses i denna paragraf grundskolor, läroanstalter på andra stadiet, högskolor, läroanstalter inom den fria bildningen och deras internat samt utbildningslokaler som används för vuxenutbildning och grundläggande utbildning i konst. Utöver i egna lokaler kan grundläggande utbildning ordnas till exempel i daghem, skolor, seniorhus, lärcenter och medborgarinstitut.

Med studerande avses i denna paragraf också elever.

Coronavirusets smittmekanism beskrivs närmare i avsnitt 2.5. Utöver god hand- och hosthygien hör upprätthållandet av fysiska avstånd mellan människor och undvikande av närkontakt till de viktigaste metoderna för att förebygga coronavirussmitta. I 1 punkten föreslås det att kommunen kan besluta att den som ordnar utbildning eller småbarnspedagogik ska se till att det i lokalerna hålls ett tillräckligt

stort avstånd mellan barn och studerande. I beslutet ska åldern och utvecklingsnivån hos barnen och studerandena i småbarnspedagogiken och läroanstalterna samt verksamhetens andra särdrag beaktas. I småbarnspedagogiken kan kravet på att upprätthålla tillräckliga avstånd till exempel tillgodoses så att barngrupper inte blandas eller sammanförs sinsemellan. I de lägre årskurserna kan kravet på avstånd till exempel tillgodoses så att undervisningsgrupperna hålls isär hela skoldagen. Om det till exempel i de högre årskurserna är omöjligt att hålla undervisningsgrupperna isär, bör man till exempel betona hygien och sträva efter att dela upp undervisningen i tidsintervaller i mån av möjlighet. Kravet på att upprätthålla avstånd kan också tillgodoses genom att undervisningen sker enligt en rytm och i intervaller samt genom att utomhusområden utnyttjas så att så få personer som möjligt vistas i samma lokaler. De föreslagna bestämmelserna berör dock inte gruppindelningen enligt lagstiftningen om utbildningsväsendet, och kommunen eller regionförvaltningsverket kan inte förordna om övergång till distansundervisning med stöd av dem. De föreslagna bestämmelserna möjliggör till exempel inga avsteg från personaldimensioneringen i småbarnspedagogiken för att frigöra utrymme.

Coronaviruset kan också smitta via beröring av ytor. I 2 punkten föreslås det att kommunen ska få besluta om hygienpraxis som förhindrar smittspridning bland barn och studerande, såsom handren- göring. Enligt 3 punkten får kommunen besluta om åtgärder för regelbunden rengöring av utrymmena och ytorna för att hindra spridning av coronavirussjukdomen.

Enligt 2 mom. får regionförvaltningsverket fatta motsvarande beslut inom sitt område om det behövs inom flera kommuners område. Regionförvaltningsverken kan fatta sådana beslut som nämns ovan antingen gemensamt eller var för sig. Den föreslagna 57 a § i lagen om smittsamma sjukdomar gör det inte möjligt att stänga lokaler i småbarnspedagogik eller läroanstalter, eller att läroanstalter övergå till distansundervisning. Ett villkor för efterlevnad av ett beslut som fattats med stöd av den föreslagna 57 a § får inte heller vara att sådana lokaler stängs. Beslut om stängning av sådana lokaler fattas av kommunen eller regionförvaltningsverket med stöd av 58 § i den gällande lagen om smittsamma sjukdomar.

Enligt 7 § 2 mom. ska Institutet för hälsa och välfärd ska styra och stödja kommunerna och regionförvaltningsverken vid bedömningen av huruvida kriterierna för beslut om ålägganden enligt 1 mom. uppfylls.

58 c §. Åtgärder för att förhindra spridning av coronavirussjukdomen i näringsverksamhet och annan verksamhet. I den föreslagna temporära paragrafen föreskrivs det om åtgärder för att förhindra spridning av den exceptionella epidemi som förorsakas av coronavirussjukdomen, som ska vidtas av andra än förplägnadsrörelser. Åtgärderna enligt paragrafen syftar till att förhindra spridningen av covid-19-epidemin. Skyldigheterna enligt paragrafen gäller alla näringsidkare som i sin verksamhet använder utrymmen som är av sedda för kunder och ansvarar för dem, med undantag för förplägnadsrörelser enligt 58 a §. Skyldigheterna gäller den näringsidkare som ansvarar för användningen av utrymmena för verksamheten i fråga. Dessutom gäller bestämmelserna också annan verksamhet som uppfyller förutsättningarna enligt paragrafen, såsom föreningsverksamhet och verksamhet som ordnas av of-

fentliga sammanslutningar såsom kommuner. Bestämmelsernas syfte är att hindra spridningen av coronavirussmitta, och ur det perspektivet saknar det betydelse i vilken organisationsform eller av vilken instans den verksamhet bedrivs inom vilken fysiska närkontakter uppkommer.

Såsom kundutrymmen enligt paragrafen betraktas sådana utrymmen i vilka ett varierande antal personer vanligen vistas och som är öppna för kunder och publik under vissa öppethållningstider. Som kundutrymmen betraktas också sådana kundutrymmen vilkas användning begränsats till exempel enligt medlemskap eller något annat avtalsförhållande. Lagens syfte är att begränsa och förebygga smitt-risk i situationer när flera personer som till exempel hör till familjekretsen samlas och har relativt nära kontakt sinsemellan, vilket ökar risken för smitta. Som sådana kundutrymmen betraktas också till exempel allmänna utrymmen i köpcenter eller olika slags väntutrymmen. Å andra sidan tillämpas de föreslagna bestämmelserna inte på sådan verksamhet där service med stöd av lagstiftningen tillhandahålls kontinuerligt till en viss sluten eller namngiven personkrets. Sådana utrymmen hos en näringsidkare betraktas därför inte som kundutrymmen, i vilka vissa personer vistas stadigvarande, såsom till exempel utrymmen hos privata serviceproducenter som tillhandahåller socialservice. Sådana utrymmen används kontinuerligt av samma klientkrets. De föreslagna bestämmelserna är parallella med eventuella specialbestämmelser som i övrigt gäller en bestämd verksamhetsform. Till exempel i social- och hälsovården samt i utbildningen och småbarnspedagogiken finns väldigt detaljerade bestämmelser om krav på och förutsättningar för verksamheten, för att garantera klienternas och patienternas säkerhet. De specialbestämmelser som eventuellt ställer striktare krav på verksamheten ska då iakttas.

Skyldigheterna enligt paragrafen är i kraft och ska tillämpas under hela den tid den temporära bestämmelsen är i kraft. Skyldigheterna kan anses höra till det normala hälsoskyddet och de berättigade förväntningarna för klienterna och dem som deltar i verksamheten i den meningen att det inte kan anses oskäligt att de ställs upp för verksamhetsutövarna för den tid lagen är i kraft. Genom en omfattande tillämpning av de föreskrivna hygienåläggandena är det också möjligt att undvika striktare restriktioner i samhället. Tidsbegränsade skyldigheter som omfattar alla aktörer och som kan uppfyllas med ganska små insatser kan bidra till att inte sådana restriktioner som påverkar verksamheten mer och orsakar större kostnader behöver ställas upp.

I 1 mom. föreskrivs det om de åtgärder som en näringsidkare som ansvarar för kundutrymmen ska vidta. Kraven baserar sig på den nuvarande informationen om hur coronaviruset sprids, som beskrivs närmare i stycket om epidemiologisk och medicinsk lägesbild för coronavirussjukdomen (2.5), samt på omedelbara åtgärder för att förebygga spridning. Enligt 1 punkten ska näringsidkaren se till att kunderna har möjlighet att rengöra händerna. Att sköta handhygien är en av de viktigaste åtgärderna som används för att förebygga spridning av epidemin. I 2 punkten föreskrivs det att kunderna ska ges instruktioner om hur man håller ett tillräckligt avstånd, om rengöring av händerna och om andra motsvarande rutiner som förhindrar spridning av smitta. Bland annat att inte komma till kundutrymmena om man är sjuk kan betraktas som en viktig instruktion. Givandet av instruktioner till kunderna kan genomföras på det sätt som bäst lämpar sig för respektive näringsidkares verksamhet, till exempel genom utrop, skriftliga anvisningar, tavlor, markeringar som styr kundernas beteende i kundutrymmet eller andra motsvarande effektiva metoder. I 3 mom. föreskrivs det att utrymmena och ytorna ska rengöras regelbundet, utöver vad som någon annanstans föreskrivs om näringsverksamheten i fråga.

Om hygienbestämmelser för vissa branscher, till exempel skönhetsalonger och tatueringsstudior, föreskrivs särskilt. Coronaviruset kan också smitta genom beröring av ytor på det sätt som beskrivs i den allmänna motiveringen.

Enligt 2 mom. ska kundernas vistelse ordnas så gles som det bara är möjligt med beaktande av särdragen i näringsverksamheten i fråga, och eventuella kundplatser ska på motsvarande sätt vara belägna tillräckligt långt från varandra. På det sätt som beskrivs ovan i den allmänna motiveringen skapar fysiska kontakter förutsättningar för coronavirussmitta och spridning av epidemin. Därför bör målet vara att förhindra rusning, köer och annan sammanpackning av människor i kundutrymmen. Avsikten är inte att till exempel kräva att kunderna håller högst två meters avstånd till andra kunder, men näringsidkaren bör ordna förhållandena så att det förverkligas. I och med att bestämmelserna om öppettider upphävdes 2018 och näringsidkaren själv får besluta om öppettider kan öppethållningen planeras så att avstånden garanteras mellan kunder och persongrupper.

Upprätthållandet av fysiska avstånd mellan människor hör till de viktigaste metoderna för att förebygga coronavirussmitta. I näringsverksamhet där tjänster erbjuds till kunder är det utöver allmänt förebyggande av smittspridning också fråga om att kunderna har rätt att förutsätta att andra kunder upprätthåller fysiska avstånd och också annars agerar enligt behöriga hygienrutiner samt att näringsidkaren övervakar detta. Näringsidkarna bör kunna förutsätta att kunderna iakttar instruktionerna, och vid behov ingripa vid obehörigt agerande från kundernas sida.

I den föreslagna paragrafens 3 mom. föreskrivs det dessutom om att näringsidkaren och leverantören av persontransporttjänster ska sörja för tillräckliga arrangemang för att förebygga spridning av coronavirussjukdomen genom att möjliggöra tillräckliga avstånd när passagerarna stiger av och på ett trafikmedel. Syftet med arrangemanget är också att passagerare, deras ledsagare och andra kunder som använder utrymmen i anslutning till persontrafik ska styras så att de håller tillräckliga avstånd och närkontakterna minimeras. Arrangemang för att styra passagerare, deras ledsagare och andra kunder i utrymmen i anslutning till persontrafik kan till exempel vara olika gångvägar endast för passagerare eller områden som avgränsas med golvtejp. Också en företrädare för en leverantör av persontrafiktjänster kan styra passagerarna så att de håller avstånd när de stiger på eller av ett transportmedel. Som utrymmen enligt detta moment betraktas inte öppna utrymmen för persontrafik, såsom enskilda hållplatstak eller utomhusplattformar vid stationer, där det är lättare att hålla avstånd mellan människor och inga rusningar uppstår. Om ett så kallat utomhusutrymme är väldigt instängt och det är möjligt att rusning uppstår och att sjukdomen sprids via närkontakter, bör näringsidkaren i utrymmet och leverantören av transport- eller trafiktjänster sörja för tillräckliga arrangemang för att förhindra att den smittsamma sjukdomen sprids.

Enligt 4 mom. får närmare bestämmelser om ordnande av en möjlighet att rengöra händerna, om instruktioner som ska ges till kunderna, om rengöring av utrymmen och ytor samt om arrangemanget för styrning av passagerarna utfärdas genom förordning av statsrådet.

Med stöd av 5 mom. kan det vid behov utfärdas närmare bestämmelser om den praktiska tillämpningen av kraven på näringsidkare och leverantörer av transport- eller trafiktjänster enligt 58 e § i inomhusutrymmen som är avsedda att användas av passagerare, deras följeslagare eller andra kunder

som använder kringtjänster i anslutning till tillhandahållandet av persontrafiktjänster. Vidare får genom förordning av statsrådet föreskrivas om arrangemangen för styrning av passagerarna till olika fordon till den del det gör det möjligt att hindra spridning av en smittsam sjukdom. Statsrådets förordning ska utarbetas utifrån de nationella och internationella hälsovårdsmyndigheternas riktlinjer eller sådana riktlinjer för olika trafikformer som särskilt överenskommit internationellt.

Enligt 6 mom. ska paragrafen också tillämpas på utrymmen som är avsedda för deltagare i annan verksamhet än näringsverksamhet och på sådan verksamhet i dem som uppfyller de förutsättningar som nämns ovan. Det är också motiverat att iaktta motsvarande hygienrutiner som i kundutrymmen för näringsverksamhet i andra utrymmen som är öppna för dem som deltar i en verksamhet. Den aktör som ansvarar för eller är verksam i utrymmen som används i verksamheten är skyldig att se till att vad som i denna paragraf föreskrivs om ordnande av möjlighet till handtvätt, meddelande av förhållningsregler, rengöring av utrymmen och ytor samt ordnande av människors vistelse ska ordnas så glesst som det bara är möjligt med beaktande av särdragen i verksamheten i fråga. I praktiken gäller skyldigheten olika sammanslutningar såsom föreningar, stiftelser och andelslag som ordnar verksamhet i vilken fysisk närkontakt uppkommer. Som exempel på sådan verksamhet kan nämnas idrottsföreningars verksamhet. Dessutom gäller skyldigheten alla offentliga arrangörer som är ansvariga för offentlig verksamhet eller vissa utrymmen, såsom kommuner och till exempel verksamhet på idrottsplatser såsom simhallar när verksamheten inte utgör utövning av offentlig makt.

De föreslagna bestämmelserna gäller dock inte verksamhet som hör till privat- och familjelivets sfär, såsom bröllop eller andra motsvarande privata fester, och inte heller sådan verksamhet i religionsamfund som ska betraktas som religionsutövning. Med privatlivet och familjelivet avses i bestämmelsen varje persons personliga livssfär, i vilken individen har rätt att leva sitt liv fri från obehöriga ingrepp från myndigheter eller andra utomstående, och som åtnjuter skydd för privat- och familjelivet enligt 10 § i grundlagen och artikel 8 i europeiska människorättskonventionen. I den personliga livssfären är frågan om relationerna inom familjen, släkten och personens övriga närmaste krets och verksamheten inom den kretsen centrala.

Med religionssamfund hänvisas till definitionen i 2 § i religionsfrihetslagen (453/2003). Med religionssamfund avses evangelisk-lutherska kyrkan, ortodoxa kyrkosamfundet och registrerade religionssamfund enligt 2 kap. i religionsfrihetslagen. Med religionsutövning avses sådan verksamhet som hör till kärnområdet för religionsfriheten enligt tolkningspraxis för 11 § i grundlagen samt artikel 9 i europeiska människorättskonventionen. I denna lag betraktas som religionsutövning till exempel gudstjänster (GrUU 7/2005 rd, s. 5) samt andra religiösa förrättningar och tillställningar i evangelisk-lutherska kyrkan, ortodoxa kyrkosamfundet och andra religionssamfund. Till religionsutövning hör också undervisnings- och förkunnelseverksamhet med fast koppling till sådana samfunds och föreningars religionsutövning, om inte något annat följer av Europeiska unionens lagstiftning.

Vigning till äktenskap är en del av rätten till religionsutövning i religionssamfund (GrUU 8/2008 rd, s. 2). Å andra sidan betraktas till exempel sjungandet av psalmen Den blomstertid, som hör till skolornas avslutningstraditioner, inte som religionsutövning (GrUB 10/2002 rd, s. 4 och 7).

I 6 mom. föreskrivs det för tydlighetens skull också att bestämmelserna inte tillämpas på sådan verksamhet som ska betraktas som utövning av offentlig makt. Utanför tillämpningsområdet faller alltså sådan egentlig myndighetsverksamhet som ska betraktas som utövning av offentlig makt. Alla förvaltningsuppgifter betraktas dock inte som utövning av offentlig makt. Med utövning av offentlig makt avses här sådan verksamhet där det inom ramen för en förvaltningsuppgift också utövas offentlig makt med stöd av lagstiftningen.

Till en offentlig aktörs utövning av offentlig makt hör särdrag och rättsskyddsmedel, och avsikten är inte att de föreslagna bestämmelserna ska omfatta dem. Begreppet utövning av offentlig makt är ännu i utveckling, bland annat i rättspraxis och i grundlagsutskottets utlåtandep Praxis samt i rättsdoktrinen. Därför är det inte ändamålsenligt eller ens möjligt att uttömmande definiera termen utövning av offentlig makt i detta sammanhang. Trots att utövning av offentlig makt till exempel ingår i en viss servicehelhet, tillämpas bestämmelserna i paragrafen på de delar av servicen som inte betraktas som utövning av offentlig makt.

Enligt 7 mom. avses med näringsverksamhet i denna paragraf inte sådan småbarnspedagogik som avses i 9 kap. i lagen om småbarnspedagogik (540/2018) och som anordnas eller tillhandahålls av en privat serviceproducent. På småbarnspedagogik som anordnas eller tillhandahålls av en privat serviceproducent tillämpas 57 a § för att åtgärderna för att hindra spridning av coronavirussjukdomen ska vara tillräckligt enhetliga inom småbarnspedagogiken oavsett om småbarnspedagogiken anordnas eller tillhandahålls av ett offentligt samfund eller en privat serviceproducent.

58 d §. *Temporär begränsning av användningen av utrymmen avsedda för kunder i syfte att förhindra spridning av coronavirussjukdomen.* I paragrafen föreskrivs det om möjligheten för kommunen och regionförvaltningsverket att besluta om temporära förutsättningar för användningen av kundutrymmen som används i näringsverksamhet i situationer när det regionala epidemiläget är allvarligt, åtgärderna enligt 58 c § inte är tillräckliga och det är nödvändigt att begränsa närkontakt mellan människor för att förhindra spridningen av en exceptionell epidemi som orsakas av coronavirussjukdomen. Till skillnad från skyldigheterna enligt 58 c §, som är i kraft i hela landet så länge bestämmelsen är i kraft, är ålägganden enligt denna paragraf i enlighet med myndighetsbeslutet i kraft på ett begränsat område i högst tre månader åt gången.

Ett åliggande enligt paragrafen riktas liksom 58 c § till alla näringsidkare som ansvarar för utrymmen som är avsedda för kunder inom det område som anges i beslutet. Skyldigheten gäller den näringsidkare som ansvarar för användningen av utrymmena för verksamheten i fråga. Alla näringsidkare inom området som ansvarar för utrymmen avsedda för kunder ska alltså vidta åtgärder för att säkerställa en faktisk möjlighet att undvika närkontakt, och därmed förhindra att den smittsamma sjukdomen sprids. Åläggandet om åtgärder är alltså inte begränsat till en viss bransch utan det gäller alla verksamheter i vilka kundutrymmen används såsom affärer, muséer, teatrar, biografier, konsertsalar, utrymmen för motion eller idrott samt andra kundutrymmen. Paragrafen ska inte tillämpas på sådan verksamhet som avses i 58 a §, och om förplägnadsrörelsers verksamhet föreskrivs särskilt i 58 a och 58 b §. Liksom

58 c § gäller denna bestämmelse också annan verksamhet som uppfyller förutsättningarna enligt paragrafen, såsom föreningsverksamhet och verksamhet som ordnas av offentliga sammanslutningar såsom kommuner. Tillämpningsområdet beskrivs närmare i specialmotiveringen till 58 c §.

I 1 mom. föreskrivs det att kommunen i utrymmen där det är uppenbart att åtgärderna enligt 58 c § inte är tillräckliga kan besluta om ytterligare krav på användningen av utrymmen avsedda för kunder. Den primära strävan är att förebygga spridningen av coronavirussjukdomen genom hygienkraven enligt 58 c §, men om det med beaktande av det regionala sjukdomsläget är nödvändigt att ta i bruk kraftigare ålägganden för användningen av kundutrymmen får kommunen besluta i frågan. Regionförvaltningsverket kan fatta ett beslut om det behövs inom flera kommuners område. Enligt 8 § 3 mom. ska regionförvaltningsverket fatta de administrativa beslut som föreskrivs i denna lag genom att utnyttja den sakkunskap som finns i samkommunen för sjukvårdsdistriktet, i specialupptagningsområdet och vid Institutet för hälsa och välfärd.

I enlighet med 7 § i lagen om smittsamma sjukdomar är Institutet för hälsa och välfärd (THL) det nationella expertorgan som genom sin sakkunskap stöder social- och hälsovårdsministeriet och regionförvaltningsverken, upprätthåller riksomfattande epidemiologiska uppföljningssystem som betjänar bekämpningen av smittsamma sjukdomar samt styr och stödjer bekämpningen av smittsamma sjukdomar i kommunerna, samkommunerna för sjukvårdsdistrikten och verksamhetsenheterna inom socialvården och hälso- och sjukvården.

THL ansvarar med stöd av sin sakkunskap för att bedöma smittrisen utifrån ett områdes epidemiologiska läge samt ger anvisningar och stöd för de andra hälsovårdsmyndigheternas verksamhet vid deras olika riskbaserade åtgärder och i fråga om kriterier och alternativ. THL ska producera data om riskernas svårighetsgrad och art och bedöma behovet av åtgärder enligt lagen om smittsamma sjukdomar för att avvärja risker, liksom kriterier för den medicinska bedömningen av situationsbundna åtgärder.

Sjukvårdsdistrikten ska i enlighet med lagen om smittsamma sjukdomar klarlägga bilden av det epidemiologiska läget inom sitt område och dra slutsatser utifrån den samt THL:s data och anvisningar.

Basen för regionförvaltningsverkets och kommunens prövning bestäms enligt THL:s data och anvisningar med beaktande av den noggrannare områdesbild sjukvårdsdistriktet skapar och andra regionala åtgärder. Besluten ska motiveras med regionala behov, och de ska innehålla en helhetsbedömning av åtgärdernas epidemiologiska och samhällsliga konsekvenser. Utöver att hindra spridningen av coronavirussmitta är syftet att ur näringsidkarens perspektiv iaktta den förvaltningsrättsliga principen om minsta olägenhet, och de metoder som medför fler skyldigheter för näringsidkarna ska komma i sista hand.

Enligt 1 mom. är en förutsättning för användning av kundutrymmen att näringsidkaren ordnar användningen av utrymmena så att kunder och olika sällskap de facto har möjlighet att undvika närkontakt med varandra. Skyldigheten gäller en näringsidkare som ordnar verksamhet i utrymmet, och alltså inte till exempel den som endast hyr utrymmet. Med sällskap avses en grupp som anländer till kundutrymmet tillsammans och som också i andra situationer har närkontakt med varandra utanför

kundutrymmet. Näringsidkaren har alltså ingen skyldighet att utreda vem som hör till ett eventuellt sällskap, utan frågan avgörs enligt vad kunderna och sällskapet själva uppger. Skyldigheten för näringsidkaren innebär alltså en faktisk möjlighet att hålla avstånd till andra kunder och sällskap. I praktiken kan ordnandet av vistelsen enligt kravet kräva särskilda tekniska utrymmesarrangemang såsom mellanväggar, plexiglas och andra motsvarande utrymmeslösningar som håller människor isär, omplacering av kundplatser och begränsning av användningen av dem eller i sista hand också begränsning av antalet kunder, om det inte är möjligt att undvika närkontakter på något annat sätt. Åläggandet kan också uppfyllas till exempel genom successiva tidtabeller för när kunderna kommer till utrymmet eller vistas där. Näringsidkaren kan genomföra åtgärderna på ett sätt som lämpar sig för kundutrymmets egenskaper såsom storlek, eventuella fasta strukturer, kundplatsernas placering och kundernas normala verksamhet i utrymmet. På så vis är det möjligt att i det praktiska genomförandet av åläggandet beakta olika branschers och enskilda näringsidkares situation. Näringsidkaren ska alltså genom egna lösningar på ett trovärdigt sätt genom egna lösningar göra det möjligt att undvika närkontakter och på så sätt styra kundernas beteende i utrymmet. Å andra sidan ger bestämmelsen näringsidkaren manöverutrymme för att ordna verksamheten med beaktande av verksamhetens särdrag. Bestämmelsen om ett ingrepp i näringsfriheten enligt grundlagen kan därför anses vara proportionell i förhållande till syftet, det vill säga skyddet för människors hälsa.

Enligt 2 mom. avses med närkontakt att människor vistas på ett sätt som utifrån kända forskningsrön medför en särskild risk för spridning av en allmänfarlig smittsam sjukdom. Coronavirus kan åtminstone spridas via droppar och beröring. Coronavirusets spridningssätt beskrivs närmare i stycket om epidemiologisk och medicinsk lägesbild för coronavirussjukdomen (2.8) i den allmänna motiveringen. Med närkontakt avses vistelse ansikte mot ansikte eller i samma utrymme på mindre än två meters avstånd i mer än 15 minuter eller fysisk kontakt. Definitionen på närkontakt baserar sig på Institutet för hälsa och välfärds anvisningar, och på de forskningsrön som i nuläget är tillgängliga om coronavirusets spridningssätt.

Den föreslagna paragrafens syfte är att förhindra att omfattande smittkedjor uppstår; det är svårt att behärska dem enligt principen "testa, spåra, isolera, vårda". Åläggandet gäller därför inte sådana kundutrymmen och kundbetjäningssituationer där ett litet, begränsat antal personer är närvarande, såsom frisörstjänster, där endast kunden och frisören vistas på mindre än två meters avstånd från varandra i samma utrymme. Enligt 3 mom. 1 punkten ska skyldigheten tillämpas på utrymmen för kunder inomhus där fler än [10] personer normalt vistas samtidigt i fortlöpande verksamhet, och enligt 2 punkten på utrymmen för kunder inomhus där det ordnas enstaka evenemang i vilka fler än [10] personer avses delta samtidigt. I personantalet enligt paragrafen inkluderas alla personer som vistas i utrymmet, såväl kunder som personal. Med antalet personer som normalt vistas i utrymmet avses det normala genomsnittliga antalet personer, och om det kortvarigt och stundvis överskrivs påverkas inte tillämpningen. Skyldigheten enligt 1 mom. kan alltså enligt kommunens eller regionförvaltningsverkets beslut gälla näringsverksamhet som försiggår inomhus, och som får bedrivas under förutsättning att skyldigheten enligt 1 mom. uppfylls.

Enligt 3 mom. 3 och 4 punkten ska skyldigheten enligt 1 mom. tillämpas på begränsade utrymmen för kunder utomhus där fler än [50] personer normalt vistas samtidigt i fortlöpande verksamhet, och på begränsade utrymmen för kunder utomhus där det ordnas enstaka evenemang i vilka fler än [50]

personer avses delta samtidigt. Enligt de forskningsrön som är tillgängliga i nuläget sprids coronavirus mindre utomhus än inomhus. Därför är antalet personer vid verksamhet utomhus större. Coronavirus smittar dock via närkontakt också utomhus, och därför är skyldigheter gällande åtgärder för att undvika närkontakter nödvändiga också för näringsverksamhet som försiggår utomhus, om smittläget kräver det.

Den föreslagna bestämmelsen är parallell med 58 § i den gällande lagen. I 58 § föreskrivs det om rätten för kommunen och regionförvaltningsverket att stänga verksamhetsenheter inom social- och hälsovården, läroanstalter, daghem, bostäder och motsvarande utrymmen samt att förbjuda ordnandet av allmänna möten eller offentliga tillställningar. De föreslagna bestämmelserna tillämpas utöver de tidigare bestämmelserna, om epidemiläget kräver att besluten utsträcks till att också omfatta de frågor och objekt som omfattas av de föreslagna bestämmelserna. De grundläggande förutsättningarna för tillämpningen av 58 § och den föreslagna bestämmelsen vid bekämpningen av coronavirusepidemin sammanfaller, och i regel kan också den gällande 58 § och de parallella bestämmelserna tillämpas samtidigt.

I 4 mom. föreskrivs det om kriterierna för smittsituationen, av vilka åtminstone det ena ska uppfyllas för att kommunen eller regionförvaltningsverket ska få fatta ett beslut enligt 1 mom. och förutsätta att skyldigheten enligt momentet uppfylls. I 1 punkten föreskrivs som kriterium att incidensen av bekräftade smittfall inom sjukvårdsdistriktets område under 14 dagar överstiger [10] per 100 000 invånare. I 2 punkten föreskrivs som kriterium att det inom kommunens eller sjukvårdsdistriktets område konstateras sjukdomskluster vars smittkedjor inte kan spåras på ett tillförlitligt sätt och som därigenom medför en betydande risk för spridning av nya smittor inom området. Syftet med kriterierna enligt lagen är att ge kommunerna och regionförvaltningsverken stöd för den regionala bedömningen av smittlägets svårighetsgrad och nödvändiga åtgärder. Syftet är också att ge näringsidkarna möjlighet att följa smittlägets utveckling på sitt område och bedöma sannolikheten för eventuella myndighetsbeslut.

I 5 mom. hänvisas det till 7 § 2 mom., enligt vilket Institutet för hälsa och välfärd upprätthåller riksomfattande epidemiologiska uppföljningssystem som betjänar bekämpningen av smittsamma sjukdomar. Institutet för hälsa och välfärd följer också uppfyllelsen av kriterierna enligt 4 mom.

I 6 mom. föreskrivs det att kommunens och regionförvaltningsverkets beslut om ett åläggande enligt 1 mom. får fattas för högst tre månader åt gången. Uppfyllandet av förutsättningarna för kundbetjäning enligt 1 mom. kan i praktiken i sista hand också innebära att antalet kunder begränsas, vilket i så fall väsentligt inverkar på näringsidkarens verksamhet och planeringen av den. Planeringen av näringsidkarens verksamhet underlättas av att beslutet att ta i bruk åtgärder kan vara i kraft längre än till exempel en månad åt gången. Det finns då också bättre möjlighet att i den situationen undvika kostnadsbördan av avbokningar med kort varsel. Beslutet bör dock upphävas genast när det inte längre är nödvändigt för att hindra spridningen av covid-19-epidemin.

Enligt 7 mom. kan, i likhet med tillämpningsområdet för 58 c § som nämns ovan, också förutsättningen enligt denna paragraf att verksamheten ska ordnas så att fysisk kontakt mellan människor kan

undvikas inriktas också på andra aktörer än näringsidkare. För motivering hänvisas till det som sägs om 58 c § 6 mom. ovan.

I 8 mom. föreskrivs det att paragrafen inte tillämpas på sådan småbarnspedagogik som avses i 9 kap. i lagen om småbarnspedagogik och som anordnas eller tillhandahålls av en privat serviceproducent. På småbarnspedagogik som anordnas eller tillhandahålls av en privat serviceproducent tillämpas 57 a § för att åtgärderna för att hindra spridning av en allmänfarlig smittsam sjukdom ska vara tillräckligt enhetliga inom småbarnspedagogiken, oavsett om småbarnspedagogiken anordnas eller tillhandahålls av ett offentligt samfund eller en privat serviceproducent.

58 e §. *Åtgärder som gäller persontrafik.*

I den nya 58 e § föreskrivs det om åtgärder som gäller persontrafik för att hindra att en exceptionell epidemi sprids. För åtgärder som gäller persontrafik svarar leverantören av transport- eller trafik tjänster enligt 2 § 1 mom. 1 och 3 punkten i lagen om transportservice (320/2017). Enligt 2 § 1 mom. 1 punkten i lagen om transportservice avses med transporttjänster yrkesmässig transport av personer eller gods, och enligt 3 punkten avses med trafik tjänster offentliga eller privata tjänster och kombinationer av tjänster i anslutning till trafik som tillhandahålls för allmänt eller privat bruk. För att höra till tillämpningsområdet ska tjänsteleverantören dessutom ha ett verksamhetsställe i Finland eller annars stå under finsk jurisdiktion eller trafikera en tjänst med avgångs- eller ankomstplats i Finland eller som går via Finland.

Enligt den nya 58 e § 1 mom. 1 punkten ska tjänsteleverantören sörja för regelbunden rengöring av utrymmen och ytor som är avsedda att användas av trafikmedlets passagerare så att en tillräcklig hygiennivå uppnås och bibehålls samt för annan motsvarande praxis. Med trafikmedel avses i enlighet med 216 § 1 mom. 2 punkten i lagen om transportservice fordon, luftfartyg, fartyg och farkoster, järnvägsmateriel samt anordningar som har samband med dem. Utrymmen som är avsedda att användas av passagerare avser utrymmen inuti sådana trafikmedel som nämns ovan. Arbetshälsoinstitutet har i samråd med Institutet för hälsa och välfärd utarbetat en anvisning för städning för att förebygga covid-19-smitta. Städ-anvisningen kan också tillämpas på allmän städning för att minska spridningen av smittsamma sjukdomar. Ytor som ofta berörs, såsom dörrhandtag, armstöd, bordsytor, armaturströmbrytare och vattenkranar bör rengöras omsorgsfullt och ofta. I utrymmen där flera människor berör ytorna bör rengöring ske minst dagligen. Om möjligt bör rengöring ske oftare, till exempel med 2–4 timmars intervaller, i synnerhet under en epidemi. I trafikmedel bör rengöring ske till exempel för varje tur. Med annan motsvarande praxis avses att tjänsteleverantören ska se till att i trafikmedlet till exempel finns tillräckligt många papperskorgar eller påsar för passagerarna och byta ut dem tillräckligt ofta när passagerarna enligt rekommendationerna använder ansiktsskydd, samt andra motsvarande åtgärder. Dessutom ingår i praxis att sörja för en god luftväxling i trafikmedlet.

Enligt 1 mom. 2 punkten ska tjänsteleverantören sörja för möjligheter för passagerarna att uppnå och bibehålla en tillräcklig hygiennivå i trafikmedlet samt för instruktioner till passagerarna i syfte att förhindra spridningen av en smittsam sjukdom, såsom om användningen av ansiktsskydd, tillräckliga avstånd och annan motsvarande praxis. Tjänsteleverantören ska säkerställa att det i de trafikmedel

den trafikerar med finns tillräckligt med desinficerande handskölj till passagerarnas förfogande. Tjänsteleverantören ska när resan inleds, under resan och i samband med en eventuell returreisa uppmana passagerarna att hålla tillräckligt avstånd mellan passagerarna och att använda ansiktsmasker under resan, om tjänsteleverantören anser det befogat att rekommendera det för att upprätthålla hygienivån och hindra att en smittsam sjukdom sprids, samt att vidta andra åtgärder för att minska smittorisken och vidta åtgärder om passagerare får symptom som stämmer in på covid-19-smitta. Tjänsteleverantören kan förmedla information till exempel i sitt system för köp och reservering av biljetter, på skyltar, i andra anvisningar och genom utrop.

Med stöd av det nya 58 e § 2 mom. får närmare bestämmelser om det närmare innehållet i, det tekniska genomförandet av och informationssätten i anslutning till tjänsteleverantörens skyldigheter enligt 1 mom. utfärdas genom förordning av statsrådet. Preciseringar som leder till begränsningar i passagerarmängderna får dock inte utfärdas i den förordningen, eftersom det föreskrivs om dem i 58 f §. En förordning med stöd av lagen kan utfärdas på föredragning av kommunikationsministeriet.

58 f §. *Temporär begränsning av antalet passagerare och andra metoder för att förhindra spridning av en smittsam sjukdom.*

I den nya 58 f § föreskrivs det om Transport- och kommunikationsverkets befogenhet att fatta beslut i syfte att begränsa passagerarmängderna i trafikmedel. Passagerarmängderna får endast begränsas om det är nödvändigt för att hindra att en exceptionell epidemi sprids. Det är fråga om en sistahandsbestämmelse, som blir tillämplig om spridningen av en exceptionell epidemi i trafiken inte säkert kan hindras genom andra åtgärder. Det innebär att spridningen av epidemin inte kan hindras till exempel genom åtgärder enligt 58 e §.

Enligt 1 mom. har Transport- och kommunikationsverket befogenhet att besluta om begränsning av passagerarmängderna. Genom Transport- och kommunikationsverkets beslut får passagerarantalet minskas högst med hälften av den tillåtna mängden för ett trafikmedel. Syftet med minskning av passagerarantalet är uttryckligen att minimera närkontakterna. Passagerarantalet får dock minskas högst med hälften för att det ska vara möjligt för tjänsteleverantören att bedriva näringsverksamhet.

Till följd av trafikverksamhetens unika karaktär är det nödvändigt att föreskriva om befogenheten för Transport- och kommunikationsverket att uttryckligen besluta om begränsning av näringsverksamheten för en tjänsteleverantör i trafikbranschen. Till skillnad från annan näringsverksamhet kännetecknas transport- och trafik tjänster av att fysiska personer rör på sig. Syftet med att begränsa rörligheten och passagerarströmmarna är att bromsa och hindra coronavirusepidemin på global nivå. Tjänsteleverantören är skyldig att sörja för att inga närkontakter sker under resan, utan att resenärerna har rikligt med utrymme och kan upprätthålla tillräckliga avstånd till varandra. Upprätthållandet av fysiska avstånd och undvikande av närkontakter hör till de viktigaste metoderna för att förebygga coronavirus. Det kan till exempel uppnås genom att antalet sittplatser begränsas. Det är viktigt att det inte uppstår trängsel och köer i trafikmedlet.

Enligt 2 mom. kan Transport- och kommunikationsverket av särskilda skäl besluta att det antal passagerare som avses i 1 mom. begränsas med mindre än hälften. Vid bedömningen av särskilda skäl bör Transport- och kommunikationsverket enligt 1 punkten beakta om trafiken huvudsakligen bedrivs inom ett område där antalet smittfall har uppskattats vara litet och om både avgångs- och ankomstplatsen samt de hållplatser där passagerare kan tas ombord finns inom ett område där antalet smittfall har uppskattats vara litet. Huruvida antalet smittfall på ett område har uppskattats vara litet baserar sig på de behöriga hälsovårdsmyndigheternas bedömningar.

Enligt 2 mom. 2 punkten kan Transport- och kommunikationsverket dessutom besluta att det antal passagerare som avses i 1 mom. begränsas med mindre än hälften, om tjänsteleverantören förutsätter att resenärerna använder ansiktsskydd eller avsevärt begränsar antalet närkontakter mellan passage-rarna i trafikmedlet. Med närkontakt avses att människor vistas på ett sätt som utifrån kända forskningsrön medför en särskild risk för spridning av en allmänfarlig smittsam sjukdom. Med närkontakt avses en situation där människor möts ansikte mot ansikte på mindre än två meters avstånd i mer än 15 minuter eller vistas i samma stängda utrymme mer än 15 minuter eller har direkt fysisk kontakt. I sin prövning kan Transport- och kommunikationsverket också beakta om tjänsteleverantören i enlighet med 24 § 3 mom. kan se till att hälsovårdsmyndigheten har tillgång till de uppgifter som behövs för att spåra eventuella exponerade personer till exempel via en personlig platsreservation.

Enligt 3 mom. får Transport- och kommunikationsverket fatta ett beslut om en begränsning av antalet passagerarplatser för högst tre månader. Tidsgränsen på tre månader för beslutet baserar sig på att begränsningar av trafikmängderna inom en snävare tidsram inte nödvändigtvis möjliggör ålägganden som faktiskt är effektiva för att hindra spridningen av en exceptionell epidemi.

Enligt 4 mom. ska Transport- och kommunikationsverket fatta beslutet på framställning av Institutet för hälsa och välfärd utifrån institutets epidemiologiska bedömning av sjukdomens incidens, förekomst och smittsamhet. I beslutet ska Transport- och kommunikationsverket beakta vad som i 58 d § 4 mom. föreskrivs om de områden inom vilka en begränsning av närkontakter kan tillämpas.

Enligt 5 mom. ska en leverantör av transport- eller trafiktjänster genom att vid behov begränsa antalet sittplatser eller genom andra arrangemang som är lätta att observera och övervaka säkerställa att kundernas resor ordnas i enlighet med det begränsade antalet passagerare. Begränsningen av antalet sittplatser kan till exempel genomföras med olika markeringar som utvisar de platser som inte står till passagerarnas förfogande för att säkerställa avstånden. Platserna kan till exempel markeras med hjälp av olika klistermärken eller tejp eller med höljen.

Närmare bestämmelser om begränsningen av antalet passagerare som avses i 1, 2 och 5 mom. i olika trafikmedel och om det tekniska genomförandet av begränsningarna får vid behov utfärdas genom förordning av statsrådet. En förordning med stöd av lagen kan utfärdas på föredragning av kommunikationsministeriet.

58 g §. *Temporär stängning av utrymmen avsedda för kunder och andra som deltar i verksamhet för kunder och andra som deltar i verksamhet i syfte att förhindra spridning av coronavirussjukdomen.*

Som en sistahandsåtgärd i en situation när coronavirussituationen i praktiken uppnått den fas när covid-19-epidemin sprids enligt den handlingsplan som godkändes genom regeringens principbeslut den 3 september 2020 som beskrivs i avsnitt 2.5.2 föreslås en bestämmelse om möjligheten att temporärt stänga utrymmen för näringsverksamhet och annan verksamhet för kunder och andra som deltar i verksamhet för att undvika fysisk närkontakt och förhindra spridning av epidemin.

Enligt 1 mom. kan bestämmelsen tillämpas endast om det är uppenbart att åtgärder enligt 58 d § för att ordna verksamheten på ett sätt som gör det möjligt att undvika närkontakt inte är tillräckliga för att förhindra att epidemin sprids. Tröskeln för tillämpning av den föreslagna bestämmelsen är hög, och den kan tillämpas om andra åtgärder enligt lagen om smittsamma sjukdomar inte kan anses tillräckliga för att förhindra spridning av coronavirussjukdomen. Bestämmelsen innebär ingrepp i näringsfriheten och mötesfriheten. Näringsutövning eller föreningsverksamhet förbjuds dock inte i och för sig genom myndighetsbeslut, utan användningen av kundutrymmen eller utrymmen avsedda för dem som deltar i verksamhet uttryckligen för detta syfte, delvis eller helt. Trots att det inte är fråga om ett verksamhetsförbud, kan det anses innebära ett kraftigt ingrepp i möjligheten att utöva verksamheten. Det kan dock anses föreligga acceptabla grunder för ett temporärt förbud att använda utrymmen för kunder och deltagare när syftet är att skydda människors hälsa. Med beaktande av att ett beslut om begränsning av utrymmenas användningsändamål endast får fattas för en kort tid och att det omedelbart ska upphävas om det inte längre finns förutsättningar för det kan bestämmelsen anses stå i rätt proportion till syftet.

Kommunen eller regionförvaltningsverket kan genom sitt beslut delvis eller helt förbjuda att utrymmen används för kundbetjäning. Det kan till exempel innebära att antalet direkt i förvaltningsbeslutet begränsas till en viss del av det typiska antalet. Om det är nödvändigt för att förhindra spridning av epidemin, får det för viss tid helt förbjudas att kunder släpps in i kundutrymmet. Skyldigheten gäller den näringsidkare som ansvarar för användningen av utrymmena för verksamheten i fråga.

I 2 mom. bestäms de branscher till vilka ett beslut enligt 1 mom. kan riktas. I paragrafen föreslås en bestämmelse om möjligheten att stänga kundutrymmen, vilket innebär ett kraftigt ingrepp i näringsverksamheten och näringsfriheten. Begränsningen bör kunna riktas till sådana branscher där det finns en betydande särskild risk för att betydande smittkedjor uppstår. Branscherna och funktionerna är sådana som enligt kända forskningsrön utgör en risk för spridning av coronavirussjukdomen. Dit hör kultur- och underhållningsverksamhet, idrottsverksamhet samt nöjes- och rekreationsverksamhet eller annan motsvarande näringsverksamhet och där det finns en särskild risk för att det uppstår betydande smittkedjor med beaktande av människors fysiska närhet och antalet personer som är på plats samtidigt eller en risk för att sjukdomen sprids via utrymmenas ytor. Coronavirussjukdomens spridningssätt beskrivs närmare i avsnitt 2.8. I utrymmen som används i de branscherna är i praktiken ett stort antal personer i relativt nära kontakt sinsemellan, vilket betydligt ökar risken för smitta. En närmare branschförteckning föreslås ingå i en bilaga till lagen. Sådana utrymmen och funktioner som nämns i bilagan är bland annat biografier, teatrar, konsertsalar och andra utrymmen för konstnärliga uppvisningar samt festivaler, nöjes- och temaparker, museer och gallerier samt bibliotek, utrymmen för motion och idrott samt utrymmen för att följa dem, inklusive skidcenter och skidbackar samt simhallar. Eftersom det nästan inte finns några definitioner av näringsverksamhet och olika branscher

i lagstiftningen, är det inte möjligt att stödja sig på sådana. En näringsidkare som utövar näringsverksamhet i företagsform eller som enskild näringsidkare ska alltid uppge sin bransch för handelsregistret enligt statistikcentralens näringsgrensindelning (TOL2008). I gällande lagstiftning definieras en viss näringsutövning och näring endast för några näringsgrenars del.

Enligt 3 mom. kan åläggas riktas mot en sådan verksamhet där kunderna eller deltagarna typiskt sett vistas på ett sätt som utifrån kända forskningsrön medför en särskild risk för spridning av en allmänfarlig smittsam sjukdom som sprids via luften, droppar eller beröring.

I 4 mom. definieras liksom i 58 d § 3 mom. de utrymmen beslutet kan riktas mot. För motiveringar hänvisas till vad som anförs i det avsnitt som nämns ovan.

I 5 mom. föreslås en bestämmelse om förutsättningar som berör den regionala sjukdomssituationen, liksom i 58 d § 4 mom. Incidensen av smittfall per 100 000 invånare är dock högre, eftersom ett förbud mot användning av kundutrymmen enligt denna paragraf endast är möjligt i epidemins spridningsskede, om det inte längre är möjligt att hindra spridningen med andra metoder.

I 6 mom. föreslås ingå en motsvarande informativ hänvisning som i 58 d § 5 mom. till skyldigheten för Institutet för hälsa och välfärd att följa epidemin.

Enligt 7 mom. får ett beslut meddelas för högst en månad åt gången. Den relativt korta tiden är motiverade eftersom åläggandet är så kraftigt. Beslutet bör upphävas redan tidigare, om de föreskrivna förutsättningarna inte längre uppfylls.

Enligt 8 mom. ska de föreslagna bestämmelserna, som i huvudsak berör näringsverksamhet, i likhet med 58 c § 6 mom. också kunna tillämpas på utrymmen som används i annan verksamhet och som är avsedda för dem som deltar i verksamheten och på verksamhet i sådana utrymmen. För motivering hänvisas till denna del till det som sägs i motiveringen till 58 c § 6 mom.

58 h §. *Plan för åtgärder för att förhindra spridning av coronavirussjukdomen.* I paragrafen föreskrivs det om olika aktörers skyldighet att utarbeta en skriftlig plan för iakttagandet av de skyldigheter och begränsningar som fastställs i de tidsbestämda paragraferna eller i ett myndighetsbeslut. De skriftliga planerna är ett konkret redskap för aktörerna för att överväga och planera åtgärder för undvikande av närkontakt mellan kunder och sällskap i kundutrymmen.

I 1 mom. föreskrivs det om skyldigheten för den som ansvarar för utrymmen enligt 58 d § att utarbeta en skriftlig plan för hur aktören i sin verksamhet fullgör de hygienåtgärder för kund- och väntutrymmen samt de skyldigheter som syftar till att förhindra närkontakter och som fastställs i myndighetsbeslutet. Näringsidkaren ska själv planera de konkreta åtgärder genom vilka näringsidkaren kan fullgöra skyldigheterna i sin verksamhet. Skyldigheten att utarbeta en plan anges i de regionala beslut i vilka skyldigheterna enligt paragrafen fastställs.

Strukturer, ytmaterial och fasta kundplatser i kundutrymmen och andra motsvarande utrymmen som används i näringsverksamheten samt andra aspekter på användningen av utrymmena varierar stort. Sättet att använda utrymmena varierar också inom samma bransch så att ansvaret för planeringen av det praktiska genomförandet bör ligga hos varje enskild näringsidkare. Skyldigheten att utarbeta en skriftlig plan stöder planeringen av det praktiska genomförandet och underlättar tillsynen för myndigheterna för smittsamma sjukdomar.

Skyldigheten att utarbeta en skriftlig plan enligt paragrafen gäller inte sådana näringsidkare i vilkas kundutrymmen vanligen högst [10] personer vistas samtidigt och inte heller sådana näringsidkare som ordnar evenemang i vilka det avses eller förutspås delta högst [10] personer. Skyldigheten enligt den föreslagna 58 d § gäller inte heller de näringsidkare som nämns ovan, och därför krävs det inte heller att de utarbetar någon plan. Syftet med den planerade 58 d § är att förhindra att omfattande smittkedjor uppstår; det är svårt att behärska dem enligt principen "testa, spåra, vårda".

Enligt 2 mom. ska en näringsidkare och en leverantör av transport- eller trafiktjänster som avses i 58 c § 3 mom. i samarbete utarbeta en skriftlig plan för hur de fullgör de skyldigheter som avses i det momentet. Leverantören ska foga planen till den plan som avses i 18, 58, 66 och 129 § i lagen om transportservice. I den skriftliga planen klarläggs samtidigt fördelningen av skyldigheter mellan näringsidkarna. I 18 § i lagen om transportservice föreskrivs det om beredskapsskyldighet för innehavare av person- eller godstrafiktillstånd (i vägtrafik). Utövande av småskalig tillståndspliktig vägtrafik, såsom i synnerhet taxitrafik, hör dock inte till paragrafens tillämpningsområde. I 58 § i den nämnda lagen föreskrivs det om beredskapsskyldighet inom järnvägstrafiken. I 129 § i den nämnda lagen föreskrivs det om beredskapsskyldighet inom lufttrafiken. Utom i denna lag föreskrivs det i 160 § i luftfartslagen (864/2014) om beredskap för undantagsförhållanden och störningar. Enligt 3 mom. i den paragrafen ska en i 1 mom. avsedd innehavare av tillstånd eller godkännande göra upp en beredskapsplan och därvid beakta särdragen i flygtrafik och aktörernas synpunkter.

I sjöfartslagstiftningen ingår ingen beredskapsplikt för aktörer i sjöfarten. Ett undantag är VTS-tjänsteleverantörer och lotsningsföretag. Om den beredskapsplanering som krävs av VTS-tjänsteleverantörer föreskrivs genom förordning av statsrådet med stöd av 19 a § i lagen om fartygstrafikservice. Termen VTS (Vessel Traffic Service) avser en fartygstrafikservice, som enligt lagen om fartygstrafikservice avser övervakning och ledning av fartygstrafiken. Enligt 4 § 2 mom. i lotsningslagen ska lotsningsbolaget ha beredskap att sköta sina uppgifter också under undantagsförhållanden i enlighet med vad kommunikationsministeriet bestämmer särskilt.

Enligt 3 mom. ska den plan näringsidkaren utarbetar på begäran visas upp för tillsynsmyndigheterna, det vill säga kommunen, regionförvaltningsverket och Transport- och kommunikationsverket. Planen kan utnyttjas för myndighetstillsyn.

Enligt 4 mom. får närmare bestämmelser om innehållet i och utarbetandet av planen utfärdas genom förordning av statsrådet.

59 a §. Tillsyn. I paragrafen föreskrivs det om tillsyn. Enligt 1 mom. ska regionförvaltningsverket och kommunen övervaka fullgörandet av de skyldigheter och iakttagandet av de begränsningar som det

föreskrivs om i 57 a och 58 §, 58 c § 1, 2 och 6 mom., 58 d och 58 g § samt 58 h § 1 mom. Både regionförvaltningsverket och kommunen ska alltså övervaka efterlevnaden av begränsningarna enligt de paragrafer som anges ovan. Till den del kommunen har fattat ett beslut om begränsningar eller någon annan skyldighet, övervakar den själv efterlevnaden av beslutet. Om regionförvaltningsverket har fattat beslutet, har det primärt ansvar för tillsynen, men också kommunen deltar som lokal aktör i tillsynen i synnerhet på det sätt som anges i 59 b § 3 mom. Om befogenheten att meddela förelägganden och tvångsmedel för tillsynen föreskrivs i 59 c §. Om tillsynen över begränsningar för förplägnadsrörelser föreskrivs särskilt i 58 b §.

I 2 mom. föreskrivs det om tillsynen över skyldigheter och begränsningar som gäller passagerarantal samt skyldigheter och begränsningar gällande stationer, terminaler och andra motsvarande inomhusutrymmen. De övervakas av Transport- och kommunikationsverket och delvis av kommunen.

Eftersom tillsynsuppgiften har fördelats på flera myndigheter, föreskrivs det i 3 mom. om samarbetskyldigheten för de myndigheter som nämns ovan. I praktiken innebär det i synnerhet koordinering och annan kontakt vid inspektionsverksamheten enligt 59 b §.

I 4 mom. föreskrivs det om polisens roll vid tillsynen över offentliga tillställningar och allmänna sammankomster. Eftersom polisen i praktiken rör sig bland människor och därför har möjlighet att direkt ingripa vid brott mot beslut som gäller offentliga tillställningar och allmänna sammankomster, är det motiverat att polisen har en tillsynsroll. Om polisens befogenheter föreskrivs i 59 c §.

59 b §. Inspektioner. I paragrafen föreskrivs om regionförvaltningsverkets, kommunens och Transport- och kommunikationsverkets befogenhet att vidta inspektioner inom ramen för sin tillsyn. I 2 mom. finns bestämmelser enligt etablerad lagstiftningspraxis om genomförandet av inspektioner och inspektörens befogenheter.

I 2 mom. finns också en avgränsning enligt vilken inspektioner inte får förrättas i utrymmen som används för boende av permanent natur. Enligt 10 § 3 mom. i grundlagen kan genom lag föreskrivas om åtgärder som ingriper i hemfriden och som är nödvändiga för att de grundläggande fri- och rättigheterna ska kunna tryggas eller för att brott ska kunna utredas. Med beaktande av arten hos de skyldigheter och begränsningar tillsynen gäller förutses inget behov att förrätta inspektioner i utrymmen som används för boende av permanent natur. I 3 mom. föreskrivs om situationer när en kommunal myndighet genomför tillsyn enligt denna lag inom ramen för sin tillsyn enligt någon annan lagstiftning. Om en myndighet med stöd av någon annan lagstiftning förrättar en inspektion i utrymmen som används för boende av permanent natur innebär bestämmelsen i praktiken att verksamhet enligt denna lag inte får övervakas i samma sammanhang.

I 3 mom. föreslås en bestämmelse enligt vilken lagen om transportservice ska tillämpas på genomförandet av inspektionen och rätten att få information när Transport- och kommunikationsverket utövar tillsyn över verksamhet enligt denna lag.

I 4 mom. finns bestämmelser om befogenheten att vidta inspektioner som kompletterar 1 och 2 mom. I 1 mom. föreskrivs allmänt om kommunens rätt att företa inspektioner. Det hör till kommunens interna ordnande av sin förvaltning att utnämna de organ och myndigheter som utövar tillsyns- och inspektionsbefogenheterna enligt denna lag till den del inget annat särskilt föreskrivs i lag. Inom kommunen finns aktörer som har uppgifter för bekämpning av smittsamma sjukdomar och tillsyn över olika aktörer. Det organ i kommunen som ansvarar för bekämpning av smittsamma sjukdomar har befogenhet att besluta om vissa begränsningar enligt 58 §, och det föreslås ha befogenhet att besluta om vissa begränsningar enligt 59 d och 58 g §, och enligt 9 § i lagen om smittsamma sjukdomar ska det i kommunen finnas en läkare som står i tjänsteförhållande till kommunen och ansvarar för smittsamma sjukdomar. Enligt 7 § i hälsoskyddslagen (763/1994) sköts de uppgifter som hör till det kommunala hälsoskyddet av en nämnd eller av något annat kollegialt organ som utses av kommunen (kommunal hälsoskyddsmyndighet). Enligt livsmedelslagen (23/2006) ska kommunen sköta livsmedelstillsynen inom sitt område (kommunal livsmedelstillsyn). I kommunen sköts de uppgifterna av en nämnd eller något annat kollegialt organ (kommunal tillsynsmyndighet). I de lagarna föreskrivs det också om möjligheten att delegera beslutanderätt till tjänsteinnehavare. I synnerhet de kommunala myndigheterna enligt hälsoskyddslagen och livsmedelslagen övervakar samma aktörer, vilka binds av skyldigheter och begränsningar enligt denna lag. För en ändamålsenlig resursfördelning är det motiverat att de myndigheterna får fullgöra den tillsyn som enligt lagen om smittsamma sjukdomar ankommer på kommunen inom ramen för sin övriga tillsyn.

På grund av det som sägs ovan föreslås det i 4 mom. för tydlighetens skull en bestämmelse enligt vilken den kommunala hälsoskyddsmyndigheten och den kommunala livsmedelsmyndigheten får genomföra en inspektion i samband med tillsynen enligt hälsoskyddslagen eller livsmedelslagen. Dessutom för den kommunala hälsoskyddsmyndigheten företa en inspektion på begäran av regionförvaltningsverket eller Transport- och kommunikationsverket. Eftersom det finns många tillsynsobjekt och regionförvaltningsverkens och Transport- och kommunikationsverkets möjligheter att företa inspektioner är begränsade, bör inspektionsverksamheten sannolikt i betydande grad baseras på kommunernas inspektioner. Bland de nuvarande kommunala myndigheterna bedöms det som mest naturligt att den kommunala hälsoskyddsmyndigheten företar sådana inspektioner.

59 c §. Förelägganden och tvångsmedel. I paragrafen föreskrivs det om befogenheten att meddela förelägganden och tvångsmedel om brister eller missförhållanden uppdagas i fullgörandet av skyldigheterna eller iakttagandet av begränsningarna.

Enligt 1 mom. har kommunen befogenhet att meddela ett föreläggande om att bristerna eller missförhållandena ska avhjälpas i fråga om brott mot sådana nya bestämmelser som föreslås i denna proposition och som direkt med stöd av lag förpliktar aktörerna. Centralt i de bestämmelserna är hygienrutiner och skyldigheten att ge dem som vistas i utrymmena instruktioner om rutiner för att hindra smittspridning. Eftersom de kommunala myndigheterna enbart till följd av det stora antalet tillsynsobjekt har bättre möjligheter att övervaka efterlevnaden av sådana ålägganden inom sitt område, föreslås det att de ska ha befogenhet att meddela förelägganden att korrigera missförhållanden och brister.

I 2 mom. föreslås det för en tydlig fördelning av befogenheter att regionförvaltningsverket, kommunen eller Transport- och kommunikationsverket som med stöd av lag har fattat ett särskilt beslut om vissa begränsningar eller förelägganden har befogenhet att meddela ett föreläggande om att brister och missförhållanden ska avhjälpas. Enligt de paragrafer som nämns ovan och enligt 58 § som redan ingår i lagen kan såväl kommunen som regionförvaltningsverket besluta om begränsningar och förelägganden. Dessutom är Transport- och kommunikationsverket ensamt behörigt att fatta beslut om begränsning av antalet passagerare enligt 58 f §. När ett föreläggande meddelas bör en tidsfrist läggas ut, inom vilken nödvändiga åtgärder ska vidtas.

I 3 mom. föreskrivs det om befogenheter om brister inte har korrigerats inom den utsatta tiden eller om skyldigheterna väsentligt har åsidosatts. Kommunen, regionförvaltningsverket eller Transport- och kommunikationsverket får med sin befogenhet enligt 1 och 2 mom. bestämma att verksamheten i fråga omedelbart ska avbrytas och att utrymmet i fråga ska hållas stängt för kunder eller andra som deltar i den övervakade verksamheten högst en månad.

Med tanke på bestämmelsens syfte är det framför allt fråga om att myndigheterna kan reagera effektivt om bestämmelser för att hindra spridningen av en smittsam sjukdom väsentligt åsidosätts. Det kan till exempel vara fråga om tydliga brott mot begränsningar, som yppar sig i form av trängsel bland kunder eller deltagare. Möjligheten att ingripa effektivt i verksamhet som strider mot skyldigheter och begränsningar behövs också för att såväl kunder och personer som vistas i utrymmena som andra verksamhetsutövare bör kunna förutsätta att alla verksamhetsutövare iakttar restriktionerna på ett enhetligt och ansvarsfullt sätt. Vid nödvändighetsprövningen beaktas åsidosättandets art och konsekvenser för förhindrandet av den smittsamma sjukdomens spridning, och vid bedömningen beaktas alltså verksamhetens art och antalet personer som eventuellt utsatts för smitta. Ytterligare beaktas näringsidkarens tidigare verksamhet, till exempel uppenbar likgiltighet för tidigare utfärdade korrigeringsuppmaningar.

Möjligheten att bestämma att en verksamhet ska avbrytas gäller alla aktörer och utrymmen som omfattas av tillsynsbestämmelserna i 59 a–59 c §. Myndigheten har till exempel inte befogenhet att bestämma att undervisningen vid en läroanstalt eller verksamheten i småbarnspedagogiken ska avbrytas till följd av åsidosättanden, eftersom det kan vara problematiskt för tillgodoseendet av rätten till undervisning och småbarnspedagogik. Däremot kan myndigheterna vid behov fatta beslut om stängning med stöd av 58 §, om vilket kompletterande bestämmelser om alternativa sätt att ordna undervisning finns i lagen om grundläggande utbildning. Det torde i och för sig vara osannolikt att skolor och andra läroanstalter inte skulle ha reagerat på myndigheternas tidigare uppmaningar att korrigera verksamheten, och sannolikt behöver tillsynsmyndigheten inte ens ha befogenhet att avbryta verksamheten. I fråga om offentliga tillställningar och allmänna sammankomster har polisen befogenhet enligt 6 mom., eftersom regionförvaltningsverkets och kommunens tillsynsverksamhet inte är av en art som lämpar sig för tillsyn som kräver omedelbara reaktioner till exempel på kvällar och helger.

Bestämmelsen i 3 mom. om befogenhet att bestämma att verksamheten ska avbrytas eller utrymmena stängas omfattar inte beslut enligt 58 g § om temporär stängning av vissa utrymmen. Det beror på att själva besluten förutsätter att utrymmen stängs. Om ett beslut inte iakttas, kan polisen med stöd av 7 mom. ge handräckning för verkställigheten av ett sådant beslut.

I 4 mom. föreskrivs det om befogenheten att förstärka ett beslut som gäller fullgörande av en skyldighet med vite. Bestämmelser om vite finns i viteslagen (1113/1990).

I 5 mom. föreskrivs det om kommunens skyldighet att meddela om den i samband med en inspektion eller i övrigt får kännedom om att en skyldighet eller begränsning som regionförvaltningsverket eller Transport- och kommunikationsverket har fastställt väsentligt har åsidosatts. Myndigheterna ska då bedöma om uppgifterna föranleder aktören att meddela förelägganden eller tvångsmedel enligt 59 c §.

I 6 mom. föreskrivs om polisens befogenhet att förhindra, avbryta eller avsluta en offentlig tillställning eller en allmän sammankomst. Om en begränsning som gäller antalet deltagare inte iakttas, har polisen rätt att avbryta eller avsluta en offentlig tillställning eller en allmän sammankomst, om till exempel avlägsnande av en del av personerna från platsen inte anses tillräckliga för att se till att begränsningen iakttas. Bestämmelser om polisens allmänna befogenheter, inklusive skingrande av folksamling och användning av maktmedel, finns i 2 kap. i polislagen. Bestämmelsen om tillsyn i lagen om smittsamma sjukdomar är därför till vissa delar en specialbestämmelse till exempel i förhållande till 2 kap. 9 § i polislagen om skingrande av folksamling.

I 7 mom. föreskrivs om polisens handräckning till regionförvaltningsverket, kommunen och Transport- och kommunikationsverket. Det är fråga om polisens handräckning till en annan myndighet när polisen på begäran av en annan myndighet bistår vid fullgörandet av en uppgift som hör till den myndighetens befogenhet med användande av polisens befogenheter. På särskild begäran får polisen vid behov ge handräckning för tillsyn som ankommer på regionförvaltningsverket, kommunen eller Transport- och kommunikationsverket på det sätt som specificeras i paragrafen. Vidare ger polisen vid behov handräckning för att avbryta eller avsluta en tillställning eller sammankomst.

60 §. Karantän och karantänsplats. I 1 mom. föreslås ett tillägg enligt vilket den som meddelat beslutet ska ge personen och eventuella andra som ansvarar för omsorgen om personen nödvändiga anvisningar om hur smittspridning kan förebyggas. Syftet är att säkerställa att personen agerar så att smittspridning till andra personer förebyggs också annanstans än vid verksamhetsenheter inom hälso- och sjukvården, till exempel hemma, i verksamhetsenheter inom socialvården eller i grupphem för minderåriga. Syftet är samtidigt också att säkerställa att personen vid behov uppsöker vård vid eventuella symptom. De nödvändiga anvisningarna kan till exempel gälla umgängesrestriktioner, hygien och användning av skyddsutrustning för hindrande av smittspridning. Uppgifter om klienter i socialvården ska lämnas i enlighet med 17 och 20 § i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000) och 26 § 3 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999).

Med den som ansvarar för omsorgen om personen avses till exempel familjevårdare i uppdragsförhållande och andra personer som faktiskt ansvarar för omsorgen till exempel inom barnskyddet. När en persons vardag tillbringas i en enhet inom socialvården eller använder dess tjänster, är det viktigt att myndigheterna i samråd ser till att behöriga åtgärder kan vidtas. I fråga om minderåriga är samarbete med skolan mycket viktigt för att trygga barns rätt till utbildning. Om en person till exempel har

rätt till rehabiliteringstjänster, bör det utredas hur de kan ordnas tryggt så att inte patientens funktionsförmåga försvagas i onödan till följd av en smittsam sjukdom.

I 2 mom. föreslås inga ändringar. Där föreskrivs det om karantän oberoende av personens vilja.

Det föreslås att till paragrafen fogas ett nytt 3 mom., där det föreskrivs om karantänsplats. I den gällande lagen föreskrivs det om karantänsplats i 68 § 2 mom. (Omständigheterna under tiden i karantän och isolering), men för tydlighets skull föreslås det att bestämmelsen flyttas till samma paragraf som meddelande av beslut om karantän. Samtidigt preciseras bestämmelsen så att bland karantänsplatserna också nämns verksamhetsenheter inom socialvården som tillhandahåller boendeservice dygnet runt, familjehem och förläggningar för asylsökande, eftersom de till exempel under coronavirus-epidemin har varit karantänsplatser i många fall. Det föreslås också att verksamhetsenheter inom hälso- och sjukvården läggs till bland karantänsplatserna. Om personen inte har någon annan lämplig karantänsplats eller om karantänen ska genomföras i utrymmen som kan låsas från utsidan enligt 67 §, eller om det är nödvändigt att begränsa rätten att träffa personer enligt 69 §, kan karantänen också genomföras i en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården. En annan plats som den som meddelat beslutet har godkänt kan till exempel vara ett grupphem för minderåriga, om den som försatts i karantän bor där. Karantänsplatsen kan vara någon annanstans än i personens hem eller boendeplats till exempel i fråga om en hemlös person eller turist eller om en person som hör till en riskgrupp för den smittsamma sjukdomen bor hemma hos personen.

Ett beslut om karantän och karantänsplats för ett barn bör fattas utifrån individuell prövning och med beaktande av barnets bästa. När karantänen genomförs bör principerna för vårdnad om och gott bemötande av barn enligt 1 § i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt beaktas och tillgodeendets av barnets grundläggande och mänskliga fri- och rättigheter tryggas oberoende av karantänsplats. Barnets hälsotillstånd ska följas kontinuerligt, och vid behov ska barnet föras till hälso- och sjukvårdstjänster.

Det bör vara möjligt att genomföra karantän för ett barn som vårdas utom hemmet på barnets egen vårdplats, om den lösningen bedöms vara förenlig med barnets bästa. Den bekanta vårdplatsen utom hemmet och bekanta vuxna kan erbjuda barnet en karantänsplats som är bättre förenlig med barnets bästa än till exempel en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården som inte är bekant från tidigare. Rätten till en så normal vardag som möjligt på vårdplatsen utom hemmet och rätten att hålla kontakt med de anhöriga för ett barn som är placerat i en barnskyddsinstitution eller ett familjehem bör tryggas också under karantänen. Det bör också vara möjligt att genomföra karantän oberoende av barnets vilja på den egna vårdplatsen utom hemmet. Genomförandet av karantänen och ingreppet i barnets grundläggande och mänskliga fri- och rättigheter bör ske genom beslut av den läkare som har ansvar för smittsamma sjukdomar med beaktande av lagen om smittsamma sjukdomar och enligt hälsovårdsmyndigheternas anvisningar, och vårdplatserna utom hemmet har inte rätt att fatta några beslut om karantän.

Restriktionsbefogenheten under karantänen baserar sig på lagen om smittsamma sjukdomar och, och karantänen bör utövas enligt beslut av den läkare som ansvarar för smittsamma sjukdomar. Ett beslut

om karantän enligt lagen om smittsamma sjukdomar gör inte i och för sig att restriktioner enligt barnskyddslagen får tillämpas, utan beslut om dem bör alltid fattas särskilt enligt gällande lagstiftning.

63 §. Isolering och isoleringsplats. Det föreslås att 1 mom. preciseras så att formuleringen om isoleringsplats stryks och till momentet fogas en formulering om att den läkare som meddelar beslutet ska ge den person som ska isoleras och den som ansvarar för omsorgen om personen anvisningar. Läkaren ska ge de personer som nämns i momentet nödvändiga anvisningar om hur smittspridning kan förebyggas. De nödvändiga anvisningarna kan till exempel gälla umgängesrestriktioner, användning av läkemedel, hygien och användning av skyddsutrustning för hindrande av smittspridning. Med den som ansvarar för omsorgen om personen avses till exempel familjevårdare i uppdragsförhållande till kommunen och andra personer som faktiskt ansvarar för omsorgen om den person som ska isoleras, till exempel inom barnskyddet. När en persons vardag tillbringas i en verksamhetsenhet inom socialvården som tillhandahåller boendetjänster dygnet runt eller använder dess tjänster, är det viktigt att myndigheterna i samråd ser till att behöriga åtgärder kan vidtas. I fråga om minderåriga är samarbete med skolan mycket viktigt för att trygga barns rätt till utbildning. Om en person till exempel har rätt till rehabiliteringstjänster, bör det utredas hur de kan ordnas tryggt så att inte patientens funktionsförmåga försvagas i onödan till följd av en smittsam sjukdom.

I 2 mom. föreslås inga ändringar. Enligt det kan den läkare som nämns i 1 mom. besluta om isolering också oberoende av den persons vilja som avses i 1 mom. Läkaren fattar ett individuellt beslut om isolering för var och en på epidemiologiska och medicinska grunder.

Det föreslås att till paragrafen fogas ett nytt 3 mom., där det föreskrivs om isoleringsplats. Formuleringen om en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården som isoleringsplats flyttas hit från 1 mom. Bland isoleringsplatserna läggs till verksamhetsenheter inom socialvården som tillhandahåller boendeservice dygnet runt, familjehem, förläggningar för asylsökande, personens bostad och någon annan plats som den som meddelat beslutet har godkänt och anvisat. Därmed gäller samma platser för karantän och isolering enligt bestämmelserna. Valet av isoleringsplats beror på sjukdomen och vilken plats som är mest ändamålsenlig med beaktande av situationen som helhet. Under coronavirussepidemin har det framgått att isoleringsplatsen beroende på sjukdomens svårighetsgrad utöver ett sjukhus också kan vara personens hem eller någon annan boendeplats. Också då ska personens vård skötas på behörigt sätt och personen ska ges nödvändiga anvisningar om hur smittspridning kan förebyggas. Om isoleringsplatsen inte kan vara personens hem eller någon annan boendeplats till exempel för att personen är bostadslös eller turist eller om en person som hör till en riskgrupp för den smittsamma sjukdomen bor hemma hos personen, kan som isoleringsplats också godkännas någon annan plats som personen föreslår eller så kan någon annan lämplig isoleringsplats anvisas.

67 §. Karantän och isolering i utrymmen som kan låsas från utsidan. Det föreslås att 1 mom. preciseras så att till den fogas ett förtydligande om att dörren till karantäns- eller isoleringsutrymmet enligt paragrafen får hållas låst från utsidan endast om karantänen eller isoleringen sker i en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården, i en verksamhetsenhet inom socialvården som tillhandahåller boendeservice dygnet runt, i ett familjehem eller i en förläggning för asylsökande.

Olika alternativ för att hindra smittspridning ska vägas mot varandra och det ska i motiveras i förväg till exempel i journalen för en klient i socialvården om man till exempel går in för att hålla dörrarna låsta från utsidan. Att hålla dörrarna låsta är en sistahandsåtgärd och i varje händelse ska det ses till att personerna har möjlighet att i en nödsituation lämna utrymmet och få kontakt med vårdpersonal. Också brandsäkerhetsföreskrifter och personens psykiska tillstånd ska beaktas. I synnerhet i fråga om barn och unga ska det beaktas att isoleringen inte får innebära att de också utestängs från mänskliga kontakter. Små barn behöver en vuxen i sin närhet i synnerhet när de är sjuka eller situationen annars är avvikande. Också till exempel dementa personer kan bli upprörda i en isoleringssituation. Strävan bör vara att förklara situationen så att klienterna förstår vad som pågår. På så sätt kan den mentala pressen till följd av den avvikande situationen minskas. Isolering innebär inte att de isolerade personernas rätt till andra social- och hälsovårdstjänster som beviljats dem automatiskt upphör, utan frågan bör bedömas i det enskilda fallet i förhållande till gällande lagstiftning.

När ett barn isoleras bör principerna för vårdnad om och gott bemötande av barn enligt 1 § i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt beaktas och tillgodoseendet av barnets grundläggande och mänskliga fri- och rättigheter tryggas oberoende av isoleringsplats. Rätten till en så normal vardag som möjligt på vårdplatsen utom hemmet och rätten att hålla kontakt med de anhöriga för ett barn som är placerat i en barnskyddsinstitution eller ett familjehem bör tryggas. Barnets hälsotillstånd ska följas kontinuerligt, och vid behov ska barnet föras till hälso- och sjukvårdstjänster.

Det bör vara möjligt att genomföra isoleringen för ett barn som vårdas utom hemmet på barnets egen vårdplats, om den lösningen bedöms vara förenlig med barnets bästa. Den bekanta vårdplatsen utom hemmet, och bekanta vuxna kan erbjuda barnet en isoleringsplats som är bättre förenlig med barnets bästa än till exempel en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården som inte är bekant från tidigare. Rätten till en så normal vardag som möjligt på vårdplatsen utom hemmet och rätten att hålla kontakt med de anhöriga för ett barn som är placerat i en barnskyddsinstitution eller ett familjehem bör tryggas också under isoleringen. Det bör också vara möjligt att genomföra isolering oberoende av barnets vilja på den egna vårdplatsen utom hemmet, om spridningen av en farlig smittsam sjukdom inte kan hindras på något annat sätt. Genomförandet av isoleringen och ingreppet i barnets grundläggande och mänskliga fri- och rättigheter bör ske genom beslut av hälso- och sjukvården och enligt hälsovårdsmyndigheternas anvisningar, och vårdplatserna utom hemmet har inte rätt att fatta några beslut om isoleringen. Restriktionsbefogenheten under isoleringen baserar sig på lagen om smittsamma sjukdomar och, och isoleringen bör utövas enligt beslut av den läkare som ansvarar för smittsamma sjukdomar. Ett beslut om isolering enligt lagen om smittsamma sjukdomar innebär inte att restriktioner enligt barnskyddslagen får tillämpas.

Ett isoleringsutrymme i en barnskyddsinstitution eller ett familjehem avviker väsentligt till exempel från ett isoleringsrum för vård av sjukdom i ett sjukhus. Alla barn som är placerade i vård utom hemmet bör ha ett eget rum, men till exempel sanitetsutrymmena är ofta gemensamma och placerade i vårdenhetens allmänna utrymmen. När ett beslut om isolering fattas bör det beaktas att det i praktiken kan vara omöjligt att hela tiden isolera barnet från andra barn i enheten för vård utom hemmet. I och med den föreslagna ändringen får endast yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården ge

medicinering. Personalens kompetens för att genomföra isoleringen och till exempel ge nödvändig medicinering bör bedömas när det enskilda beslutet fattas.

Enligt nuvarande bestämmelser kan ett föreläggande meddelas om karantän oberoende av personens vilja. Under de förutsättningar som anges i 67 § i lagen om smittsamma sjukdomar kan karantänen genomföras i ett utrymme som kan låsas från utsidan, och då är den viktigaste skillnaden mellan karantän och isolering att isolering vid behov möjliggör vård och medicinering oberoende av patientens vilja, eftersom endast den som är sjuk behöver vård och medicinering. Att hålla dörrarna låsta har varit möjligt enligt lagen om smittsamma sjukdomar, men det har mycket sällan tillämpats i vård av barn utom hemmet.

Låsta dörrar innebär ett betydande ingrepp i individens frihet, och ett sådant beslut bör övervägas och motiveras noggrant och i detalj sedan alla andra alternativ har uteslutits. Låsta dörrar tillämpas till exempel om det på grund av en persons beteende, handlingar eller bristande funktionsförmåga (minnessjukdomar) är uppenbart att andra metoder inte är tillräckliga för att hålla personen i karantän eller isolering. Isolering är inte tillåten i familjevård. Att låsa in ett barn i ett rum bör vara en möjligast kortvarig sistahandsåtgärd, under vilken barnet kontinuerligt bör ha möjlighet att få kontakt med den personal som ansvarar för barnets säkerhet.

68 §. *Omständigheterna under tiden i karantän och isolering.* Det föreslås att 1 mom. preciseras. Karantän och isolering ska genomföras så att personen har rätt att hålla kontakt utanför karantän- eller isoleringsplatsen på ett sådant sätt att andra inte utsätts för risk för smitta. Det innebär att strävan ska vara att erbjuda den som hålls i karantän eller isolerad möjlighet till trygga möten med sina närstående. Inte heller då får ett möte orsaka smittrisk för andra eller fara för att den isolerade personens hälsotillstånd försämras.

Det föreslås att förteckningen över karantänplatser i det nuvarande 2 mom. i kompletterad form lyttas till det föreslagna 60 § 3 mom. Det föreslås att i 2 mom. utöver samkommunen för sjukvårdsdistriktet också kommunen ska se till att den förfogar över tillräckligt många lokaler som lämpar sig för karantän och isolering samt behövlig skyddsutrustning. Kommunerna och samkommunerna ska tillsammans uppskatta ett regionalt tillräckligt och ändamålsenligt antal karantän- och isoleringsplatser utifrån en medicinsk och epidemiologisk bedömning som beaktar olika scenarier. Kommunerna har redan i nuläget ordnat lämpliga utrymmen för karantän för personer som inte har någon bostad för karantäntiden; till exempel personer utan hemkommun i Finland.

När ett barn har försatts i karantän eller isolering, ska det samtidigt beslutas hur barnets välfärd och säkerhet ska skötas. När åtgärderna genomförs bör principerna för vårdnad om och gott bemötande av barn enligt 1 § i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt beaktas och tillgodoseendet av barnets grundläggande och mänskliga fri- och rättigheter tryggas oberoende av karantän- eller isoleringsplats. Rätten till en så normal vardag som möjligt på vårdplatsen utom hemmet och rätten att hålla kontakt med de anhöriga för ett barn som är placerat i en barnskyddsinstitution eller ett familjehem bör tryggas. I institutioner för barnskydd, där vård- och fostranspersonalen arbetar i tre skift, bör det bestämmas vem inom institutionens vård- eller fostranspersonal som har denna uppgift.

Om det är nödvändigt att isolera ett barn från de andra barnen i en enhet för vård utom hemmet i enlighet med 63 § i denna lag, bör den person som ansvarar för att isoleringen är förenlig med barnets bästa och säker under hela isoleringstiden övervaka barnets isolering genom att vistas i samma utrymme som barnet eller i dess omedelbara närhet så att han eller hon kan få kontakt med det isolerade barnet. Också barnet bör ha möjlighet att få kontakt med den person som ansvarar för barnets säkerhet. Barnets förhållanden under isoleringen bör ordnas så att barnet får tillräcklig omsorg och vård samt möjlighet att diskutera med den person som ansvarar för barnets välfärd och säkerhet.

69 §. Begränsning av kontakter under tiden i karantän och isolering. Det föreslås att 1 mom. ändras så att till det fogas en möjlighet att begränsa patientens och klientens rätt att träffa andra personer än dem som vårdar eller ansvarar för omsorgen om honom eller henne i en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården, i service på en institution, i en verksamhetsenhet inom socialvården som tillhandahåller boendeservice dygnet runt, i ett familjehem eller i en förläggning för asylsökande. I den gällande bestämmelsen nämns endast verksamhetsenheter inom hälso- och sjukvården. Det föreslås att i momentet nämns de som vårdar patienten eller ansvarar för omsorgen om klienten, eftersom personen kan vara i karantän eller isolering också någon annanstans än i en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården.

Äldre som bor i enheter för boende dygnet runt och institutioner har ofta flera grundsjukdomar som försvagar motståndskraften, och därför utgör smittsamma sjukdomar en särskild risk för deras liv, hälsa och funktionsförmåga.

I andra boendeenheter inom socialvården kan det finnas personer som hör till riskgrupper, och för att trygga deras hälsa kan det vara nödvändigt att begränsa besök i boendeenhetens allmänna utrymmen. Enheten bör då söka lösningar på hur såväl riskgruppernas som andras rätt till sociala relationer kan tryggas så att ingens hälsa äventyras.

79 §. Statens deltagande i särskilda kostnader. Det föreslås att 2 mom. preciseras så att statens deltagande i kostnader som har föranletts av karantän, isolering och obligatoriska hälsokontroller av personer på grund av en allmänfarlig smittsam sjukdom eller en sjukdom som med fog misstänks vara en allmänfarlig smittsam sjukdom kommer i fråga endast om det av särskilda skäl är ändamålsenligt att de ersätts med statsmedel. Det föreslås att förutsättningen att personen i fråga inte har hemkommun i Finland och de kostnader som orsakats inte har kunnat tas ut på något annat sätt kvarstår. Staten kan till exempel delta i kostnaderna när kostnaderna för en enskild kommun blir avsevärda. En sådan situation kan till exempel uppstå om alla passagerare i ett stort flygplan måste försättas i isolering eller karantän eller om en enskild kommun i en långdragen epidemisituation under en längre tid måste fatta ett betydande antal enskilda beslut om karantän eller isolering, eller om en kommun på egen bekostnad måste ordna ett betydande antal karantäns- och isoleringsplatser inklusive kost. Däremot behöver staten till exempel inte ersätta kostnaderna för kortvarig karantän eller isolering för en enskild person, trots att den kommun som förordnat åtgärden inte kan ta ut kostnaderna av vederbörandes hemland eller försäkringsbolag. När staten deltar i kostnaderna tillämpas statsunderstödslagen (688/2001) på ersättningen.

79 a §. *Ersättning av kostnader till följd av beslut enligt 9 a §.* I 9 a § föreslås ingå en bestämmelse om regionförvaltningsverkets och social- och hälsovårdsministeriets befogenhet att fatta beslut om genomförandet av social- och hälsovårdstjänster med avvikelser från lagstiftningen om organiseringsansvaret för tjänsterna. Ytterligare föreskrivs i 9 a § om befogenheten att ålägga också en sådan privat serviceproducent som producerar tjänster enligt avtal för en offentlig instans med organiseringsansvar (i praktiken en kommun, en samkommun eller en statlig enhet) att producera tjänster på ett sätt som avviker från avtalet. I den nya 79 a § föreskrivs det om ersättning av kostnader till följd av beslut enligt 9 a §.

I 1 mom. föreskrivs om situationer när en annan kommuns patient till följd av ett beslut som fattats med stöd av 9 a § vårdas vid en kommuns eller samkommuns verksamhetsenhet. Enligt hänvisningsbestämmelsen tillämpas då 58 § i hälso- och sjukvårdslagen. Enligt 1 mom. i den paragrafen ska, om en sådan patient vårdas vid en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården som inte är invånare i den kommun som är huvudman för verksamhetsenheten eller i en kommun som är huvudman för samkommunen för ett sjukvårdsdistrikt, den kommun eller samkommun som ansvarar för ordnandet av vård betala ersättning för vården, om inte något annat bestäms om ersättning av vårdkostnader någon annanstans. I 2 mom. i den paragrafen föreskrivs det att ersättningen ska basera sig på produktifieringen eller det produktpris som ligger till grund när verksamhetsenheten inom hälso- och sjukvården följer upp sin verksamhet eller när samkommunen fakturerar sina medlemskommuner. Från ersättningen avdras de klientavgifter som patienten har betalat för vården och övriga verksamhetsintäkter som serviceproducenten har fått i samband med vården. I 5 kap. i socialskyddslagen från 1982 (710/2982), som till denna del ännu tillämpas parallellt med den nya socialvårdslagen (1301/2014), föreskrivs det om kommuners ömsesidiga ersättningar i vissa fall, det vill säga i fråga om akut anstaltsvård (42 §) och om kostnaderna om en person är placerad långvarigt i familjevård, institutionsvård eller boendetjänster utanför sin hemkommun (42 a och 42 b §). I stället för att tillämpa de paragraferna är det mer konsekvent att bestämmelser som motsvarar 58 § i hälso- och sjukvårdslagen tillämpas också på ersättning av kostnader till följd av beslut enligt 9 a §. Därför föreslås det att principerna enligt 58 § ska tillämpas också när en invånare i en annan kommun eller en medlemskommun i en annan samkommun ges socialservice i en verksamhetsenhet inom socialvården för vilken en kommun eller samkommun är huvudman.

I 2 mom. föreskrivs det om ersättning för kostnader som orsakas av en privat producent av social- och hälsovårdstjänster. Eftersom den privata serviceproduktionen påförs skyldigheter, ska den instans som har organiseringsansvaret ersätta de kostnader som orsakas av en privat serviceproducent. Till den del kostnaderna uppkommit på grund av ett avtal mellan den som har organiseringsansvaret och den privata serviceproducenten betalar den som har organiseringsansvaret normalt för utförandet av de tjänsterna enligt vad som överenskommit i avtalet. Enligt bestämmelsens ordalydelse ska den som har organiseringsansvaret ersätta en privat serviceproducent för extra kostnader och andra direkta ekonomiska förluster som direkt orsakas av ett beslut enligt 9 a §. Om till exempel en enhet för socialvård till följd av ett beslut enligt 9 a § får klienter som inte omfattas av avtalet, ska den instans som har organiseringsansvaret ersätta serviceproducentens kostnader med stöd av momentet. Den som har organiseringsansvaret ska då för det första ersätta kostnaderna för tjänsteproduktionen, till exempel ökade löne- och utbildningskostnader för personalen samt inköp av utrustning och förnödenheter och kostnader för utrymmesarrangemang. Dessutom ersätts till exempel serviceproducentens uteblivna

vinst om serviceproducenten kan påvisa förlust av klienter eller patienter till följd av beslutet, samt avtalsböter till följd av underlåtenhet att fullgöra det gällande avtalet.

På de ersättningar den som har organiseringsansvaret betalar tillämpas 79 § 1 mom. Enligt den bestämmelsen kan staten bidra till betalningen av kostnaderna för upprätthållandet av den beredskap som behövs för bekämpningen av smittsamma sjukdomar och kostnaderna för hanteringen av exceptionella situationer inom hälso- och sjukvården på det sätt som anges i 38 § i hälso- och sjukvårdslagen. I den paragraf i hälso- och sjukvårdslagen som nämns ovan föreskrivs det att staten kan medverka i upprätthållandet av den beredskap som behövs inom hälso- och sjukvården och i hanteringen av exceptionella situationer genom att finansiera sådan verksamhet som det av särskilda skäl är ändamålsenligt att finansiera med statsmedel. Om beslut som fattats med stöd av 9 a § leder till en betydande merkostnad för den som har organiseringsansvaret, kan staten alltså bidra till finansieringen av kostnaderna. Trots att det i 79 § hänvisas till hälsovårdslagen, omfattar en sådan bestämmelse i detta sammanhang också särskild ersättning ur statsmedel för kostnader som uppstått inom socialvårdssektorn, eftersom också konsekvenserna av en smittsam sjukdom för fullgörandet av socialvårdstjänster utgör en exceptionell situation inom hälso- och sjukvården. Staten kan i varje händelse anvisa tilläggsfinansiering till kommunerna, oberoende av lagen om smittsamma sjukdomar.

88 a §. Polisens rätt till information. Det föreslås att till lagen fogas en ny 88 a § om polisens rätt till information om beslut om karantän eller isolering som fattats av den läkare som i kommunen eller sjukvårdsdistriktet ansvarar för smittsamma sjukdomar. Ett beslut om karantän enligt lagen om smittsamma sjukdomar är entydigt ett ärende som berör personens hälsa, och som omfattas av tystnadsplikten inom hälso- och sjukvården. Personen själv är inte skyldig att underrätta polisen om beslutet vid en förundersökning (självkriminaliseringsskyddet). Också personens familjemedlemmar har rätt att vägra vittna. Det föreskrivna straffet för hälsoskyddsförseelse är böter eller fängelse i högst tre månader, och det innebär därför inget undantag i bestämmelserna om tystnadsplikt. Därför bör till lagen om smittsamma sjukdomar fogas en bestämmelse enligt vilken polisen har rätt att få information om ett beslut om karantän eller isolering, om det är nödvändigt för undersökning av en hälsoskyddsförseelse enligt 44 kap. 2 § i strafflagen (39/1889). Det gör det möjligt att ärendet förs till åtalsprövning utan handräckning.

89 §. Handräckning. Det föreslås att paragrafen ändras så att också Tullen nämns bland dem som kan lämna handräckning. Samarbete med Tullen har förekommit till exempel i hamnar genom att frivilliga test för coronavirussjukdomen har erbjudits vid slumpmässiga kontroller. Tullen kan vid behov lämna handräckning också på flygplatser.

För Tullens del är bestämmelsen en specialbestämmelse i förhållande till 100 § 1 mom. i tullagen där det föreskrivs om handräckning. Enligt den får Tullen endast utöva sina föreskrivna befogenheter när den ger handräckning. Utövandet av Tullens befogenheter enligt lagen förutsätter att de behövs för att genomföra en uppgiv som i lag föreskrivs för Tullen. Kroppsvisitation enligt 18 § i tullagen förutsätter till exempel att det är fråga om kontroll av huruvida personer för med sig varor vars införsel, utförsel och transitering Tullen enligt lag ska övervaka. För att Tullen ska kunna genomföra en åtgärd

som har karaktären av kroppsvisitation till exempel med hjälp av en hund som skolats att markera för en smittsam sjukdom föreskrivs det i paragrafen att trots att genomsökning av personer i det fall som avses i bestämmelsen inte behöver utföras för utredande av huruvida personen har en vara som ska övervakas av Tullen.

Bestämmelsen är en specialbestämmelse i förhållande till 100§ 1 mom. i tullagen också till den delen att Tullen åläggs att e handräckning om den myndighet eller läkare som nämns där konstaterar att spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom eller en sjukdom som med fog misstänks vara en allmänfarlig smittsam sjukdom inte kan förhindras på något annat sätt. Enligt 100 § 1 mom. ges nämligen Tullen prövningsrätt bland annat i fråga om äventyrandet av utförandet av de övriga viktiga uppgifter som föreskrivits för Tullen.

I sådana fall som avses i 89 § i lagen om smittsamma sjukdomar fattas beslutet om Tullens handräckning enligt 100 § 2 mom. i tullagen. Enligt den fattas beslut om att ge handräckning vid Tullen av chefen för den enhet inom Tullen som svarar för utförandet av handräckningsuppdraget och som avses i lagen om Tullens organisation (960/2012) eller chefen för den verksamhetsenhet som svarar för utförandet av handräckningsuppdraget. Beslut om att ge handräckning vid förundersökning och vid användning av tvångsmedel fattas av en anhållningsberättigad tullman.

Vidare föreslås det att paragrafen ändras så att Gränsbevakningsväsendets rätt att ge handräckning utvidgas jämfört med nuläget. Det föreslås att Gränsbevakningsväsendet ges rätt att ge handräckning utom till statliga myndigheter också till det organ i kommunen som ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar, den läkare i kommunen som ansvarar för smittsamma sjukdomar samt den läkare i samkommunen för sjukvårdsdistriktet som ansvarar för smittsamma sjukdomar. En förutsättning för handräckning är fortfarande att handräckningen inte anses äventyra fullgörandet av de övriga viktiga uppgifter som föreskrivits för Gränsbevakningsväsendet. På beslutsfattandet om handräckning i Gränsbevakningsväsendet tillämpas fortfarande 77 § 3 mom. i gränsbevakningslagen, och på den territoriella inriktningen av gränsbevakningsväsendets verksamhet 4 § i gränsbevakningslagen. Enligt gällande lagstiftning får Gränsbevakningsväsendet endast ge handräckning till statliga myndigheter. Det är motiverat för ett effektivt utnyttjande av myndigheternas resurser att Gränsbevakningsväsendet utöver polisen, räddningsmyndigheterna och försvarsmakten också får ge handräckning till kommunala myndigheter.

Det föreslås att också Gränsbevakningsväsendet ska få rätt att genomföra kroppsvisitation under samma förutsättningar och på samma grunder som Tullen. I fråga om beslut om kroppsvisitation samt genomförande och registrering av visitationen iakttas den gällande 28 a § i gränsbevakningslagen om kroppsvisitation vid gränskontroll. I stället för den gränsbevakningsman som tjänstgör som chef vid ett gränsövergångsställe och en gränsbevakningsman som utför in- eller utresekontroll talas det i paragrafen om den gränsbevakningsman som tjänstgör som chef för handräckningsavdelningen och en gränsbevakningsman som utför ett handräckningsuppdrag.

91 §. Verkställighet av beslut. I paragrafen ingår en hänvisning enligt vilken beslut enligt xx § får verkställas genast även om de överklagas.

92 §. Skyndsam behandling. I paragrafen ändras ordet dagvård till småbarnspedagogik. Det föreslås att en motsvarande ändring görs i 57 §. I och med den nya lagen om småbarnspedagogik (540/2018) slopades termen dagvård.

Polislagen

9 §. Skingrande av folksamling. Det föreslås att till paragrafen fogas ett nytt tidsbestämt 4 mom. Det är fråga om en informativ hänvisningsbestämmelse till en paragraf om polisens befogenheter i lagen om smittsamma sjukdomar.

8 Ikraftträdande

De föreslagna lagar avses träda i kraft den xx xx 2020 och gälla till och med den 30 juni 2021.

9 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Landskapet Ålands och rikets lagstiftningsbehörighet

Flera av de bestämmelser som föreslås ingå i lagen om smittsamma sjukdomar berör sådana sektorer i samhället och näringslivet där Åland har lagstiftningsbehörighet. I självstyrelselagen för Åland (1144/1991) föreskrivs det om landskapet Ålands och rikets lagstiftningsbehörighet. Enligt 18 § 12 punkten har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om hälso- och sjukvård, med de undantag som stadgas i 27 § 24, 29 och 30 punkten, och enligt 13 punkten i fråga om socialvård. Enligt 18 § 14 punkten har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om undervisning, läroavtal, kultur, idrott och ungdomsarbete. Enligt 14 punkten har landskapet också lagstiftningsbehörighet i fråga om arkiv-, biblioteks- och museiväsendet med vissa undantag och enligt 11 punkten i fråga om fornminnen, skydd av kulturhistoriskt värdefulla byggnader och föremål i landskapet.

Enligt 18 § 21 punkten har landskapet Åland lagstiftningsbehörighet i fråga om sådana trafikfrågor som berör vägar och kanaler, vägtrafik, spårbunden trafik, båttrafik och farleder för den lokala sjötrafiken. Enligt 27 § 12 punkten i självstyrelselagen hör handelssjöfart samt farleder för handelssjöfarten, och enligt 27 § 14 punkten luftfart, till rikets lagstiftningsbehörighet.

Enligt 18 § 22 punkten hör näringsverksamhet till landskapets behörighet med beaktande av vad som föreskrivs bland annat i 27 § 29 punkten. Enligt 27 § 29 punkten har riket lagstiftningsbehörighet i fråga om smittsamma sjukdomar hos människor.

De föreslagna bestämmelserna i landskapet Åland

I denna proposition föreslås det att bestämmelser tas in i lagen om smittsamma sjukdomar bland annat om ändring av social- och hälsovårdsverksamheten (9 a §), åtgärder för att förhindra spridning av coronavirussjukdomen inom småbarnspedagogik och vid läroanstalter (57 a §), åtgärder för att förhindra spridning av coronavirussjukdomen i näringsverksamhet och annan verksamhet (58 c §) samt temporär begränsning av användningen av utrymmen avsedda för kunder och andra som deltar i verksamheten (58 d och 58 g §). Enligt den föreslagna 58 g § kan i synnerhet till vissa branscher inom kultur, motion och fritidsaktiviteter samt till exempel bibliotek och muséer riktas beslut om temporär stängning av kundutrymmen delvis eller helt. Dessutom föreslås motsvarande ålägganden och restriktioner i fråga om persontrafiken (58 e och 58 f §). Det föreskrivs om tillsynen över efterlevnaden av de temporära bestämmelserna i 59 a–59 c §.

Lagen om smittsamma sjukdomar och de föreskrifter som utfärdats med stöd av den är direkt tillämplig lag också på Åland. Bekämpning av smittsamma sjukdomar hör till rikets lagstiftningsbehörighet. Likaså är de temporära restriktionerna för förplägnadsrörelser enligt 58 a § i lagen om smittsamma sjukdomar i kraft också i landskapet Åland (statsrådets förordning 648/2020 om temporär begränsning av förplägnadsrörelsers verksamhet i syfte att förhindra spridning av en smittsam sjukdom).

De ålägganden och restriktioner som föreslås i denna proposition och som nämns ovan ska därför också tillämpas i landskapet Åland. Enligt 30 § 9 punkten i självstyrelselagen ska landskapet sköta uppgifter för bekämpning av smittsamma sjukdomar på Åland. Myndighetsbeslut om de ålägganden och restriktioner som nämns ovan (9 a §, 57 a §, 58 d §, 58 f och 58 g §) ska också fattas och övervakas av landskapet Åland.

Med stöd av vad som anförts ovan kan lagförslaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Regeringen anser det dock önskvärt att grundlagsutskottet ger ett utlåtande i frågan.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

LAGFÖRSLAG

Lag

om ändring och temporär ändring av lagen om smittsamma sjukdomar

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om smittsamma sjukdomar (1227/2016) 3 § 1 mom. 5 punkten, 24 § 2–4 mom., 57, 60, 63, 67 och 68 §, 69 § 1 mom., 79 § 2 mom., 89 §, 91 § 1 mom. och 92 §, av dem 60 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 555/2020, samt

fogas temporärt till lagen nya 9 a och 57 a §, 58 c–58 h §, 59 a–59 c § och 79 a § som följer:

3 §

Definitioner

I denna lag avses med

5) *isolering* att den som insjuknat eller med fog misstänks ha insjuknat vårdas eller att personens hälsotillstånd följs åtskilt från andra så att smittspridning förhindras,

9 a §

Ändring av social- och hälsovårdsverksamheten

Om det under en exceptionell epidemi är uppenbart att spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom försämrar eller med fog kan försämma social- och hälsovårdssystemets funktionsduglighet på ett sätt som väsentligt äventyrar tillgången till tjänster, kan regionförvaltningsverket inom sitt verksamhetsområde genom ett beslut ålägga kommunen, samkommunen eller någon annan aktör som med stöd av en lagstadgad skyldighet ordnar eller producerar social- och hälsovårdstjänster eller som med stöd av avtal producerar sådana för den som har organiseringsansvaret att

- 1) tillhandahålla social- och hälsovårdstjänster för de klient- eller patientgrupper som anges i beslutet oberoende av vad som i lag föreskrivs om aktörens organiseringsansvar, av hur den som har organiseringsansvaret har ordnat produktionen av tjänsterna eller av vad som har avtalats om ordnandet eller produktionen av tjänsterna,
- 2) ställa sina social- eller hälsovårdstjänster i viktighets- och angelägenhetsordning enligt beslutet med beaktande av vad som någon annanstans i lagstiftningen föreskrivs om tillhandahållande av tjänsterna,
- 3) ändra verksamheten vid en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården genom ett åläggande att öka antalet vårdplatser eller att vårda andra patienter än de som normalt vårdas vid enheten,
- 4) vid en boendeserviceenhet eller verksamhetsenhet för institutionsvård inom socialvården tillhandahålla social- eller hälsovårdstjänster för sådana i beslutet angivna klientgrupper vars hemvård, hemsjukvård eller hemsjukhusvård eller övriga socialvårdstjänster annars tillhandahålls någon annanstans än vid en verksamhetsenhet inom socialvården,

5) ålägga en boendeserviceenhet eller verksamhetsenhet för institutionsvård inom socialvården att i enlighet med beslutet delta i tillhandahållandet av hälso- och sjukvård för patienterna, eller

6) ålägga en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården att i enlighet med beslutet delta i tillhandahållandet av socialvård för patienterna.

En förutsättning för att ett beslut ska kunna fattas är att det är nödvändigt för att trygga människors rätt till liv, för att skydda hälsan eller för att trygga oundgänglig omsorg eller tillräckliga social- och hälsovårdstjänster.

Beslutet får inte äventyra klienternas och patienternas rätt till tillräckliga social- och hälsovårdstjänster eller klient- och patientsäkerheten eller oskäligt försämra verksamheten i den verksamhetsenhet som beslutet gäller. Om beslutet gäller en enskild verksamhetsenhet och beslutet kan antas ha en betydande inverkan på enhetens verksamhet, ska regionförvaltningsverket när det fattar beslutet särskilt beakta enhetens möjlighet att ändra sin verksamhet, tillhandahållandet av socialvårdstjänster och socialvård för de klienter och patienter som redan finns vid verksamhetsenheten samt de social- eller hälsovårdstjänster som annars tillhandahålls vid enheten.

Om beslutet gäller hela Finland eller om det annars finns ett särskilt behov av en centraliserad styrning av servicesystemet, fattas beslutet av social- och hälsovårdsministeriet.

Beslutet får fattas för högst tre månader åt gången.

24 §

Rätt att få information för upptäckt och utredning av epidemier och för smittspårning

Institutet för hälsa och välfärd samt den läkare som i samkommunen för sjukvårdsdistriktet och kommunen ansvarar för smittsamma sjukdomar har oberoende av sekretessbestämmelserna rätt att kostnadsfritt av de kommunala och de statliga hälsovårds-, hälsoskydds- och veterinärmyndigheterna och myndigheterna för livsmedelstillsyn, av de laboratorier som avses i 18 §, från verksamhetsenheter inom den privata socialvården och hälso- och sjukvården och självständiga yrkesutövare inom hälso- och sjukvården få de uppgifter som är nödvändiga för att upptäcka epidemier som avses i 23 §, utreda orsaken till dem och spåra smittan och att i detta syfte behandla uppgifter som de som insjuknat i en smittsam sjukdom och andra har lämnat till dem. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och kostnadsfritt.

Institutet för hälsa och välfärd samt den läkare som i samkommunen för sjukvårdsdistriktet och kommunen ansvarar för smittsamma sjukdomar har oberoende av sekretessbestämmelserna rätt att av leverantörer av transport- eller trafiktjänster som avses i 2 § 1 mom. 1 och 3 punkten i lagen om transportservice (320/2017), researrangörer, inkvarteringsrörelser och dem som äger, innehar eller använder ett luftfartyg eller annat fartyg få uppgifter om personbeteckning, namn, födelsedatum och kön samt kontaktuppgifter för den som varit passagerare, om det är nödvändigt för att förhindra att en epidemi sprids eller för att skydda passagerarnas hälsa. Uppgifterna ska lämnas utan dröjsmål och kostnadsfritt.

Institutet för hälsa och välfärd samt den läkare som i samkommunen för sjukvårdsdistriktet och kommunen ansvarar för smittsamma sjukdomar har oberoende av sekretessbestämmelserna rätt att till de myndigheter som ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar, till de kommunala hälso- och skyddsmyndigheterna och myndigheterna för livsmedelstillsyn och till Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet lämna ut sådana upplysningar som erhållits i samband med utredningar av en epidemi och som är nödvändiga för utförandet av de uppgifter som föreskrivits för dessa myndigheter.

57 §

Beslut om frånvaro från arbete, småbarnspedagogik och läroanstalt

Om spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom inte kan förhindras med hjälp av andra åtgärder, kan den läkare i tjänsteförhållande som i kommunen eller i samkommunen för sjukvårdsdistriktet ansvarar för smittsamma sjukdomar fatta beslut om att den som insjuknat eller med fog misstänks ha insjuknat ska vara borta från sitt arbete, småbarnspedagogik eller läroanstalten under sammanlagt högst två månader utan avbrott. Beslutet om att en person ska vara borta från sitt arbete, småbarnspedagogik eller läroanstalten ska återkallas genast när personen inte längre är smittfarlig. Den läkare som meddelat beslutet ska trots bestämmelserna om sekretess ge den som insjuknat eller med fog misstänks ha insjuknat, vårdnadshavaren till ett barn som insjuknat eller med fog misstänks ha insjuknat, arbetstagaren som vårdar personen samt en annan person som direkt ansvarar för omsorgen om personen nödvändiga anvisningar om hur smittspridning kan förebyggas.

Den läkare i tjänsteförhållande som i kommunen eller i samkommunen för sjukvårdsdistriktet ansvarar för smittsamma sjukdomar kan fatta beslut om en förlängning av den i 1 mom. föreskrivna frånvarotiden med högst sex månader i sänder, om kriterierna fortfarande uppfylls.

57 a §

Åtgärder för att förhindra spridning av coronavirussjukdomen inom småbarnspedagogik och vid läroanstalter

För att förhindra spridningen av coronavirussjukdomen kan kommunen besluta att den som ordnar utbildning eller småbarnspedagogik ska se till att det i lokalerna

- 1) hålls ett tillräckligt stort avstånd mellan barn i småbarnspedagogik och mellan studerande vid läroanstalter,
- 2) tillämpas hygienpraxis som förhindrar smittspridning bland barn och studerande, och
- 3) genomförs regelbunden rengöring av utrymmen och ytor.

Regionförvaltningsverket kan fatta motsvarande beslut inom sitt område om det behövs inom flera kommuners område.

58 c §

Åtgärder för att förhindra spridning av coronavirussjukdomen i näringsverksamhet och annan verksamhet

För att förhindra spridning av en exceptionell epidemi ska den näringsidkare som svarar för utrymmen som används i annan näringsverksamhet än sådan som avses i 58 a § och som är avsedda för kunder se till att

- 1) kunderna har möjlighet att rengöra händerna,
- 2) kunderna får instruktioner om hur man håller ett tillräckligt avstånd, om rengöring av händerna och om andra motsvarande rutiner som förhindrar spridning av smitta, och
- 3) utrymmen och ytor rengörs regelbundet, utöver vad som någon annanstans föreskrivs om näringsverksamheten i fråga.

Kundernas vistelse ska ordnas så glest som det bara är möjligt med beaktande av särdragen i näringsverksamheten i fråga, och eventuella kundplatser ska på motsvarande sätt vara belägna tillräckligt långt från varandra.

Näringsidkare som svarar för stationer, terminaler och andra motsvarande utrymmen ska tillsammans med den leverantör av transport- eller trafik tjänster som avses i 2 § 1 mom. 1 och 3 punkten i lagen om transportservice sörja för tillräckliga arrangemang för styrningen av passagerarna när de stiger av och på ett trafikmedel.

Närmare bestämmelser om ordnande av en möjlighet att rengöra händerna, om instruktioner som ska ges till kunderna samt om rengöring av utrymmen och ytor får utfärdas genom förordning av statsrådet.

Genom förordning av statsrådet får det också vid behov utfärdas närmare bestämmelser om en näringsidkares och i 58 e § avsedda leverantörer av trafik tjänsters tillämpning av kraven enligt 1–2 mom. i fråga om stationer för trafik, terminaler och andra motsvarande utrymmen inomhus samt det i 3 mom. fastställda genomförandet av styrningen av passagerare.

Vad som i denna paragraf föreskrivs om näringsverksamhet tillämpas också på utrymmen som används i annan verksamhet än näringsverksamhet och som är avsedda för dem som deltar i verksamheten och på verksamheten i dem, dock inte på verksamhet som hör till privatlivet eller familjelivet, religionssamfundets religionsutövning eller utövning av offentlig makt. Vad som föreskrivs i denna paragraf tillämpas inte heller på läroanstalternas verksamhet eller småbarnspedagogisk verksamhet.

58 d §

Temporär begränsning av användningen av utrymmen avsedda för kunder och andra som deltar i verksamheten i syfte att förhindra spridning av coronavirussjukdomen

Om det är uppenbart att åtgärderna enligt 58 c § inte är tillräckliga för att förhindra spridningen av en exceptionell epidemi och det är nödvändigt för att förhindra spridningen av coronavirussjukdomen, kan kommunen besluta att användningen av utrymmen för kunder och väntsalor förutsätter att den näringsidkare som är verksam i utrymmena genom begränsningar av antalet kunder, genom arrange-

mang som gäller antalet kundplatser eller utrymmena eller på något annat sätt ordnar vistelsen i utrymmena eller delar av dem så att kunder och olika sällskap [de facto] kan undvika närkontakt med varandra. Regionförvaltningsverket kan fatta motsvarande beslut inom sitt område om det behövs inom flera kommuners område.

Med närkontakt avses att människor vistas på ett sätt som utifrån kända forskningsrön medför en särskild risk för spridning av en allmänfarlig smittsam sjukdom som sprids via luften, droppar eller beröring. Med närkontakt avses

- 1) vistelse ansikte mot ansikte eller i samma utrymme på mindre än två meters avstånd i mer än 15 minuter, eller
- 2) fysisk kontakt.

Skyldigheten enligt 1 mom. kan tillämpas i annan än i 58 a § avsedd näringsverksamhet på

- 1) utrymmen för kunder inomhus där fler än [10] personer normalt vistas samtidigt i fortlöpande verksamhet,
- 2) utrymmen för kunder inomhus där det ordnas enstaka evenemang i vilka fler än [10] personer avses delta samtidigt,
- 3) begränsade utrymmen för kunder utomhus där fler än [50] personer normalt vistas samtidigt i fortlöpande verksamhet,
- 4) begränsade utrymmen för kunder utomhus där det ordnas enstaka evenemang i vilka fler än [50] personer avses delta samtidigt.

Skyldigheten enligt 1 mom. kan tillämpas när

- 1) incidensen av bekräftade smittfall inom sjukvårdsdistriktets område under 14 dagar överstiger [10] per 100 000 invånare, eller
- 2) det inom kommunens eller sjukvårdsdistriktets område konstateras sjukdomskluster vars smittkedjor inte kan spåras på ett tillförlitligt sätt och som därigenom medför en betydande risk för spridning av nya smittor inom området.

Institutet för hälsa och välfärd följer i enlighet med 7 § 2 mom. hur de kriterier som avses i 4 mom. uppfylls.

Ett beslut som avses i 1 mom. får meddelas för högst tre månader åt gången. Beslutet ska omedelbart upphävas när de förutsättningar som anges i denna paragraf inte längre uppfylls.

Vad som i denna paragraf föreskrivs om näringsverksamhet kan tillämpas också på utrymmen som används i annan verksamhet än näringsverksamhet och som är avsedda för dem som deltar i verksamheten och på den verksamhet i utrymmena som uppfyller de nämnda förutsättningarna, dock inte på verksamhet som hör till privatlivet eller familjelivet, religionssamfundets religionsutövning eller utövning av offentlig makt. Vad som föreskrivs i denna paragraf tillämpas inte heller på läroanstaltens verksamhet eller småbarnspedagogisk verksamhet.

58 e § (temporär)

Åtgärder som gäller persontrafik

För att förhindra att en exceptionell epidemi sprids ska en sådan leverantör av transport- eller trafik-tjänster som avses i 2 § 1 mom. 1 och 3 punkten i lagen om transportservice och som har ett verksamhetsställe i Finland eller som annars står under finsk jurisdiktion eller som trafikerar en tjänst med avgångs- eller ankomstplats i Finland eller som går via Finland (nedan *tjänsteleverantören*) sörja för

- 1) regelbunden rengöring av utrymmen och ytor som är avsedda att användas av trafikmedlets passagerare så att en tillräcklig hygiennivå uppnås och bibehålls samt för annan motsvarande praxis, och
- 2) möjligheter för passagerarna att uppnå och bibehålla en tillräcklig hygiennivå i trafikmedlet samt för instruktioner till passagerarna i syfte att förhindra spridningen av en smittsam sjukdom, såsom om användningen av ansiktsskydd, tillräckliga avstånd och annan motsvarande praxis.

Närmare bestämmelser om det närmare innehållet i, det tekniska genomförandet av och informations-sätten i anslutning till tjänsteleverantörens skyldigheter enligt 1 mom. får utfärdas genom förordning av statsrådet.

58 f § (temporär)

Temporär begränsning av antalet passagerare och andra metoder för att förhindra spridning av en smittsam sjukdom

Transport- och kommunikationsverket kan besluta att en tjänsteleverantör som avses i 58 e § 1 mom. ska begränsa antalet passagerare, om det är nödvändigt för att förhindra att en exceptionell epidemi sprids. Genom ett beslut av verket kan antalet passagerare i ett trafikmedel begränsas till högst hälften av det största antal passagerare som får tas ombord på trafikmedlet.

Transport- och kommunikationsverket kan av särskilda skäl besluta att det antal passagerare som avses i 1 mom. begränsas med mindre än hälften, om

- 1) trafiken huvudsakligen bedrivs inom ett område där antalet smittfall har uppskattats vara litet och om både avgångs- och ankomstplatsen samt de hållplatser där passagerare kan tas ombord finns inom ett område där antalet smittfall har uppskattats vara litet, eller
- 2) tjänsteleverantören förutsätter att resenärerna använder ansiktsskydd eller avsevärt begränsar antalet närkontakter eller om tjänsteleverantören i enlighet med 24 § 3 mom. kan se till att hälsovårdsmyndigheten har tillgång till de uppgifter som behövs för att spåra eventuella exponerade personer t.ex. via en personlig platsreservation.

Ett beslut om en begränsning av antalet passagerarplatser får meddelas för högst tre månader.

Transport- och kommunikationsverket fattar beslutet på framställning av Institutet för hälsa och välfärd utifrån institutets epidemiologiska bedömning av sjukdomens incidens, förekomst och smittsamhet. I beslutet ska beaktas vad som i 58 d § 4 mom. föreskrivs om de områden inom vilka en begränsning av närkontakter kan tillämpas.

Tjänsteleverantören ska genom att vid behov begränsa antalet sittplatser eller genom andra arrangemang som är lätta att observera och övervaka säkerställa att kundernas resor ordnas i enlighet med det begränsade antalet passagerare.

Närmare bestämmelser om begränsningen av antalet passagerare som avses i 1, 2 och 5 mom. i olika trafikmedel och om det tekniska genomförandet av begränsningarna får vid behov utfärdas genom förordning av statsrådet.

58 g § (temporär)

Temporär stängning för kunder och andra som deltar i verksamheten av utrymmen avsedda för kunder och andra som deltar i verksamheten i syfte att förhindra spridning av coronavirussjukdomen

Om det är uppenbart att spridningen av en exceptionell epidemi inte kan förhindras på det sätt som föreskrivs i 58 d § och det är nödvändigt för att förhindra spridningen av coronavirussjukdomen, kan kommunen ålägga en näringsidkare som är verksam i utrymmena att helt eller delvis stänga dem för kunder. Beslutet kan gälla en eller flera av de branscher eller en viss del av en bransch som nämns i bilagan till denna lag. Regionförvaltningsverket kan fatta motsvarande beslut inom sitt område om det behövs inom flera kommuners område.

Åläggandet i 1 mom. kan riktas mot sådana utrymmen för kunder som medför en risk för spridning av coronavirussjukdomen och som används inom de i bilagan till lagen nämnda branscher som gäller kultur- och underhållningsverksamhet, idrottsverksamhet samt nöjes- och rekreationsverksamhet eller annan motsvarande näringsverksamhet och där det finns en särskild risk för att det uppstår betydande smittkedjor med beaktande av människors fysiska närhet och antalet personer som är på plats samtidigt eller en risk för att sjukdomen sprids via utrymmenas ytor.

Åläggandet i 1 mom. kan riktas mot en näringsidkare som är verksam inom en bransch som avses i bilagan till denna lag, om kunderna eller deltagarna i verksamheten i fråga vanligen vistas på ett sätt som utifrån kända forskningsrön medför en särskild risk för spridning av en allmänfarlig smittsam sjukdom som sprids via luften, droppar eller beröring. Bestämmelser om närkontakt finns i 58 d § 2 mom.

Åläggandet i 1 mom. kan gälla i näringsverksamheten använda

- 1) utrymmen för kunder inomhus där fler än [10] personer normalt vistas samtidigt i fortlöpande verksamhet,
- 2) utrymmen för kunder inomhus där det ordnas enstaka evenemang i vilka fler än [10] personer avses delta samtidigt,
- 3) begränsade utrymmen för kunder utomhus där fler än [50] personer normalt vistas samtidigt i fortlöpande verksamhet, och
- 4) begränsade utrymmen för kunder utomhus där det ordnas enstaka evenemang i vilka fler än [50] personer avses delta samtidigt.

Beslut om ett åläggande enligt 1 mom. kan meddelas när

- 1) incidensen av bekräftade smittfall inom sjukvårdsdistriktets område under 14 dagar överstiger [25] per 100 000 invånare, eller
- 2) det inom sjukvårdsdistriktets område konstateras [flera] sjukdomskluster vars smittkedjor inte kan spåras på ett tillförlitligt sätt och som därigenom medför en betydande risk för spridning av nya smittor inom området.

Institutet för hälsa och välfärd följer i enlighet med 7 § 2 mom. hur de kriterier som avses i 4 mom. uppfylls.

Ett beslut som avses i 1 mom. får meddelas för högst en månad åt gången. Beslutet ska omedelbart upphävas när de förutsättningar som anges i denna paragraf inte längre uppfylls.

Vad som i denna paragraf föreskrivs om näringsverksamhet kan tillämpas också på utrymmen som används i annan verksamhet än näringsverksamhet och som är avsedda för dem som deltar i verksamheten och på den verksamhet i utrymmena som uppfyller de nämnda förutsättningarna, dock inte på verksamhet som hör till privatlivet eller familjelivet, religionssamfunds religionsutövning eller utövning av offentlig makt. Vad som föreskrivs i denna paragraf tillämpas inte heller på läroanstalternas verksamhet eller småbarnspedagogisk verksamhet.

58 h § (temporär)

Plan för åtgärder för att förhindra spridning av coronavirussjukdomen

Om kommunen eller regionförvaltningsverket har fattat ett beslut som avses i 58 d § 1 eller 8 mom., ska den aktör som ansvarar för utrymmen avsedda för kunder eller deltagare utarbeta en skriftlig plan för hur aktören fullgör de skyldigheter och iakttar de begränsningar som fastställts i beslutet.

En näringsidkare och en leverantör av transport- eller trafiktjänster som avses i 58 c § 3 mom. ska i samarbete utarbeta en skriftlig plan för hur de fullgör de skyldigheter som avses i det nämnda momentet. Leverantören ska foga planen till den plan som avses i 18, 58, 66 och 129 § i lagen om transportservice.

Planen ska på begäran visas upp för kommunen, regionförvaltningsverket och Transport- och kommunikationsverket.

Närmare bestämmelser om innehållet i och utarbetandet av planen får utfärdas genom förordning av statsrådet.

59 a § (temporär)

Tillsyn

Regionförvaltningsverket och kommunen övervakar inom sitt verksamhetsområde fullgörandet av de skyldigheter och iakttagandet av de begränsningar som det föreskrivs om i 57 a och 58 §, 58 c § 1, 2 och 6 mom., 58 d och 58 g § samt 58 h § 1 mom. Kommunen svarar för tillsynen när den har fattat ett beslut enligt 57 a, 58, 58 d eller 58 g §. Regionförvaltningsverket övervakar inom sitt verksamhetsområde iakttagandet av ett beslut som fattats med stöd av 9 a §.

Transport- och kommunikationsverket och kommunen övervakar fullgörandet av de skyldigheter och iakttagandet av de begränsningar som det föreskrivs om i 58 c § 3 mom., 58 e och 58 f § samt 58 h § 2 mom.

Kommunen, regionförvaltningsverket och Transport- och kommunikationsverket ska samarbeta i samband med tillsynsverksamheten.

Polisen övervakar att de beslut om offentliga tillställningar och allmänna sammankomster som fattats med stöd av 58 § iakttas.

59 b § (temporär)

Inspektioner

Regionförvaltningsverket, kommunen och Transport- och kommunikationsverket kan inspektera en med stöd av 59 a § övervakad aktörs verksamhet samt de utrymmen som används i verksamheten.

En inspektör ska ges tillträde till verksamhetsställets alla utrymmen. Vid inspektionen ska, trots sekretessbestämmelserna, alla handlingar som inspektören begär och som är nödvändiga för inspektionen läggas fram. På inspektörens begäran ska trots sekretessbestämmelserna dessutom kopior av de handlingar som behövs för inspektionen överlämnas till inspektören utan avgift. Inspektören har även rätt att ta fotografier under inspektionen. En inspektion får förrättas utan förhandsanmälan. Inspektioner får inte förrättas i utrymmen som används för boende av permanent natur. Vid inspektionerna ska 39 § i förvaltningslagen (434/2003) iakttas.

Bestämmelser om Transport- och kommunikationsverkets inspektionsrätt finns i 196 § i lagen om transportservice och bestämmelser om rätten att få information i 197 § i den lagen. Vad som i de nämnda paragraferna föreskrivs om verkets befogenheter tillämpas trots bestämmelserna i 2 mom. när verket utövar tillsyn enligt denna lag.

De kommunala organ eller myndigheter som är behöriga med stöd av hälsoskyddslagen och livsmedelslagen kan med stöd av de nämnda lagarna i samband med en inspektion kontrollera att de skyldigheter och begränsningar som anges i denna lag fullgörs och iakttas. Det kommunala organ som är behörigt eller den kommunala myndighet som är behörig med stöd av hälsoskyddslagen kan förrätta en inspektion även på begäran av regionförvaltningsverket eller Transport- och kommunikationsverket.

59 c § (temporär)

Förelägganden och tvångsmedel

Om det upptäcks brister eller missförhållanden i anslutning till fullgörandet av skyldigheterna eller iakttagandet av begränsningarna enligt 58 c § 1, 3 eller 6 mom. eller 58 e §, kan kommunen meddela ett föreläggande om att bristerna eller missförhållandena ska avhjälpas.

Regionförvaltningsverket, kommunen eller Transport- och kommunikationsverket som har fattat ett beslut med stöd av 57 a, 58, 58 d, 58 f eller 58 g § kan meddela ett föreläggande om att de brister och missförhållanden som har upptäckts i anslutning till fullgörandet av skyldigheterna eller iakttagandet av begränsningarna enligt dessa paragrafer ska avhjälpas. Regionförvaltningsverket eller kommunen kan dessutom när det gäller skyldigheterna enligt 58 h § 1 mom. och Transport- och kommunikationsverket när det gäller skyldigheterna enligt 58 h § 2 mom. förelägga att en brist eller ett missförhållande som har upptäckts i anslutning till fullgörandet av skyldigheterna ska avhjälpas.

När ett föreläggande som avses i 1 och 2 mom. meddelas ska det anges en tidsfrist inom vilken de behövliga åtgärderna ska vidtas. Om de brister eller missförhållanden som avses i 1 mom. inte har avhjälpits inom utsatt tid eller om skyldigheterna väsentligen har åsidosatts, kan kommunen bestämma att verksamheten i fråga omedelbart ska avbrytas och att utrymmet i fråga ska hållas stängt för kunder eller andra som deltar i den övervakade verksamheten högst en månad, om det är nödvändigt för att förhindra spridning av en smittsam sjukdom. Om de brister eller missförhållanden som avses i 2 mom. och som gäller 58 d eller 58 f § inte har avhjälpits inom utsatt tid eller om skyldigheterna väsentligen har åsidosatts och det är nödvändigt för att förhindra spridning av en smittsam sjukdom kan kommunen, regionförvaltningsverket eller Transport- och kommunikationsverket som fattat beslutet meddela ett motsvarande föreläggande.

Regionförvaltningsverket, kommunen och Transport- och kommunikationsverket kan förena ett beslut som gäller fullgörande av en skyldighet som ålagts med stöd av 1–3 mom. med vite.

Om kommunen i samband med en inspektion eller i övrigt får kännedom om att en skyldighet eller begränsning som regionförvaltningsverket eller Transport- och kommunikationsverket har fastställt med stöd av 58 d, 58 f eller 58 g § väsentligen har åsidosatts, ska kommunen meddela regionförvaltningsverket eller Transport- och kommunikationsverket om detta.

Om beslut om offentliga tillställningar eller allmänna sammankomster som har meddelats med stöd av 58 § inte iakttas, har polisen rätt att förhindra, avbryta eller avsluta en offentlig tillställning eller en allmän sammankomst, om övriga åtgärder inte är tillräckliga.

Regionförvaltningsverket, kommunen och Transport- och kommunikationsverket har rätt att få handräckning av polisen vid förrättande av en inspektion, avbrytande av en verksamhet som avses i 3 mom. och stängning av ett utrymme som avses i 58 g §.

60 §

Karantän och karantänsplats

Om det finns en uppenbar risk för att en allmänfarlig smittsam sjukdom eller en sjukdom som med fog misstänks vara en allmänfarlig smittsam sjukdom ska spridas och sjukdomsspridningen inte kan förhindras på något annat sätt, kan den läkare i tjänsteförhållande som i kommunen ansvarar för smittsamma sjukdomar eller den läkare i tjänsteförhållande som i samkommunen för sjukvårdsdistriktet ansvarar för smittsamma sjukdomar besluta att en person ska hållas i karantän i högst en månad. Beslut om karantän kan meddelas den som konstaterats eller med fog misstänks ha utsatts för en allmänfarlig smittsam sjukdom eller en sjukdom som med fog misstänks vara en allmänfarlig smittsam sjukdom. Den läkare som meddelat beslutet ska trots bestämmelserna om sekretess ge den som försatts i karantän, vårdnadshavaren till ett barn som försatts i karantän, arbetstagaren som vårdar personen samt en annan person som direkt ansvarar för omsorgen om personen nödvändiga anvisningar om hur smittspridning kan förebyggas.

Den läkare i tjänsteförhållande som i kommunen eller i samkommunen för sjukvårdsdistriktet ansvarar för smittsamma sjukdomar kan fatta beslut om karantän också oberoende av den persons vilja som avses i 1 mom.

Karantänbeslutet genomförs i första hand i samförstånd med personen i fråga i personens bostad, i en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården, i en verksamhetsenhet inom socialvården som tillhandahåller boendeservice dygnet runt, i ett familjehem, i en förläggning för asylsökande eller på någon annan plats som den som meddelat beslutet har godkänt eller anvisat. Om beslutet om karantän fattas oberoende av personens vilja, ska karantänen genomföras i en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården, i en verksamhetsenhet inom socialvården som tillhandahåller boendeservice dygnet runt, i ett familjehem eller i en förläggning för asylsökande. Kommunen ska vid behov ordna en lämplig karantänsplats för den som ska hållas i karantän och även svara för hans eller hennes mathållning.

63 §

Isolering och isoleringsplats

Den läkare i tjänsteförhållande som i kommunen eller i samkommunen för sjukvårdsdistriktet ansvarar för smittsamma sjukdomar kan besluta att den som insjuknat eller med fog misstänks ha insjuknat i en allmänfarlig smittsam sjukdom eller i en sjukdom som med fog misstänks vara en allmänfarlig smittsam sjukdom ska hållas isolerad i högst två månader, om risken för att sjukdomen ska spridas är uppenbar och sjukdomsspridning inte kan förhindras med hjälp av andra åtgärder. Den läkare som meddelat beslutet ska trots bestämmelserna om sekretess ge den som insjuknat eller med fog misstänks ha insjuknat, vårdnadshavaren till ett barn som insjuknat eller med fog misstänks ha insjuknat, arbetstagaren som vårdar personen samt en annan person som direkt ansvarar för omsorgen om personen nödvändiga anvisningar om hur smittspridning kan förebyggas.

Den läkare i tjänsteförhållande som i kommunen eller i samkommunen för sjukvårdsdistriktet ansvarar för smittsamma sjukdomar kan besluta om isolering också oberoende av den persons vilja som avses i 1 mom.

Isoleringen genomförs i första hand i samförstånd med personen i fråga i en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården, i en verksamhetsenhet inom socialvården som tillhandahåller boendeservice dygnet runt, i ett familjehem, i en förläggning för asylsökande, i personens bostad eller på någon annan plats som den som meddelat beslutet har godkänt och anvisat och där genomförandet av den vård som den insjuknade behöver kan säkerställas. Om beslutet om isolering fattas oberoende av personens vilja, ska isoleringen genomföras i en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården, i en verksamhetsenhet inom socialvården som tillhandahåller boendeservice dygnet runt, i ett familjehem eller i en förläggning för asylsökande. Kommunen ska vid behov ordna en lämplig isoleringsplats för den som ska hållas isolerad och även svara för hans eller hennes mathållning.

67 §

Karantän och isolering i utrymmen som kan låsas från utsidan

När en person försätts i karantän eller isolering i enlighet med 60 eller 63 § i denna lag kan den läkare i tjänsteförhållande som i kommunen eller i samkommunen för sjukvårdsdistriktet ansvarar för smittsamma sjukdomar besluta att dörren till karantäns- eller isoleringsrummet ska hållas låst från utsidan i en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården, i en verksamhetsenhet inom socialvården som tillhandahåller boendeservice dygnet runt, i ett familjehem eller i en förläggning för asylsökande, om det är nödvändigt för att förhindra att en allmänfarlig smittsam sjukdom eller en sjukdom som med

fog misstänks vara en allmänfarlig smittsam sjukdom och uppfyller kriterierna för en allmänfarlig smittsam sjukdom sprids via luften, droppar eller beröring och smittspridningen inte kan förhindras på något annat sätt.

Den person som deltar i vården och omsorgen ska hålla uppsikt över den person som försatts i karantän eller isolering och följa upp personens hälsotillstånd så att personen som deltar i vården och omsorgen har möjlighet att få omedelbar kontakt med personen som försatts i karantän eller isolering. Också den person som försatts i karantän eller isolering ska kunna få omedelbar kontakt med personalen.

68 §

Omständigheterna under tiden i karantän och isolering

Karantän och isolering ska i en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården, i en verksamhetsenhet inom socialvården som tillhandahåller boendeservice dygnet runt, i ett familjehem eller i en förläggning för asylsökande genomföras så att personen har rätt att hålla kontakt utanför karantän- eller isoleringsplatsen på ett sådant sätt att andra inte utsätts för risk för smitta.

Kommunen och samkommunen för sjukvårdsdistriktet ska se till att den förfogar över tillräckligt många lokaler som lämpar sig för karantän och isolering samt behövlig skyddsutrustning.

69 §

Begränsning av kontakter under tiden i karantän och isolering

Patientens och klientens rätt att träffa andra personer än dem som vårdar eller ansvarar för omsorgen om honom eller henne kan under tiden av karantän eller isolering begränsas i en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården, i service på en institution, i en verksamhetsenhet inom socialvården som tillhandahåller boendeservice dygnet runt, i ett familjehem eller i en förläggning för asylsökande, om det är nödvändigt för att förhindra spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom eller en sjukdom som med fog misstänks vara en allmänfarlig smittsam sjukdom och smittspridningen inte kan förhindras på något annat sätt.

79 §

Statens deltagande i särskilda kostnader

Vid störningar inom hälso- och sjukvården kan staten bidra till betalningen av kostnader som det av särskilda skäl är ändamålsenligt att ersätta med statsmedel och som har föranletts av karantän, isolering och obligatoriska hälsokontroller av personer på grund av en allmänfarlig smittsam sjukdom eller

en sjukdom som med fog misstänks vara en allmänfarlig smittsam sjukdom, om personen i fråga inte har hemkommun i Finland och de kostnader som orsakats inte har kunnat tas ut på något annat sätt.

79 a §

Ersättning av kostnader till följd av beslut enligt 9 a §

Om en patient med stöd av ett beslut enligt 9 a § vårdas vid en sådan verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården för vilken en kommun eller samkommun är huvudman och patienten inte är invånare i den kommun som är huvudman för verksamhetsenheten eller i en kommun som är huvudman för samkommunen för ett sjukvårdsdistrikt, tillämpas 58 § i hälso- och sjukvårdslagen i fråga om kostnaderna. Principerna i den nämnda paragrafen tillämpas också om en klient med stöd av ett beslut enligt 9 a § får socialvårdstjänster vid en sådan verksamhetsenhet inom socialvården för vilken en kommun eller samkommun är huvudman och klienten inte är invånare i den kommun som är huvudman för verksamhetsenheten eller i en kommun som är huvudman för en samkommun för ett sjukvårdsdistrikt.

Den aktör som har organiseringsansvaret ska ersätta en privat serviceproducent för kostnader som direkt orsakas av ett beslut enligt 9 a §.

88 a §

Polisens rätt till information

Polisen har rätt att avgiftsfritt och trots sekretessbestämmelserna av den läkare i tjänsteförhållande som i kommunen eller sjukvårdsdistriktet ansvarar för smittsamma sjukdomar och som fattat beslut om karantän eller isolering få information om detta beslut, om det är nödvändigt för undersökning av en hälsoskyddsförseelse enligt 44 kap. 2 § i strafflagen (39/1889).

89 §

Handräckning

Om Institutet för hälsa och välfärd, regionförvaltningsverket, det kommunala organ som ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar, den läkare som i kommunen ansvarar för smittsamma sjukdomar eller den läkare som i samkommunen för sjukvårdsdistriktet ansvarar för smittsamma sjukdomar konstaterar att spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom eller en sjukdom som med fog misstänks vara en allmänfarlig smittsam sjukdom inte kan förhindras på något annat sätt ska polisen, räddningsmyndigheten, försvarsmakten eller Tullen på begäran av någon av dem lämna handräckning. Tullen kan med stöd av en begäran om handräckning utföra en kroppsvisitation enligt 18 § i tullagen (304/2016), trots att kroppsvisitationen inte utförs för utredande av huruvida personen har en vara som ska övervakas av Tullen.

Gränsbevakningsväsendet kan på begäran ge handräckning, om den inte äventyrar utförandet av andra viktiga uppgifter som ska skötas av Gränsbevakningsväsendet. Gränsbevakningsväsendet kan med stöd av en begäran om handräckning utföra en kroppsvisitation som avses i 28 § 1 mom. 9 punkten i gränsbevakningslagen (578/2005), trots att kroppsvisitationen inte utförs för genomförande av gränskontroll. Beslut om kroppsvisitation fattas av den gränsbevakningsman som tjänstgör som chef för handräckningsavdelningen eller en gränsbevakningsman med minst löjtnants grad. En gränsbevakningsman som utför ett handräckningsuppdrag kan dock besluta om kroppsvisitation som riktas mot

en persons ytterkläder eller personens medhavda bagage eller som utförs manuellt eller med en teknisk anordning.

91 §

Verkställighet av beslut

Beslut enligt 9 a, 16, 57, 57 a, 58, 58 d, 58 f, 58 g, 67 och 69–71 § får verkställas genast även om de överklagas.

När ändring har sökts kan besvärsmyndigheten förbjuda verkställigheten av beslutet eller bestämma att verkställigheten ska avbrytas.

92 §

Skyndsam behandling

De ärenden enligt denna lag som gäller överklagande av beslut om frånvaro från förvärvsarbete, en läroanstalt eller småbarnspedagogik, vård och läkemedelsbehandling som ges oberoende av någons vilja, begränsning av kontakter, isolering och karantän samt isolering eller karantän i utrymmen som kan låsas från utsidan ska behandlas skyndsamt.

Denna lag träder i kraft den 2020.

Lagens 9 a, 57 a, 58 c, 58 d, 58 e, 58 f, 58 g, 58 h, 59 a, 59 b, 59 c och 79 a § gäller till och med den 30 juni 2021.

Lag**om temporär ändring av 2 kap. 9 § i polislagen**

I enlighet med riksdagens beslut

fogas temporärt till 2 kap. 9 § i polislagen (872/2011) ett nytt 4 mom. som följer:

2 kap

Allmänna befogenheter

9 §

Skingrande av folksamling

Bestämmelser om förhindrande, avbrytande eller avslutande av offentliga tillställningar, allmänna sammankomster samt andra motsvarande tillställningar och sammankomster för att begränsa spridningen av en smittsam sjukdom finns i 59 c § i lagen om smittsamma sjukdomar (1227/2016).

BILAGA/BILAGOR

Bilaga 1

Branscher 58 g §

Ett i 58 h § 1 mom. i denna lag avsett åläggande om att användningen av utrymmen avsedda för kunder eller deltagare är temporärt helt eller delvis förbjuden kan riktas mot följande utrymmen för kunder som medför en risk för spridning av coronavirussjukdomen och som används inom kultur- och underhållningsverksamhet, idrottsverksamhet samt nöjes- och rekreationstjänster eller annan motsvarande näringsverksamhet och där det finns en särskild risk för att det uppstår betydande smittkedjor med beaktande av människors fysiska närhet och antalet personer som är på plats samtidigt eller en risk för att sjukdomen sprids via utrymmenas ytor.

Åläggandet kan riktas mot följande branscher och utrymmen, om kunderna eller deltagarna vanligen vistas på ett sätt som utifrån kända forskningsrön medför en särskild risk för spridning av en allmänfarlig smittsam sjukdom som sprids via luften, droppar eller beröring (*närkontakt*):

Motion eller idrott samt de utrymmen som används av åskådare

Simhallar, friluftsbad, badinrättningar och bastur

Nöjesparker och temaparker samt sevärdheter

Festivaler och marknader

Konserter och andra utrymmen som används för att framföra levande musik

Teatrar och andra utrymmen som används för att framföra scenkonst

Biografer och andra utrymmen som används för att visa filmer och andra motsvarande audiovisuella verk

Kongress- och mässcentrum samt utrymmen som används för att ordna kongresser, mässor och andra motsvarande evenemang

Köpcentrum

Utrymmen som används för spel- och vadhållningsverksamhet

Museer och gallerier

Bibliotek

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

I *lagen om fartygstrafikservice* (623/2005) föreslås ändringar som ger Transport- och kommunikationsverket behörighet att för upprätthållandet av hälsosäkerheten begränsa sjötrafiken (antingen helt eller riktat exempelvis till person- eller godstrafik) eller att förbjuda ett enskilt fartygs ankomst eller avgång från hamn i olika undantagssituationer. Under covid-19-epidemin har uttryckligen begränsningarna i persontrafiken tagits upp. Det väsentliga är att myndigheten när den meddelar föreskrifterna är bunden av proportionalitets- och öppenhetsprincipen, är opartisk och icke-diskriminerande. I och med de föreslagna ändringarna i 17 § kan Transport- och kommunikationsverket i fråga om fartyg som är minst 24 meter långa förbjuda eller begränsa allmän trafik inom en farled eller ett område.

Ändringen av 17 a § ger möjlighet att förbjuda ett enskilt fartyg att anlöpa ett VTS-område eller att styra fartyget till en ankarplats eller förbjuda att fartyget avgår från hamnen förutom på de grunder som nämns i paragrafen i den gällande lagen också för upprätthållandet av hälsosäkerheten. Beroende på situationen kompletterar åtgärderna enligt lagen om fartygstrafikservice antingen de föreslagna åtgärderna enligt sjötrafiklagen eller är alternativa åtgärder.

Beslutet ska i enlighet med 31 § iaktas trots ändringssökande, om inte den myndighet där ändring söktes bestämmer något annat.

Som en teknisk korrigerings ersätts dessutom i 17, 17 a, 22 och 29 § verbet bestämma med verbet besluta. Verbet ändras så att det motsvarar det nuvarande rättsläget.

Syftet är att myndigheten ska ha tillgång till ett mångsidigt urval av åtgärder. På så sätt kan begränsningarna riktas på ett så ändamålsenligt sätt som möjligt och så att de orsakar så lite olägenhet som möjligt för nödvändig trafik, såsom frakt- och godstrafik. Genom lagändringarna utökas Transport- och kommunikationsverkets behörighet dock så att den är begränsad till upprätthållandet av hälsosäkerheten.

Det föreslås att det till 11 § i *luftfartslagen* (864/2014) fogas hälsosäkerhet som en grund för nödvändiga skäl för Transport- och kommunikationsverket att kunna förbjuda eller begränsa luftfart inom ett visst område på det sätt som föreskrivs i paragrafen. Transport- och kommunikationsverket ska också föreskrivas en skyldighet att ge de berörda myndigheterna tillfälle att bli hörda alltid när beslut fattas om förbud eller begränsningar enligt 11 §. I syfte att upprätthålla hälsosäkerheten ska Institutet för hälsa och välfärd ha befogenhet att för cellen för luftrumsplanering föreslå ett förbud eller en begränsning av luftfarten inom ett visst område. Cellen för luftrumsplanering ska på det sätt den anser ändamålsenligt, på framställning av Institutet för hälsa och välfärd, begränsa eller förbjuda luftfart inom ett visst område för att upprätthålla hälsosäkerheten. Upprätthållandet av hälsosäkerheten har under vissa omständigheter tolkats höra till området för allmän ordning och säkerhet enligt den gällande paragrafen, men paragrafen ska förtydligas lagtekniskt genom att hälsosäkerheten avskiljs till en separat grund och genom att det föreskrivs uttryckligen om behörigheten att upprätthålla den.

Det föreslås att 11 § i luftfartslagen också preciseras så att Transport- och kommunikationsverket får begränsa eller förbjuda luftfart för en längre tid än de fyra veckor enligt lagändring 534/2020 som träder i kraft vid ingången av året, om begränsningen är nödvändig på grund av en omständighet som begränsar eller äventyrar människors säkerhet och hälsa. I dessa fall ska verket i praktiken verkställa andra myndigheters beslut och vara expertmyndighet i fråga om åtgärder som ska delges aktörerna inom luftfarten via det internationella flyginformationssystemet. I en sådan situation ska verket också bedöma i vilken utsträckning anmälningar om begränsningar ska göras exempelvis till EU-kommissionen och de övriga medlemsstaterna. Beslutet ska i enlighet med 181 § iaktas trots ändringssökande, om inte besvärmyndigheten bestämmer något annat.

I sin nuvarande form ger 11 § Transport- och kommunikationsverket rätt att av skäl som är nödvändiga för flygsäkerheten, säkerhetsutredningar, försvaret, territorialövervakningen, gränssäkerheten, polisverksamheten, räddningsuppgifter eller upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet begränsa eller förbjuda luftfarten inom ett visst område för en tid av högst fyra veckor (lag 534/2020, träder i kraft den 1 januari 2021). Under covid-19-epidemin har Transport- och kommunikationsverket meddelat beslut om begränsning av luftfarten när besluten har varit nödvändiga för att förhindra spridningen av covid-19-epidemin. (Det första beslutet 18.3.2020, TRAFICOM/115685/05 .00 .12 .00/2020) Eftersom den gällande lagen har möjliggjort ett beslut på högst två veckor, har flera beslut meddelats under våren och sommaren 2020.

Det föreslås en ny 126 a § i *lagen om transportservice* (320/2017). I paragrafen föreslås det bestämmelser om Transport- och kommunikationsverkets behörighet att förbjuda, begränsa eller ställa villkor för bedrivande av lufttrafik på rutter med start- eller ändpunkt i Finland. Ett förbud, en begränsning eller ett villkor kan fastställas för att begränsa spridningen av en sådan exceptionell epidemi som avses i lagen om smittsamma sjukdomar. Vid beslut om åtgärder ska det utöver den nationella lagen dessutom beaktas vad som föreskrivs i luftfartsförordningen eller i ett tillämpligt internationellt avtal om begränsning av trafikrättigheter. Om behovet av förbud, villkor eller begränsningar fortsätter efter 14 dagar, fattas beslutet om åtgärderna av statsrådet.

Det föreslås att det till *lotsningslagen* (940/2003) fogas ett nytt 21 § 5 mom., där det föreskrivs om Transport- och kommunikationsverkets behörighet att meddela föreskrifter för upprätthållandet av hälsosäkerheten eller med tanke på andra exceptionella situationer i samhället. Genom ändringen blir det möjligt att förlänga giltighetstiden för persontillstånd för lotsning (dvs. styrsedlar för lots, linjelotsbrev och dispenser) samt att flytta provlotsningen till en senare tidpunkt, om åtgärderna behövs för att trygga kontinuiteten i gods- och frakttransporterna.

Genom den föreslagna utvidgningen av bemyndigandet att meddela föreskrifter möjliggörs motsvarande avvikelser som det föreskrevs om i en temporär lag under covid-19-pandemin (se 408/2020 och RP 62/2020). Genom myndighetsförordnande kan man i fortsättningen reagera snabbare och effektivare på andra exceptionella situationer i samhället.

Den temporära ändringen (408/2020) av *lotsningslagen* trädde i kraft den 1 juni 2020 och gäller till och med den 30 april 2021. Tidpunkten för ikraftträdandet av den nu föreslagna ändringen strider inte mot bestämmelserna i den temporära lagen. De förlängningar av giltighetstiden som görs med stöd av den temporära lagen börjar senast den 31 oktober 2020. Också de nya persontillstånd för lotsning som inte kräver provlotsning ska sökas senast den 31 oktober 2020.

I *sjötrafiklagen* (782/2019) föreslås ändringar som innebär att Transport- och kommunikationsverket ska kunna besluta att sjötrafiken avbryts eller begränsas temporärt i ett vattenområde, om detta är nödvändigt för att trygga människors liv och hälsa eller på grund av en exceptionell situation i samhället. Transport- och kommunikationsverkets beslut kan gälla all trafik eller endast en del av trafiken, med beaktande av grunden till beslutet. På motsvarande sätt ska befogenheterna för de personer som övervakar sjötrafiken utökas för att hindra eller avbryta en farkosts färd i dessa situationer. Den som framför en farkost i polis-, tull- och gränsbevakningsuppdrag får dock fortfarande inte hindras eller avbrytas under sin färd, om föraren iakttar behövlig försiktighet och väjningsplikt samt använder de ljud- och ljussignaler som omständigheterna kräver. Resan får inte heller avbrytas för den som framför en farkost som utför räddnings- och prehospital akutsjukvård eller för den som framför en farkost som tillhör en sjöräddningsenhet eller Försvarsmaktens farkost, förutsatt att föraren iakttar den försiktighet som nämns ovan. Syftet är att myndigheten ska ha tillgång till ett mångsidigt urval av åtgärder. På detta sätt kan begränsningarna på ett så ändamålsenligt sätt som möjligt omfatta all sjötrafik eller endast en del av sjötrafiken i ett visst område, inklusive fritidsbåtstrafik och färd med under 24 meter långa farkoster. Genom lagändringarna utökas Transport- och kommunikationsverkets behörighet dock så att den är begränsad till att trygga människors liv och hälsa.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

Samhälleliga konsekvenser

De ändringar som föreslås i *lotsningslagen* är nödvändiga med tanke på bedrivandet av frakt- och godstrafik och kontinuiteten i verksamheten i exceptionella situationer i samhället. Det är av största vikt för branschen och för samhället som helhet att varor och fraktgodis kan transporteras under alla förhållanden. Försörjningsberedskapen i Finland förutsätter att kontinuiteten i godstrafiken till sjöss tryggas, eftersom uppskattningsvis cirka 80-90 procent av Finlands import och export sker sjövägen. Tryggandet av lotsningen har en betydande samhällelig betydelse, eftersom de huvudsakliga farlederna för Finlands handelssjöfart definieras som lotspliktiga farleder. I praktiken är alla fartyg inom handelssjöfarten som trafikerar Finland skyldiga att anlita lots, om inte fartygets befälhavare har beviljats linjelotsbrev eller dispens. I lotspliktiga farleder ska fartyg som är skyldiga att anlita lots lotsas när de rör sig till och från hamn.

De ändringar som föreslås i *lagen om fartygstrafikservice* gör det möjligt att fatta beslut när fartygstrafiken begränsas i situationer som är kritiska med tanke på samhället, i allvarliga störningssituationer under normala förhållanden eller i andra exceptionella situationer i samhället. Beslutsfattandet stöder också andra myndigheters åtgärder när besluten på ett ändamålsenligt sätt riktas till just de rätta fartygen eller fartygsklasserna. VTS-tjänsteleverantören övervakar och styr fartygstrafiken inom hela Finlands vattenområde och producerar samtidigt behövlig information för andra myndigheter och intressentgrupper inom sjöfarten om fartygstrafiken och de åtgärder som hänför sig till den.

Genom den ändring som föreslås i *luftfartslagen* bemyndigas Transport- och kommunikationsverket att förbjuda eller begränsa luftfart för en längre tid än den som anges i den gällande lagen, när det är nödvändigt för att skydda människors liv och hälsa. Den faktiska ändringen i förhållande till den gällande lagen kan anses vara relativt liten, eftersom den nuvarande lagen möjliggör flera på varandra följande beslut. Dessutom bör det beaktas att ett beslut som gäller tills vidare ska upphävas omedelbart när grunderna för beslutet inte längre uppfylls.

Bestämmelsens innehåll förtydligas genom att det till 11 § fogas hälsosäkerhet som grund för begränsning eller förbud av luftfart vid sidan av de nuvarande grunderna allmän ordning och säkerhet. Genom ändringen stärks tolkningen av att inte bara allmän ordning och säkerhet utan också hälsosäkerhet ska betraktas som en sådan grund som avses i bestämmelsen, även om hälsosäkerhet redan nu och i detta sammanhang har ansetts ingå i definitionen av allmän säkerhet.

Genom de ändringar som föreslås i *lagen om transportservice* ges Transport- och kommunikationsverket möjlighet att vid behov ingripa i trafikrättigheterna på rutter till Finland. Jämfört med den ändring som föreslås i luftfartslagen är den föreslagna ändringen i lagen om transportservice mer exakt och noggrannare avgränsad. Genom de två föreslagna ändringarna har Transport- och kommunikationsverket ett större urval av metoder för att vidta åtgärder för att förhindra spridningen av en smittsam sjukdom. Innan åtgärder vidtas ska Transport- och kommunikationsverket höra hälsovårdsmyndigheterna för att bedöma om åtgärderna är nödvändiga och ändamålsenliga. Av EU-lagstiftningen följer att åtgärderna inte kan användas längre än två veckor, varefter Europeiska kommissionen måste ge sitt samtycke till åtgärderna. Detta gäller EU-länder och lufttrafik till sådana tredjeländer med vilka det har avtalats om tillämpningen av denna bestämmelse. En sådan tidsgräns på två veckor eller kommissionens krav på samtycke gäller inte lufttrafik som inte omfattas av EU: s lufttrafikförordning. Med beaktande av lufttrafikförbindelsernas betydelse för Finlands internationella relationer utgår man i propositionen från att beslut om åtgärder på mer än 14 dygn ska fattas av statsrådet, oberoende av om det är fråga om lufttrafik som omfattas av lufttrafikförordningen eller annan lufttrafik.

Genom de ändringar som föreslås i *sjötrafiklagen* stöds andra myndigheters åtgärder genom att det blir möjligt att genomföra allmänna regionala begränsningar i rörelsefriheten och övervaka dem också i vattenområden i den omfattning som det också i övrigt anses ändamålsenligt med en begränsning i rörelsefriheten.

Konsekvenser för myndigheternas verksamhet

I de föreslagna lagändringarna är Transport- och kommunikationsverket den huvudsakliga behöriga myndigheten. Verket är tillstånds-, register- och tillsynsmyndighet inom kommunikationssektorn och svarar också för utfärdandet av föreskrifter och anvisningar inom sektorn. De föreslagna lagändringarna bedöms ha positiva konsekvenser för Transport- och kommunikationsverket genom att de tryggar verksamhetens kontinuitet. Eftersom största delen av de föreslagna ändringarna i verkets uppgifter och behörighet hänför sig till störningar under normala förhållanden eller andra exceptionella situationer i samhället, kan verket rikta befintliga personalresurser och andra resurser till skötseln av uppgifterna. Användningen av resurserna påverkas i betydande grad av i vilken situation verket ska agera. Eftersom situationerna kan variera är det svårt att göra en exakt bedömning av verkets resursbehov. Om undantagssituationen fortgår länge, kan tilläggsanslag vid behov anvisas för anskaffning av uppgifter och personalresurser genom statens budgetförfarande. Verkets åtgärder kompletterar de åtgärder som vidtas av andra behöriga myndigheter.

Den föreslagna ändringen av *lagen om fartygstrafikservice* har inga betydande förutsebara konsekvenser för Transport- och kommunikationsverket. För andra myndigheter har ändringen verksamhetsstödande konsekvenser.

Den ändring som föreslås i *luftfartslagen* förtydligar Transport- och kommunikationsverkets roll och minskar arbetsbelastningen i en sådan exceptionell situation som varar längre än fyra veckor och som hotar människors liv och hälsa. Under covid-19-epidemin fattade verket flera på varandra följande beslut om luftrum med samma innehåll och underrättade Europeiska kommissionen och de övriga EU-medlemsstaterna separat om varje beslut. Dylika upprepade beslutsfattanden kunde därmed genom den föreslagna ändringen minskas.

Genom den ändring som föreslås i *lagen om transportservice* förtydligas Transport- och kommunikationsverkets och statsrådets roll i en situation när en begränsning av utövandet av trafikrättigheterna för trafik till Finland övervägs. Även om man i EU: s luftfartsförordning 1008/2008 identifierar en medlemsstats rätt att införa sådana begränsningar, har det i Finland tills vidare inte tydligt fastställts vilka myndigheter som kan vidta sådana åtgärder. Transport- och kommunikationsverkets behörighet i ärendet har kunnat härledas från annan lagstiftning, såsom 11 § i luftfartslagen och 167 § i lagen om Transport- och kommunikationsverket. De föreslagna ändringarna ökar inte i någon betydande grad Transport- och kommunikationsverkets eller statsrådets arbetsbörda jämfört med nuläget, men de förtydligar dessa

aktörers befogenheter och roller. Ändringen är ett alternativ till begränsningen av luftrummet enligt luftfartslagen när det gäller att ingripa mer exakt i lufttrafiken.

Den ändring som föreslås i *lotsningslagen* bedöms ha positiva konsekvenser för Transport- och kommunikationsverket och trygga kontinuiteten i verksamheten i exceptionella situationer. Syftet med ändringen är att på förhand förbereda sig på eventuella brister i personalresurserna exempelvis på grund av begränsningar i rörelsefriheten eller ökande sjukfrånvaro. Avsikten är att Transport- och kommunikationsverkets föreskrifter och de undantag som görs med hjälp av dem ska vara temporära, vilket innebär att motsvarande beslut och åtgärder som grundar sig på lag eller som fattas med stöd av lag överförs på myndigheten när föreskrifterna och de undantag som följer av dem upphör att gälla. Det bedöms att myndighetens arbetsuppgifter och det resursbehov som de kräver kommer att förskjutas till tiden efter störningssituationen i samhället.

De föreslagna ändringarna av *sjötrafiklagen* har inga betydande förutsebara konsekvenser för Transport- och kommunikationsverket. Andra myndigheter påverkas genom tillsynen. Tillsynen över efterlevnaden av sjötrafiklagen utövas av polisen, Tullen och Gränsbevakningsväsendet som har förmåga att utöva tillsyn och behörighet i anslutning till detta också med stöd av annan lagstiftning än sjötrafiklagen, såsom lagstiftning om miljö- och naturskydd, fiske, tullövervakning eller bränslen. Gränsbevakningsväsendet är ledande sjöräddningsmyndighet även på havsområden. Polisen övervakar sjötrafiken både på insjöområden och på havsområden och förfogar över 102 farkoster. Avsikten är att öka antalet farkoster. Gränsbevakningsväsendet har till sitt förfogande farkoster som lämpar sig för alla årstider och sjöbevakningssektioner som lyder under dess stab.

De ändringar som föreslås i *lagen om fartygstrafikservice*, den ändring som gäller tillfällig stängning av sjötrafiken eller flyttning av fartyg, kan ha ekonomiska konsekvenser för den yrkesmässiga trafik som beslutet om avbrytande eller begränsning av sjötrafiken gäller. Det är svårt att bedöma de ekonomiska konsekvenserna eller de övriga konsekvenserna av förbudet och begränsningarna, eftersom de är fallspecifika och situationsspecifika. De största konsekvenserna av beslutet kan gälla Finlands försörjningsberedskap, och därför möjliggörs beslutsfattandet när fartygstrafiken begränsas i samhälleligt kritiska situationer, i allvarliga störningssituationer under normala förhållanden eller i andra exceptionella situationer i samhället. Beslutsfattandet stöder också andra myndigheters åtgärder när besluten på ett ändamålsenligt sätt riktas till just de rätta fartygen eller fartygsklasserna.

Genom de ändringar som föreslås i *luftfartslagen* och i *lagen om transportservice* begränsas affärsverksamheten för företag som bedriver lufttrafik och företag som är beroende av lufttrafiken. Konsekvenserna varierar beroende på begränsningarnas omfattning. På motsvarande sätt är konsekvenserna beroende av hur stor andel av företagets affärsverksamhet som begränsningen gäller. Konsekvenserna för företagen berör direkt det flygbolag som bedriver trafiken och researrangörer till vars tjänsteutbud den begränsade trafiken hör. Smärre konsekvenser kan orsakas företag vars representanter på grund av begränsningarna ställer in eller skjuter upp sina flygresor. De flygbolag som fortlöpande flyger reguljär lufttrafik till Finland lider mest av de begränsningar av resor och luftrum som genomfördes år 2020 (återbetalning av priset på redan sålda resor, uteblivna intäkter från orealiserade resor). För bolag som i mindre utsträckning flyger till eller från Finland är konsekvenserna självfallet mindre till följd av mindre volymer. Bolagen kan i viss mån ha möjlighet att minska sina förluster genom att erbjuda ersättande flyg till andra destinationer eller, i synnerhet när begränsningarna gäller vissa rutter eller regioner, genom ombokning.

Begränsningarna kan också påverka efterfrågan på flygtrafiktjänster och flygplatservice, beroende på omfattning. Exempelvis Helsingfors-Vanda flygplats är i huvudstadsregionen en betydande arbetsgivare som också har en stor indirekt sysselsättande effekt.

Erfarenheterna år 2020 har visat att de begränsningar som gäller lufttrafiken också återspeglas på företagens anställda. Ju mer omfattande begränsningen är, desto större blir risken för exempelvis permitteringar.

Den ändring som föreslås i *lotsningslagen* inverkar positivt på lotsarnas förutsättningar att utöva sitt yrke också i exceptionella situationer. Förslaget säkerställer att verksamheten fortgår smidigt utan att det eventuellt i samband med förnyandet av persontillstånd för lotsning uppstår svårigheter till följd av en exceptionell situation. Genom den föreslagna ändringen främjas kontinuiteten i lotsningen och därmed minskar risken för ekonomiska förluster till följd av att lotsningen avbryts, ur såväl företagets som arbetstagarnas synvinkel.

De ändringar som föreslås i *sjötrafiklagen* och som gäller tillfällig stängning av sjötrafiken kan ha ekonomiska konsekvenser för dem som bedriver yrkesmässig trafik eller yrkesmässigt fiske i området, om beslutet om avbrytande eller begränsning av sjötrafiken gäller all sjötrafik och inte bara t.ex. fritidsjöfart. Det är svårt att bedöma de ekonomiska konsekvenserna eller de övriga konsekvenserna av förbudet och begränsningarna,

eftersom de är fallspecifika och situationsspecifika. Att låta ett litet torrlastfartyg med en bruttodräktighet på cirka 5 000 stå i hamn kostar uppskattningsvis 3 000–5 000 euro per dag, beroende på fartygets skick och dess kapacitet att transportera last. Om ett torrlastfartyg med en genomsnittlig bruttodräktighet på cirka 15 000 står i hamn kostar det uppskattningsvis 13 000–20 000 euro per dag.

De ändringar som föreslås i *lotsningslagen* tryggar kontinuiteten i sjötransporterna också i exceptionella situationer. Lotsningen har stor betydelse för Finlands handelssjöfart, eftersom de huvudsakliga farlederna för handelssjöfart definieras som lotspliktiga farleder, och de fartyg som är skyldiga att anlita lots ska lotsas i dessa farleder till hamn och från hamn. I praktiken är alla fartyg inom handelssjöfarten som trafikerar Finland skyldiga att anlita lots, om inte fartygets befälhavare har beviljats linjelotsbrev eller dispens. Genom att möjliggöra fortsatt lotsning under exceptionella förhållanden säkerställs att sjötransporterna fungerar så normalt som möjligt. Sjötransporterna har stor betydelse för Finlands ekonomiska verksamhet.

De ändringar som föreslås i *luftfartslagen* och *lagen om transportservice* har konsekvenser för flygpassagerarna och den frakt som transporteras. Flygfrakt transporteras också i lastrum på passagerarflyg. Om flygningarna ställs in har passagerarna rätt till återbetalning av biljettpriset, men i synnerhet i omfattande begränsningssituationer kan behandlingen av ansökningar om återbetalning ta tid. Inställda flygningar kan också ha indirekta ekonomiska konsekvenser t.ex. i form av förlorade arbetstillfällen.

De ändringar som föreslås i *lagen om fartygstrafikservice* leder inte till några konsekvenser för säkerheten inom sjöfarten.

De ändringar som föreslås i *lotsningslagen* har inga betydande konsekvenser för säkerheten inom sjöfarten, eftersom en utvidgning av Transport- och kommunikationsverkets behörighet att meddela föreskrifter till största delen gäller förlängning av giltighetstiden för gällande persontillstånd för lotsning. Ändringen bedöms således inte ha någon betydande inverkan på personers yrkesskicklighet och därmed inte heller på säkerheten inom sjöfarten. Till den del det föreslås flexibilitet i fråga om provlotsning vid beviljande av ny styrsedel för lots eller nytt linjelotsbrev, bedöms konsekvenserna för sjöfartssäkerheten vara små, eftersom det är fråga om avvikelser från endast ett villkor och sökande fortfarande ska uppfylla de övriga kraven i *lotsningslagen*. Dessutom begränsas rätten att meddela föreskrifter tidsmässigt så att giltighetstiderna ska kunna förlängas och avvikelser från provlotsning göras för högst sex månader åt gången.

De ändringar som föreslås i *luftfartslagen* har inga konsekvenser för flygsäkerheten, eftersom det är fråga om en ny typ av grund för begränsning av luftrummet, som det informeras om på behörigt sätt i informationssystemet för luftfart.

De ändringar som föreslås i *lagen om transportservice* har inte heller några konsekvenser för flygsäkerheten. Begränsningar som gäller flygrutter kan minska trafiken eller överföra trafiken till andra flygrutter, men sådan variation är typisk för luftrafiken och denna ändring ingriper inte i säkerhetsbestämmelserna.

11 FÖRHÅLLANDE TILL GRUNDLAGEN SAMT LAGSTIFTNINGSORDNING

Propositionen har inte bedömts få konsekvenser som försämrar säkerheten i trafiken eller i samhället i övrigt och i betydande grad begränsar den rätt till liv och personlig trygghet som fastställts i 7 § i grundlagen och i artikel 2 i Europakonventionen.

Det finns skäl att granska och bedöma hur de föreslagna ändringarna förhåller sig till de grundläggande fri- och rättigheter som fastställts i 6, 9, och 18 § i grundlagen.

De allmänna förutsättningarna för inskränkningar av de grundläggande fri- och rättigheterna är att bestämmelser tas in i lag, att avgränsningen är exakt och noggrann, att begränsningen är acceptabel och proportionell, att kärnan i en grundläggande fri- och rättighet är intakt, att rättsskyddet är adekvat och att de mänskliga rättigheterna iaktas. Dessutom har grundlagsutskottet särskilt understrukit att beredningen av propositioner bör utvecklas för att lagstiftningsordningen ska motiveras också med avseende på skyldigheten enligt 22 § i grundlagen att se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses och inte enbart med avseende på eventuella motsatsförhållanden i fråga om rättigheterna (GrUU 52/2014 rd, s. 3/II).

De förslag i propositionen som anknyter till de grundläggande fri- och rättigheterna är exakta, tidsmässigt begränsade och motiverade i förhållande till de rättsobjekt som ska skyddas. Den föreslagna regleringen har getts en begränsad omfattning som mot bakgrund av dess syften ska ses som nödvändig och proportionell. Förslagen innebär inte ingrepp i kärnområdet för de grundläggande fri- och rättigheter som fastställts i grundlagen.

Jämlikhet (6 §)

Propositionen bör bedömas med hänsyn till 6 § i grundlagen, enligt vilken ingen utan godtagbart skäl ska särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd eller handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. Bestämmelsen förbjuder även indirekt diskriminering, dvs. sådana åtgärder vars verkningar de facto – om än enbart indirekt – leder till ett diskriminerande resultat. Att gynna eller försätta någon individ eller grupp i en privilegierad ställning är likaså förbjudet, om det i sak innebär diskriminering av andra.

Det kan konstateras att personer vars persontillstånd för lotsning skulle preskriberas innan åtgärder för upprätthållandet av hälsosäkerheten införs eller en exceptionell samhällelig situation börjar sannolikt inte har några svårigheter att förnya sina persontillstånd. De skulle därmed inte på basis av den föreslagna bestämmelsen hamna i en sämre ställning än de vars persontillstånd för lotsning upphör att gälla i exceptionella situationer. Syftet med de föreslagna ändringarna är att underlätta situationen för de sökande vars persontillstånd för lotsning löper ut under den exceptionella situationen och som möjligen har svårt att förnya sina persontillstånd.

Avsikten är också att det vid behov ska vara möjligt att, utan krav om provlotsning, kunna bevilja nya styrsedlar för lotsar. Dessa styrsedlar ska gälla i sex månader. Syftet med förslaget är att trygga tillgången till lots i exceptionella situationer. Bestämmelsen ska enligt förslaget tillämpas på alla sökande.

De föreslagna bestämmelserna har en godtagbar grund som hänför sig till tryggheten av sjöfartens kontinuitet och Finlands försörjningsberedskap. Med stöd av vad som anförts ovan kan det anses att de föreslagna bestämmelserna inte ingriper i likabehandlingen av innehavare och sökande av persontillstånd för lotsning.

Den föreslagna ändringen av lagen om transportservice äventyrar inte lika behandling av flygbolag när det gäller vilka flygrutter som förbjuds, begränsas eller underställs vissa villkor. Beslutet om detta grundar sig på den epidemiologiska situationen i avgångs- eller destinationslandet och försätter inte olika flygbolag på samma flygrutt i en ojämlik ställning jämfört med varandra.

Rörelsefrihet (9 §)

De föreslagna ändringarna i sjötrafiklagen, enligt vilka ett vattenområde temporärt kan stängas, begränsar rörelsefriheten för personer som rör sig i eller genom vattenområdet i fråga. Begränsningen är dock nödvändig exempelvis på grund av övervakningen av den allmänna begränsning av rörelsefriheten som i övrigt föreskrivits för området och den ska till sin natur vara temporär och nödvändig för tryggheten av människors liv och hälsa eller till följd av en exceptionell situation i samhället. Begränsningen ska också kunna riktas bara

till fritidstrafik. På motsvarande sätt kan också förslagen till ändring av 17 och 17 a § i lagen om fartygstrafikservice begränsa rörelsefriheten. När Transport- och kommunikationsverket överväger omfattningen av begränsningen ska verket försäkra sig om att begränsningen är proportionerlig och nödvändig. Begränsningen ska vara tidsbegränsad och så kort som möjligt samt till sin geografiska omfattning så liten som möjligt. Såsom i fråga om förslaget till ändring av sjötrafiklagen bör man också överväga att begränsa begränsningen endast till den del av fartygstrafiken där det eftersträvade målet kan nås genom begränsningen.

Även förslaget till 11 § i luftfartslagen och ändringen av lagen om transportservice har en begränsande inverkan på rörelsefriheten. När Transport- och kommunikationsverket begränsar eller förbjuder användningen av luftrummet på den grund som avses i förslaget, ska förbudet vara så begränsat som möjligt, kortvarigt och även i övrigt uppfylla kraven på nödvändighet och proportionalitet. Ett förbud, en begränsning eller ett villkor som gäller en enskild flygrutt kan fastställas endast om det på grund av oförutsebara och oundvikliga omständigheter är nödvändigt för att begränsa spridningen av en sådan exceptionell epidemi som avses i lagen om smittsamma sjukdomar. Begränsningen av rörelsefriheten motiveras således med den rätt till liv och hälsa som tryggas i 7 § i grundlagen.

Bestämmelserna i 9 § 2 och 3 mom. i grundlagen ska beaktas. Enligt dem har var och en rätt att lämna landet och en finsk medborgare får inte hindras att resa in i landet, utvisas ur landet eller mot sin vilja utlämnas eller föras till ett annat land.

I synnerhet när det gäller rörelsefriheten har grundlagsutskottet fäst uppmärksamhet vid hur man har försökt begränsa konsekvenserna av en begränsning av rörelsefriheten. Exempelvis i fråga om bestämmelserna om isolering av en olycksplats har utskottet ansett det viktigt att bestämmelsen om isolering av olycksplatsen återkallas genast när det inte är nödvändigt med tanke på undersökningen (GrUU 62/2010 rd). Grundlagsutskottet har dessutom i fråga om begränsning och förbud mot luftfart ansett att begränsningar som sker på myndighetsbasis, av grundad anledning och för en kort tid är godtagbara med tanke på systemet för de grundläggande fri- och rättigheterna (GrUU 32/2009 rd)

I den föreslagna regleringen ska det förbud eller den begränsning enligt 11 § som gäller luftfart och som grundar sig på hälsosäkerhet begränsas till att gälla högst fyra veckor. Transport- och kommunikationsverket får också begränsa eller förbjuda luftfarten för en längre tid än det, om begränsningen är nödvändig till följd av en omständighet som begränsar eller äventyrar säkerheten för människors liv och hälsa. Det har inte ansetts möjligt att binda den nya regleringen av nödvändiga begränsningar av skyddet av liv och hälsa till en uttrycklig tidsfrist, eftersom det t.ex. inte är möjligt att på förhand uttömmande bedöma längden på de begränsningar som behövs för att hantera en pandemi som hotar människors liv och hälsa. När begränsningen inte längre är nödvändig ska den hävas.

Den begränsning av trafikrättigheter som föreslås i lagen om transportservice inverkar på motsvarande sätt också på rörelsefriheten. EU-lagstiftningen ställer redan exakta kriterier för dessa begränsningar. Åtgärderna ska vara motiverade för att lösa överraskande och kortvariga problem som beror på oförutsedda och oundvikliga omständigheter. Sådana åtgärder ska följa principerna om proportionalitet och öppenhet och ska grundas på objektiva och icke-diskriminerande kriterier. Transport- och kommunikationsverket kan fatta beslut om åtgärder som varar högst två veckor, varefter beslutanderätten överförs till statsrådet.

De begränsningar av rörelsefriheten som föreslås i propositionen anses vara motiverade i situationer där de säkerställer den rätt till liv, integritet och trygghet som tryggas i 7 § i grundlagen. En sådan situation kan t.ex. vara förhindrande av spridningen av en allvarlig epidemi som hotar människors liv och hälsa.

Näringsfrihet och rätt till arbete (18 §)

Propositionen bör granskas också med hänsyn till rätten till arbete och till näringsfriheten. Enligt grundlagens 18 § 1 mom. har var och en i enlighet med lag rätt att skaffa sig sin försörjning genom arbete, yrke eller näring som han eller hon valt fritt. Syftet med bestämmelsen är att stärka vars och ens rätt att genom arbete, yrke eller näring, skaffa sig sin försörjning. Dessutom fastställs där principen om fritt företagande, när yrke och näring uttryckligen nämns som ett medel för att skaffa utkomst. En grundprincip är individens egen aktivitet för att skaffa sig utkomst. Rätten att välja arbete fritt har även anknytning till jämlikheten och förbudet mot diskriminering.

Syftet med de ändringar som föreslås i propositionen är att trygga bedrivandet av näringar i anslutning till sjöfarten i exceptionella situationer. Syftet med ändringen av lotsningslagen, enligt vilken Transport- och kommunikationsverket genom föreskrifter kan förlänga giltighetstiden för persontillstånden för lotsning och möjliggöra beviljande av nya persontillstånd för lotsning som gäller i sex månader utan krav på provlotsning, är att trygga sysselsättningen för lotsar i exceptionella situationer.

De föreslagna ändringarna i sjötrafiklagen, enligt vilka ett vattenområde temporärt kan stängas, kan begränsa möjligheterna för yrkesmässig trafik som rör sig i eller genom det aktuella vattenområdet att bedriva näring. Den kan också begränsa rätten att arbeta. Begränsningen är dock nödvändig exempelvis på grund av övervakningen av den allmänna begränsning av rörelsefriheten som i övrigt föreskrivits för området och den är till sin natur temporär och nödvändig för tryggnad av människors liv och hälsa eller till följd av en exceptionell situation i samhället. Begränsningen kan också gälla endast viss trafik, såsom fritidssjöfart, varvid konsekvenserna för de grundläggande fri- och rättigheterna blir mindre.

Med stöd av de allmänna förutsättningarna för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna ska begränsningarna också vara godtagbara med hänsyn till människorättsförpliktelserna. Näringsfriheten tryggas inte som sådan i Europakonventionen eller i de människorättskonventioner som lyder under FN. I artikel 23 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna ingår friheten att välja arbete. Näringsfriheten ingår i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna. Enligt artikel 16 ska näringsfriheten erkännas i enlighet med unionsrätten samt nationell lagstiftning och praxis. Artikel 1 i det första tilläggsprotokollet till Europakonventionen skyddar egendomsskyddet och det har ansetts att den indirekt skyddar även näringsverksamhet. Denna rätt kan i stor utsträckning begränsas genom lag för att trygga offentliga intressen. Finlands internationella förpliktelser i fråga om mänskliga rättigheter hindrar därför inte en reglering av det slag som föreslås. Syftet med ovannämnda ändringar i sjöfartslagstiftningen är att upprätthålla sysselsättningen i störningssituationer under normala förhållanden eller i andra exceptionella situationer i samhället och på så sätt trygga den rätt till arbete och försörjning som hänför sig till näringsfriheten enligt grundlagen. Genom förslagen strävar man också efter att trygga näringsidkande inom sjöfarten i exceptionella situationer, vilket därmed främjar näringsfriheten enligt grundlagen.

Propositionens förslag när det gäller lagen om fartygstrafikservice kan inverka på möjligheterna för rederierna och andra näringsidkare som har nytta av fartygstrafiken att idka näring. Förslagen kan dessutom ha betydelse för pendlingstrafiken t.ex. mellan Helsingfors och Tallinn eller mellan Åland och Stockholm. Denna begränsning av näringsfriheten anses dock vara motiverad i en situation där den är nödvändig t.ex. för att förhindra spridningen av en allvarlig epidemi av smittsamma sjukdomar som hotar människors liv och hälsa.

Propositionens förslag till luftfartslag och lag om transportservice kan begränsa näringsfriheten genom att påverka möjligheterna att bedriva affärsverksamhet som baserar sig på luftfart. Möjligheten att begränsa luftfarten är ändå motiverad exempelvis för förhindrande av spridningen av en allvarlig epidemi. Redan enligt den gällande luftfartslagen kan luftfarten begränsas på många olika sätt, vilket har presenterats i 2 kap. Under covid-19-epidemin utfärdade Transport- och kommunikationsverket flera på varandra följande begränsningsbeslut, där den faktiska effekten av den föreslagna ändringen skulle vara liten och närmast klarlägga den administrativa bördan och rättsläget. Utvidgningen av Transport- och kommunikationsverkets behörighet är inte så betydande att den anses ha sådana konsekvenser för de grundläggande fri- och rättigheterna som inverkar på lagstiftningsordningen. Den faktiska konsekvensen av den ändring som föreslås i lagen om transportservice är på motsvarande sätt liten, eftersom det redan med stöd av den gällande lagstiftningen har ansetts vara möjligt att begränsa luftfarten på många sätt, även i fråga om enskilda rutter

De föreslagna begränsningarna kan anses vara motiverade och proportionella åtgärder i en situation där man med hjälp av begränsningarna skyddar människors rätt till liv, integritet och trygghet, något som föreskrivs i 7 § i grundlagen.

Tillämpning på Åland

Enligt 27 § 34 punkten i självstyrelselagen för Åland (1144/1991) har riket lagstiftningsbehörighet i fråga om beredskap inför undantagsförhållanden. Beredskapslagen och författningar som utfärdats med stöd av den gäller därmed också på Åland, även om samma uppgifter inte med stöd av självstyrelselagen eller landskapslagstiftning till alla delar handhas av motsvarande myndigheter som i riket och landskapets berörda lagstiftning inte i samtliga avseenden motsvarar innehållet i den rikslagstiftning som omnämns i beredskapslagen och ibruktagningsförordningen.

I fråga om trafikärenden hör enligt 27 § 13 punkten i självstyrelselagen frågor som rör handelssjöfart och farleder för handelssjöfart och enligt 27 § 14 punkten frågor som rör luftfart till rikets lagstiftningsbehörighet. Dessutom hör beslut om behörigheter inom sjöfarten och om lotsbrev och förlängning av deras giltighet till rikets behörighet. Behörig myndighet i dessa frågor är Transport- och kommunikationsverket.

Enligt 18 § 21 punkten i självstyrelselagen för Åland har landskapet Åland lagstiftningsbehörighet i fråga om vägar och kanaler, vägtrafik, spårbunden trafik, båttrafik och farleder för den lokala sjötrafiken. En eventuell begränsning av båttrafiken hör således till landskapets behörighet. Till den del de föreslagna ändringarna hör till landskapet Ålands behörighet tillämpas de inte på Åland utan beslut av landskapet.

De förslag i propositionen som anknyter till de grundläggande fri- och rättigheterna är exakta, tidsmässigt begränsade och motiverade i förhållande till skyddsintressena. Den föreslagna regleringen har getts en begränsad omfattning som mot bakgrund av dess syften ska ses som nödvändig och proportionell. Förslagen innebär inte ingrepp i kärnområdet för de grundläggande fri- och rättigheter som fastställts i grundlagen.

På de grunder som anges ovan kan lagförslagen behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Protokoll fört vid pleniföredragningSocial- och miljöavdelningen
Hälsa- och sjukvårdsbyrån, S3

Närvarande

VT - HJ - TE - AH-J - AH - FK - AR - CW

Frånvarande

Justerat

Omedelbart

Ordförande

Lantråd

Veronica Thörnroos

Föredragande

Minister

Annette Holmberg-Jansson

Protokollförare

Jurist

Joel Bremius

Ärende/Dnr/Exp.

Beslut

Nr 24Utlåtande om regeringens proposition
till riksdagen med förslag till lagar om
temporär ändring av lagen om smittsamma
sjukdomar och lagen om transportservice.**ÅLR 2020/7716**

105 S3

Ärendet har förts över från en enskild föredragning den 7.10.2020.

Landskapsregeringen beslöt att skicka utlåtande enligt **bilaga S320P21**
till riksdagens kommunikationsutskott om regeringens proposition till
riksdagen med förslag till lagar om temporär ändring av lagen om
smittsamma sjukdomar och lagen om transportservice.

Dokumentnamn	Nr	Sidnr
UTLÅTANDE	105 S3	1 (6)

Datum	Dnr
8.10.2020	ÅLR 2020/7716

RIKSDAGEN
Kommunikationsutskottet
FIN-00102 RIKSDAGEN

liv@riksdagen.fi

Hänvisning

Er begäran om skriftligt sakkunnigyttrande
RP 137/2020 rd

Kontaktperson

Jurist Joel Bremius, telefon +358 (0)18 25351
joel.bremius@regeringen.ax

Ärende

UTLÅTANDE ÖVER REGERINGENS PROPOSITION TILL RIKSDAGEN MED FÖRSLAG TILL LAGAR OM TEMPORÄR ÄNDRING AV LAGEN OM SMITTSAMMA SJKDOMAR OCH LAGEN OM TRANSPORTSERVICE

Landskapsregeringen har 29.9.2020 lämnat ett utlåtande om utkast till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om transportservice (kontroll av negativt testresultat) (ÅLR 2020/7027). Enligt 28 § 2 mom. i självstyrelselagen (1991:71) för Åland ska i fråga om lagar som har särskild betydelse för landskapet utlåtande inhämtas av landskapet innan lagen stiftas. Det är landskapsregeringens uppfattning att regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om temporär ändring av lagen om smittsamma sjukdomar och lagen om transportservice (RP 137/2020 rd) innehåller sådana omfattande ändringar samt är så pass bristfällig gällande utredningar och konsekvensbedömningar att lagförslaget bör återremitteras till statsrådet.

Lagstiftningsbehörighet

Regeringens proposition berör rättsområden som hör till både landskapets och rikets lagstiftningsbehörighet. Enligt 18 § 21 punkten i självstyrelselagen för Åland har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om vägar och kanaler, vägtrafik, spårbunden trafik, båttrafik och farleder för den lokala sjötrafiken. Riket har lagstiftningsbehörigheten enligt 27 § 13 och 14 punkten gällande frågor som rör handelssjöfart och farleder för handelssjöfarten samt luftfart.

Rikets lagstiftningsbehörighet omfattar enligt 27 § 2 och 4 punkten rätten att vistas i landet, att välja boningsort och att färdas från en ort till en annan samt förhållandet till utländska makter. Enligt 27 § 29 punkten har riket även lagstiftningsbehörigheten beträffande smittsamma sjukdomar hos människor.

Enligt 30 § 9 punkten ska de uppgifter som enligt lagstiftningen om smittsamma sjukdomar hos människor ankommer på en riksmyndighet eller på kommunerna i landskapet skötas av landskapsregeringen eller någon annan myndighet som anges i landskapslag.

Förhållande till självstyrelselagen

Enligt 30 § 9 punkten i självstyrelselagen för Åland gäller att de uppgifter som enligt lagstiftningen om bekämpande av smittsamma sjukdomar hos människor och husdjur ankommer på en riksmyndighet eller på kommunerna i landskapet ska skötas av landskapsregeringen eller av någon annan myndighet som anges i landskapslag.

Ålandsdelegationen har i ett utlåtande 23.10.2006 till justitieministeriet utgående från tre frågor gällande kommunernas ställning och skötsel av vissa förvaltningsuppgifter ansett att regleringen i 30 § 8 punkten (numera 9 punkten) i självstyrelselagen beträffande uppgifter som ankommer på statliga myndigheter bör anses avse uppgifter som ankommer på riksmyndigheter såsom social- och hälsovårdsministeriet och länsstyrelsen, men inte de som påförts kommunala myndigheter. Det här innebär att de uppgifter och beslut som ankommer på en riksmyndighet eller på kommunerna och sköts och fattas med stöd av lagen om smittsamma sjukdomar (FFS 1227/2016) (nedan smittskyddslagen) ska skötas och fattas av landskapsregeringen för att vara gällande på Åland. Därmed uppstår särskilda problemställningar i tillämpningen av lagförslaget 16 a § 1 och 2 mom. och hur regleringen ska verkställas på Åland.

Ändamålsenlighet och proportionalitet

Lagförslaget medför omfattande nya uppgifter för hälsovårdsmyndigheterna vars uppgifter på Åland sköts av landskapsregeringen enligt 30 § 9 punkten i självstyrelselagen för Åland. Landskapsregeringen ifrågasätter ändamålsenligheten och proportionaliteten för de föreslagna nya uppgifterna jämfört med alternativa handlingsvägar som karantänrekommendationer och vid behov regionala riktade hälsokontroller. Konsekvensbedömningarna är ofullständiga och nyttoeffekterna är oklara. Regeringen föreslår att de ansvariga smittskyddsmyndigheterna kan begära handräckning av Gränsbevakningsväsendet, Tullen och polisen för att kunna hantera de nya uppgifterna, men konstaterar att det i detta skede är svårt att uppskatta antalet och konsekvenserna av de uppgifter som nämnda myndigheter kommer ge som handräckning. I lagförslaget beaktas inte det faktum och de praktiska problem som är kopplade till att det på Åland är landskapsregeringen som kommer begära handräckning av de statliga myndigheterna i form av Gränsbevakningsväsendet och Tullen samt av den åländska polismyndigheten.

Förslagets ekonomiska konsekvenser

I det fall lagförslaget antas att även gälla Åland måste kostnadsansvaret regleras genom ett avtal mellan parterna då kostnader kopplade till lagförslaget inte beaktas i finansieringen av självstyrelsen.

Landskapsregeringen lämnar i övrigt följande utlåtande om innehållet i propositionen:

Hänvisningar till 60 § i smittskyddslagen

På flera ställen, såväl i lagtexten som i detaljmotiveringarna, finns formuleringen ”*kan med stöd av 60 § försättas i karantän*”. Det gäller redan nu att alla som med fog misstänks ha utsatts för en allmänfarlig smittsam sjukdom kan sättas i karantän enligt 60 § smittskyddslagen. Det finns inget i de allmänna motiveringarna eller detaljmotiveringarna som ger grund för en ny tolkning av 60 § smittskyddslagen. Däremot kan de hänvisningar som ges till 60 § i 16 a § 4 och 5 mom. i lagförslaget eventuellt tolkas som att beslut om karantän kan fattas på basis av vilket land en person rest in ifrån utan hänsyn tagen till faktisk expositionsrisk på individnivå.

I 16 a § i lagförslaget föreskrivs det att om personen har för avsikt att vistas i Finland i högst 72 timmar och medför ett sådant intyg som avses i 1 mom., försätts inte personen i karantän. Denna formulering antyder att personer som stannar längre än 72 timmar automatiskt ska sättas i karantän enligt 60 § smittskyddslagen, vilket inte är förenligt med intentionen med 60 § smittskyddslagen.

Om 60 § smittskyddslagen skulle tillämpas på detta sätt, skulle den även kunna användas för att sätta personer i karantän enligt smittskyddslagen vid resa från en hög- till lågincidensregion inom Finland.

Det behöver förtydligas att bedömningen av om en individ ”*med fog misstänks ha utsatts för en allmänfarlig smittsam sjukdom*” enligt 60 § fortsatt ska göras från fall till fall och att bedömningen inte kan baseras endast på vilket land en person rest från. Bedömningen kräver således att smittskyddsansvarig läkare gör en ingående analys av kontakthistoria för varje individ som reser in.

Förtydligande om vilka som omfattas av skyldigheten att visa upp ett intyg

Landskapsregeringen noterar att från de persongrupper som undantas från skyldigheten att visa upp ett intyg har finska medborgare eller utlänningar varaktigt bosatta i Finland tagits bort i lagförslagens 16 b § 1 mom., jämfört med 153 b § 2 mom. i det utkast till proposition som landskapsregeringen tidigare har lämnat ett utlåtande om till kommunikationsministeriet. Landskapsregeringen tolkar dock att de nämnda persongrupperna fortsatt är undantagna genom några sporadiska kommentarer i propositionens allmänna motiveringar, men det bedöms vara behövligt med ett utförligt klarläggande.

I sitt tidigare utlåtande till kommunikationsministeriet gällande utkast till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om transportservice (kontroll av negativt testresultat) (ÅLR 2020/7027) framförde landskapsregeringen att det förelåg oklarheter vad

som avsågs gälla de passagerare som reser via så kallade transitländer. Landskapsregeringen konstaterar att det fortfarande föreligger oklarheter vad gäller de personer som inte omfattas av undantaget av flygpassagerare i 16 b § 1 mom. 5 punkten i lagförslaget. I 16 a § 2 mom. i lagförslaget föreskrivs att det genom beslut ska framgå vilka länder och andra områden som omfattas av kravet på att personer som anländer från landet eller området ska medföra ett sådant intyg som avses i 1 mom. Det är oklart om det enbart är det sista landet som avses om en person innan ankomst till Finland reser genom flera länder. Det saknas en konsekvensbedömning av vilka följd effekter en sådan lösning kan få på människors resmönster och smittspridningen om människor kan resa via ett annat land som inte omfattas av beslutet.

Beslut om att inresande utan intyg kan avvisas eller nekas inresa

I 16 a § 4 mom. i lagförslaget föreskrivs att om en person inte har ett sådant intyg som avses i 1 mom. kan han eller hon med stöd av 15 eller 16 § åläggas att låta testa sig. I 16 a § 6 mom. i lagförslaget föreskrivs att bestämmelser om villkoren för utlänningars inresa dessutom finns i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/399 om en unionskodex om gränspassage för personer (kodex om Schengengränserna) och i utlänningslagen (FFS 301/2004). I detaljmotiven står bland annat *"En utlänning som inte uppfyller villkoren för inresa kan avvisas eller hans eller hennes inresa kan nekas med stöd av gällande reglering."* Det förefaller således som att formuleringen **"kan avvisas eller hans eller hennes inresa kan nekas"** ska tolkas som att det inte nödvändigtvis sker, utan i stället kan testning erbjudas/åläggas. Detta behöver förtydligas då det har betydelse för beslutsfattande om inresa eller avvisning. Kriterierna för om en person ska avvisas eller nekas inresa behöver konkretiseras.

Undantag från skyldigheten att visa upp ett intyg

I 16 b § 1 mom. 1 punkten i lagförslaget föreskrivs att ett intyg som avses i 16 a § 1 mom. förutsätts dock inte vid inresa av personer som arbetar eller utövar annat regelbundet dagligt umgänge inom följande gränssamfund. I detaljmotiveringen på sid. 31 står *"Med de gränssamfund som nämns i 1 punkten avses naturliga serviceområden på olika sidor av gränsen mellan Finland och Sverige samt mellan Finland och Norge där det förekommer daglig eller veckovis trafik över riksgränsen. Det är i regel fråga om vanliga butiksbesök hos olika tjänsteleverantörer och besök i anslutning till hobbyer. De nämnda undantagen ska också gälla personer som använder sig av sjö- eller lufttrafiken mellan Finland och Sverige eller mellan Finland och Estland, om personen arbetar eller utövar annat regelbundet dagligt umgänge inom dessa områden."* Formuleringen är otydlig och öppnar för olika tolkningar av vilka typer av arbete som avses samt vad som ska räknas som regelbundet dagligt umgänge. Lagtexten bör tydliggöra att det gäller alla typer av arbete samt att ett regelbundet umgänge inte måste vara dagligt.

Det är anmärkningsvärt att andra nödvändiga resor än arbetsresor inte beaktats i 16 b § i lagförslaget, exempelvis resor för viktiga familjeangelägenheter. Bland annat behöver barn som utövar sin lagstadgade umgängets rätt över gränsen undantas. Landskapsregeringen vill särskilt uppmärksamma motiveringen på sid. 23 vilket kan tolkas som att regeringens avsikt är den motsatta *"Konsekvenser kan också*

drabba mångkulturella familjer och familjer i vilka någon familjemedlem eller nära släkting inte är finsk medborgare och inte bor i Finland. I praktiken kan sådana extra kostnader uppstå t.ex. i samband med ordnande av barns umgängesrätt, tillgodoseende av internationell adoptionsrätt eller ordnande av begravning.” Landskapsregeringen ifrågasätter om lagförslaget är förenligt med FN:s konvention om barnets rättigheter.

Brist på samstämmighet mellan rekommendationer om karantän för utländska medborgare som reser till Finland och finländare som återvänder till Finland

Med de undantag som nämns i 16 b § i lagförslaget uppstår en tydlig inkonsekvens jämfört med Institutet för hälsa och välfärds rekommendation om frivillig karantän efter resa i riskområde. De enda undantag som nämns av Institutet för hälsa och välfärd är personalgrupper som är nödvändiga med tanke på försörjningsberedskapen, daglig trafik mellan gränssamfund vid landgränsen mellan Finland, Sverige och Norge samt då man reser *från* Sverige och Estland för att arbeta *i Finland*.

Regleringen i 16 b § i lagförslaget betyder att inresande till Finland kan undantas karantän till exempel för arbete i Finland eller för regelbundet umgänge i Finland, men om en person arbetspendlar till Sverige eller reser för regelbundet umgänge där gäller rekommendationen om frivillig karantän vid återresa. Lagtexten och Institutet för hälsa och välfärds rekommendationer behöver harmoniseras.

Vetenskapligt underlag

I de allmänna motiveringarna hänvisas till beräkningar av Institutet för hälsa och välfärd: ”*Institutet för hälsa och välfärds kalkyler visar att den relativa risken för smitta minskar med ca 96 procent genom att personer försätts i karantän vid ankomsten och hänvisas till testning efter tre dygn*”. Landskapsregeringen har trots förfrågan till Institutet för hälsa och välfärd inte fått tillgång till kalkylen eller de antaganden som använts för den.

Det är oklart vad den relativa risken är relaterad till. Är det relativt till risken som uppstår om ingen karantän eller testning rekommenderas, eller jämfört med karantän i 72 timmar utan testning, eller någon annan jämförelse? Den absoluta risken för alternativet redovisas inte heller. Även en relativ riskminskning med 96 procent kan vara mycket marginell om den absoluta risken för alternativet redan är mycket lågt.

Inga antaganden om vilken typ av test som förväntas användas redovisas. Tillgängliga PCR test har mycket hög sensitivitet, men lågt positivt prediktionsvärde när prevalensen är låg, vilket i regel är fallet vid screening av symtomfria. Bland annat kan detta resultera i att majoriteten av de som testar positivt har en genomgången covid-19 sjukdom bakom sig som inte längre är smittsam. Snabb-antigentest har mycket varierande sensitivitet och som regel betydligt lägre sensitivitet än PCR test. De riskerar i stället ge falskt negativa resultat om de inte tas när virusutsöndringen är som högst, alltså just i anslutning till symptomdebut då man ändå ska söka vård för testning. För att ett snabb-antigentest ska fånga smittade personer i den pre-symptomatiska fasen kan det krävas att

det tas flera gånger i veckan, beroende på testprestanda. Om sensitiviteten förbättras minskar å andra sidan specificiteten.

Det är från de redovisade evidensen inte möjligt att avgöra vare sig rimligheten av den kalkylerade relativa riskminskning om 96 procent, eller värdet av testningen för de testade individerna.

Det finns heller ingen epidemiologisk grund för att en person som stannar i Finland mindre än 72 timmar ska helt undantas karantän samtidigt som en person som stannar mer än 72 timmar ska vara i karantän från dag 1.

Avslutande kommentarer

Landskapsregeringen konstaterar att regeringens proposition innehåller många oklara frågor såsom ändamålsenligheten och proportionaliteten i de föreslagna bestämmelserna, oklara skillnader mellan olika persongrupper samt oklarheter i förhållandet till bestämmelser om karantän. Därtill är det vetenskapliga underlaget som presenteras bristfälligt och de föreslagna begränsningarna av rätten till personlig frihet och integritet enligt 7 § Finlands grundlag (FFS 731/1999) är oproportionerliga samt omotiverade. Propositionen borde därför på grund av bristerna återremitteras till statsrådet.

Lantråd

Veronica Thörnroos

Minister

Annette Holmberg-Jansson

FÖR KÄNNEDOM

Riksdagens grundlagsutskott, pev@riksdagen.fi
Riksdagens social- och hälsovårdsutskott, stv@riksdagen.fi
Riksdagsledamot Mats Löfström, mats.lofstrom@riksdagen.fi
Ålandsminister Anna-Maja Henriksson,
anna-maja.henriksson@riksdagen.fi
Statsrådets kansli, registratorskontoret@vnk.fi
Heidi Kaila, statsrådets kansli, heidi.kaila@vnk.fi
Janina Groop-Bondestam, justitieministeriet,
janina.groop-bondestam@om.fi
Viveca Arrhenius, social- och hälsovårdsministeriet,
viveca.arrhenius@stm.fi
Anne Kumpula, social- och hälsovårdsministeriet,
anne.kumpula@stm.fi

Protokoll fört vid pleniföredragningSocial- och miljöavdelningen
Hälsa- och sjukvårdsbyrån, S3

Närvarande

VT - HJ - TE - AH - FK - AR - CW

Frånvarande

AHJ

Justerat

Omedelbart

Ordförande

Lantråd
Veronica Thörnroos

Föredragande

Minister
Annika Hambrudd

Protokollförare

Jurist
Joel Bremius

.....

.....

.....

Ärende/Dnr/Exp.

Beslut

Nr 25Utlåtande om regeringens proposition
till riksdagen med förslag till lag om
temporär ändring av lagen om smittsamma
sjukdomar.**ÅLR 2020/7649**

106 S3

Ärendet har förts över från en enskild föredragning den 7.10.2020.

Landskapsregeringen beslöt att skicka utlåtande enligt **bilaga S320P22**
till riksdagens grundlagsutskott om regeringens proposition till riksdagen
med förslag till lag om temporär ändring av lagen om smittsamma
sjukdomar.

Dokumentnamn	Nr	Sidnr
UTLÅTANDE	106 S3	1 (4)

Datum	Dnr
8.10.2020	ÅLR 2020/7649

RIKSDAGEN
Grundlagsutskottet
FIN-00102 RIKSDAGEN

pev@riksdagen.fi

Hänvisning

Er begäran om skriftligt sakkunnigyttrande
RP 139/2020 rd

Kontaktperson

Jurist Joel Breminus, telefon +358 (0)18 25351
joel.breminus@regeringen.ax

Ärende

**UTLÅTANDE ÖVER REGERINGENS PROPOSITION
TILL RIKSDAGEN MED FÖRSLAG TILL LAG
OM TEMPORÄR ÄNDRING AV LAGEN OM
SMITTSAMMA SJUKDOMAR**

Landskapsregeringen har 29.9.2020 lämnat ett utlåtande om regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om temporär ändring av lagen om smittsamma sjukdomar (ÅLR 2020/7454). I utlåtandet påpekade landskapsregeringen att man regionalt bättre skulle kunna ta ställning till eventuella begränsningar och åtgärder som fortsatt är nödvändiga för att förhindra smittspridningen inom förplägnadsrörelser. Landskapsregeringen konstaterade vidare att de temporära begränsningarna av förplägnadsrörelsers verksamhet i lagen om smittsamma sjukdomar (FFS 1227/2016) innebär ökade arbetsuppgifter och kostnader för landskapsregeringen bland annat genom den tillsyn och uppföljning av förutsättningar för begränsningar i förplägnadsrörelser som anges i 58 b §. Dessa ökade arbetsuppgifter och kostnader bör ersättas då de inte är beaktade i finansieringssystemet för självstyrelsen. Landskapsregeringen hade i övrigt inga synpunkter gällande den föreslagna temporära förlängningen av de nuvarande paragrafernas giltighetstid till exempel fram till den 28.2.2021.

Därefter utfärdades 30.9.2020 statsrådets förordning om temporär begränsning av förplägnadsrörelsers verksamhet i syfte att förhindra spridning av en smittsam sjukdom (FFS 675/2020). Med förordningen begränsas åter förplägnadsrörelsers öppettider och serveringstider för alkoholdrycker under perioden 8.10.2020-31.10.2020 utan några regionala avvikelser.

Lagstiftningsbehörighet

Landskapsregeringen konstaterar att regeringens proposition inte innehåller någon bedömning över lagstiftningsbehörigheten enligt självstyrelselagen (1991:71) för Åland och lagförslagets tillämpning på Åland. Landskapsregeringen noterar att även regeringens tidigare proposition med förslag till lag om temporär ändring av lagen om smittsamma sjukdomar (RP 72/2020 rd) hade samma brister.

Regeringens proposition berör rättsområden som hör till både landskapets och rikets lagstiftningsbehörighet. Landskapet har enligt 18 § 22 punkten i självstyrelselagen för Åland lagstiftningsbehörighet för näringsverksamhet med beaktande av vad som stadgas i bland annat 27 § 29 punkten samt i 18 § 13 punkten vad gäller tillstånd till utskänkning av alkoholdrycker.

Riket har lagstiftningsbehörigheten för smittsamma sjukdomar hos människor enligt 27 § 29 punkten. Enligt 30 § 9 punkten ska de uppgifter som enligt lagstiftningen om smittsamma sjukdomar hos människor ankommer på en riksmyndighet eller på kommunerna i landskapet skötas av landskapsregeringen eller någon annan myndighet som anges i landskapslag.

Förhållande till självstyrelselagen

Landskapsregeringen konstaterar att reglering av restaurangernas verksamhet och öppettider hör till landskapets lagstiftningsbehörighet enligt 18 § 22 punkten i självstyrelselagen för Åland.

Landskapsregeringen anser inte att det är möjligt att ta in bestämmelser i lagen om smittsamma sjukdomar (FFS 1227/2016) som oproportionerligt och omotiverat begränsar lagtingets lagstiftningsbehörighet eller självstyrelsemyndigheternas förvaltningsbehörighet. I de förslag till propositioner som för närvarande bereds gällande ändringar i lagen om smittsamma sjukdomar har denna problematik ännu tydligare framkommit på så sätt att intrången i den åländska självstyrelsen blir allt fler. Sammantaget kan 27 § 29 punkten i självstyrelselagen för Åland inte betyda att vilken som helst åtgärd som motiveras med en hänvisning till en smittsam sjukdom genomförs av riket på ett för Åland bindande sätt då det gäller en fråga där lagtinget i grunden har lagstiftningsbehörighet. Syftet med självstyrelsen är att Ålands särställning och särskilda behov alltid ska beaktas. I och med att lagförslaget till denna del är så pass bristfälligt och landskapsregeringens synpunkter inte beaktats bör lagförslaget återremitteras till statsrådet för vidare beredning.

Förhållande till grundlagen

I 58 a § 1 mom. i lagen om smittsamma sjukdomar föreskrivs att om begränsningarna inte är nödvändiga i hela landet för att förhindra spridning av en smittsam sjukdom, utfärdas närmare bestämmelser om de områden där varje enskild skyldighet och begränsning ska tillämpas genom förordning av statsrådet.

På motsvarande sätt föreskrivs i 58 a § 2 mom. i lagen om smittsamma sjukdomar gällande begränsningar av öppettider och serveringstider för alkoholdrycker att om de begränsningar som föreskrivs i detta moment inte är nödvändiga för att förhindra spridning av en smittsam sjukdom, utfärdas närmare bestämmelser om längre öppettid och serveringstid genom förordning av statsrådet.

Landskapsregeringen hänvisar till grundlagsutskottets tidigare utlåtande där utskottet har ansett att de tidsbegränsade åtgärderna under rådande förhållanden kunde införas som begränsningar av de grundläggande fri- och rättigheterna, förutsatt att bestämmelserna till alla delar uppfyllde de allmänna och särskilda villkoren för att begränsa grundläggande fri- och rättigheter (GrUU 14/2020 rd).

Grundlagsutskottet betonade i samma utlåtande att det lagstadgade kravet på nödvändighet ska styra besluten om regional tillämpning och att begränsningar inte kan föreskrivas eller bibehållas i regioner där detta inte är nödvändigt med hänsyn till den epidemiologiska situationen.

Finlands regering framför i propositionen att *”[i] de bestämmelser som nu föreslås har man beaktat grundlagsutskottets ställningstagande att det lagstadgade kravet på nödvändighet ska styra besluten om regional tillämpning och att begränsningar inte kan föreskrivas eller bibehållas i regioner där detta inte är nödvändigt med hänsyn till den epidemiologiska situationen.”* (RP 139/2020 rd s. 16)

Regeringen framför vidare att *”[e]pidemin har förekommit allra mest i Nyland. Bedömningen av nödvändigheten av att tillämpa begränsningarna i alla landskap har för det första påverkats av att smittan har spridit sig i kluster, både i de landskap där det har konstaterats relativt sett fler smittfall och i de landskap där incidensen varit betydligt lägre.*

Även om det inte är klart att epidemin gäller hela landet, skulle regionala skillnader i bestämmelserna om förplägnadsverksamheten medföra risker för spridning av epidemin. En eventuell ”restaurangturism” skulle bidra till att sprida den smittsamma sjukdomen från områden med en allvarligare epidemisituation till områden med en bättre situation. Vid tillämpningen av bestämmelsen har man också beaktat att regleringen bör vara så entydig och konkurrensneutral som möjligt. De begränsningar som föreskrivs i förordningen har baserat sig på epidemiologiska grunder, men fördelen med dem har varit att iakttagandet och beaktandet av dem inte kräver att de tillämpas på regional nivå av kunderna och att de inte riktar kundernas serviceefterfrågan från ett område till ett annat.” (RP 139/2020 rd s. 16)

Landskapsregeringen ifrågasätter den epidemiologiska grunden vad gäller Åland. Det har inte förekommit några konstaterade smittokluster på Åland och det finns inte en enda konstaterad smitta som har koppling till förplägnadsrörelsernas verksamheter på Åland.

Landskapsregeringen konstaterar vidare att Ålands geografiska särställning inte har beaktats och delar inte uppfattningen om att det föreligger en risk för en eventuell ”restaurangturism” mellan Åland och övriga regioner i Finland.

Sammantaget ifrågasätter landskapsregeringen om propositionen till alla delar uppfyller de allmänna och särskilda villkoren för att begränsa grundläggande fri- och rättigheter då åtgärden inte är proportionerlig eller motiverad och därmed strider mot näringsfriheten som framgår av 18 § Finlands grundlag (FFS 731/1999). Vad gäller bedömningen av

lagförslagets eventuella proportionalitet måste, vilket grundlagsutskottet redan konstaterat, regionala skillnader i det epidemiologiska läget beaktas. Utgående från situationen på Åland är de föreslagna begränsningarna av förplägnadsrörelsernas verksamhet inte proportionerliga eller motiverade utifrån folkhälsan.

Avslutande kommentarer

Landskapsregeringen ifrågasätter om propositionen i alla delar hör till rikets lagstiftningsbehörighet. Begränsningar av förplägnadsrörelsernas verksamhet kan inte anses höra till rikets lagstiftningsbehörighet enligt 27 § 29 punkten i självstyrelselagen för Åland när begränsningarna är omotiverade och oproportionerliga samt sker på andra grunder än att de är nödvändiga för bekämpningen av en smittsam sjukdom på Åland. Utöver detta anser landskapsregeringen att de föreslagna begränsningarna av förplägnadsrörelserna starkt kan ifrågasättas utgående från näringsfriheten i 18 § Finlands grundlag och propositionen bör därför återremitteras till statsrådet för vidare beredning.

Lantråd

Veronica Thörnroos

Minister

Annika Hambrudd

FÖR KÄNNEDOM

Riksdagens social- och hälsovårdsutskott, stv@riksdagen.fi
Riksdagsledamot Mats Löfström, mats.lofstrom@riksdagen.fi
Ålandsminister Anna-Maja Henriksson,
anna-maja.henriksson@riksdagen.fi
Statsrådets kansli, registratorskontoret@vnk.fi
Heidi Kaila, Statsrådets kansli, heidi.kaila@vnk.fi
Janina Groop-Bondestam, Justitieministeriet,
janina.groop-bondestam@om.fi
Viveca Arrhenius, Social- och hälsovårdsministeriet,
viveca.arrhenius@stm.fi
Anne Kumpula, social- och hälsovårdsministeriet,
anne.kumpula@stm.fi